

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
TEOLOĢIJAS FAKULTĀTE

**LATVIJAS EVANĢĒLISKI LUTERISKĀS BAZNĪCAS
BĪSKAPA KĀRĻA IRBES IZPRATNE PAR ĀRMISIJU
UN ŠĪS IZPRATNES IETEKME UZ ĀRMISIJAS
NOZARES VEIDOŠANU BAZNĪCĀ**

MAGISTRA DARBS

Autore: **Kristīna Ēce**
Stud. apl. ke18009
Darba vadītājs: profesors Dr. phil. Valdis Tēraudkalns

RĪGA 2021

ANOTĀCIJA

Pirms aptuveni simts gadiem tika nodibināta LELB. Jaunā Baznīca piedzīvoja dažādus izaicinājumus, jo karš bija atstājis lielus postījumus, un bija jārada juridiskais pamats Baznīcas darbībai jaunajā Latvijas valstī. Tad tika veidota arī LELB Ārmisijas nozare, izsūtot pirmo LELB misionāri Annu Irbi. Ārmisijas veicinātājs bija LELB pirmais bīskaps Kārlis Irbe. Darba nolūks ir iepazīt un labāk saprast LELB aktualitātes ārmisijas jomā 20. gs. pirmajā pusē, kā arī aplūkot misijas teoloģiskos pamatus, kas aizveda līdz Ārmisijas nozares izveidošanai LELBā.

Tika secināts, ka Kārļa Irbes kalpošana norisinājās divu misijas paradigmu kontekstā – brāļu draudžu misijas kalpošana pazemībā, sludinot Dieva žēlastību, un paklausība Lielajai pavēlei no Mt 28. Ar šīm paradigmām Irbe sastapās brāļu draudžu kustībā, Leipcigas un Zviedrijas Baznīcas misijās.

Atslēgvārdi: Kārlis Irbe, misija, brāļu draudzes, Leipcigas misijas biedrība, Zviedrijas Baznīcas misija, Anna Irbe, Lielā pavēle.

SUMMARY

The Evangelical Lutheran Church of Latvia faced many challenges developing a legal form in the newly established Latvian State. At this time, the ELCL mission department began and their first missionary, Anna Irbe, was sent with Karlis Irbe, the first bishop, as the facilitator of mission. This Master's Thesis, "Bishop Karlis Irbe's Understanding of Mission and the Influence of this Understanding in Creating the ELCL Mission Department" seeks to understand the ELCL's early 20th century foreign mission and the theological foundation that led to establishing the mission department.

It was discovered that Karlis Irbe's ministry happened amidst two paradigms– the mission of humility and preaching God's mercy, met in the Moravian brothers' movement, and obedience to the Great Commission (Mt 28), met in the Leipzig and Church of Sweden Missions.

Key words: Karlis Irbe, mission, Moravian brothers, Leipzig Mission, Church of Sweden Mission, Anna Irbe, Great Commission.

SATURS

Apzīmējumu saraksts	1
Ievads	2
I. Kārļa Irbes īss dzīvesgājums – dažādas ietekmes misijas teoloģijai	6
1. 19. gadsimta luteriskās Baznīcas vēsturiskais konteksts Latvijas teritorijā	6
2. Kārļa Irbes biogrāfijas fakti	8
2.1. Dzimšana un skolas gadi 1861.-1880.....	8
2.2. Studijas Tērbatā, kandidāta gads Smiltēnē, ordinācija Pēterburgā 1881.-1887.....	8
2.3. Mācītājs, prāvests, skolotājs, direktors, pagaidu konsistorijas prezidents 1888.-1920. 9	
2.4. LELB Satversmes izstrādātājs, bīskaps, bīskaps emeritus 1920.-1934.....	11
3. Ietekmes, kas veicināja Kārļa Irbes interesi par ārmisiju	13
3.1. Studiju laiks Tērbatā.....	13
3.2. Dalība Vidzemes konsistorijas sinodēs – paklausība Lielajai pavēlei, triumfālisms un pārākums.....	15
3.3. BD ietekme Dzērbenē un Drustos.....	16
II. Kārļa Irbes sapratne par misiju kā teoloģisku konceptu	20
1. Vispārējā sapratne par ārmisiju 19. gs. beigās – 20. gs. sākumā	20
1.1. Misijas teoloģijas vēsturiskās paradigmas.....	20
1.2. Misijas teorija un prakse 1840. – 1910. gados.....	23
1.3. Pasaules misijas konference Edinburgā 1910. gadā.....	25
2. Īss ieskats Kurzemes un Vidzemes konsistoriju ārmisijas domas attīstībā un Leipcigas misijas atbalstā.....	26
2.1. Ārmisijas ievirzes Kurzemes konsistorijā	27
2.2. Ārmisijas ievirzes Vidzemes konsistorijā	30
3. Kārļa Irbes devums ārmisijā	34
4. Kārļa Irbes raksti par ārmisiju.....	36
4.1. Sprediķis Atspīdēšanas laikā	36
4.2. Referāts Life and Work konferencē Stokholmā 1925. gadā un pārskats par konferenci	38
4.3. Žurnālā “Ārmisija” publicētā misijas vēsture kā Irbes ārmisijas izpratne	40
5. Kārļa Irbes un Gustava Varneka misijas tēmu salīdzinājums	41
III. LELB Ārmisijas nozares veidošana un veicināšana	44
1. LELB attiecību veidošana ar Zviedrijas Baznīcas misiju.....	44
1.1. Kārļa Irbes attiecību veidošana ar Nātanu Sēderblūmu	44
1.2. Sadarbības ar Zviedrijas Baznīcas misiju sākums	47
1.3. Johanna Sandegrena ietekme uz LELB ārmisiju	48
2. Ārmisijas vieta LELB 1928. gada Satversmē un sinodēs.....	50
2.1. Kārļa Irbes garīgā ietekme un Baznīcas vispārējais stāvoklis tūlīt pēc kara	50

2.2. Ārmisija LELB 1928. gada Satversmē.....	52
2.3. Ārmisija nākošajās sinodēs.....	52
3. Kārļa Irbes devums žurnālā “Ārmisija”	56
4. Misijas svētki, misijas kolektes un citi bīskapa Irbes rīkojumi	57
5. LELB pirmā izsūtītā misionāre Anna Irbe un panākumi Karunagarapuri, Indijā.....	59
Rezultāti un secinājumi	62
Pateicības.....	65
Bibliogrāfija.....	66

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

BD – Brāļu draudzes

EAA – Igaunijas Vēstures arhīvs Tartu

KBV – Kristīgās baznīcas vēsture

LELB – Latvijas evaņģēliski luteriskā Baznīca

LMB – Leipcigas misijas biedrība

MV – Misijas vēsture

TU TF – Tērbatas universitātes Teoloģijas fakultāte

UUBA – Upsalas universitātes bibliotēkas arhīvs

ZBM – Zviedrijas Baznīcas misija

IEVADS

Pirms aptuveni simts gadiem, drīz pēc neatkarīgas Latvijas valsts nodibināšanas, tika nodibināta LELB. Šogad svinam LELB pirmā vadītāja un bīskapa Dr. Kārļa Irbes 160 gadu jubileju (1861-1934). Jaunizveidotā Baznīca¹ piedzīvoja lielas grūtības – daudzu baznīcu ēkas bija karā izpostītas, bija liels mācītāju trūkums. Baznīcai tika konfiscēti zemes īpašumi un bija jārada jauns juridiskais pamats tās darbībai.² Bīskapa ieguldījums LELB veidošanā un devums Latvijas sabiedrībai ir pētīts vairākos darbos, taču ir kāda joma, kas bijusi pamesta novārtā pētot Kārļa Irbes dzīvi un arī LELB vēsturē nav tikusi plašāk aplūkota, un tā ir ārmisija. Neskatoties uz dažādajām grūtībām, ko luterāņu baznīca Latvijā piedzīvoja 20. gs. sākumā, Kārlis Irbe mudināja mācītājus un draudzes ļaudis domāt plašāk. Tieši Kārlis Irbe bija pirmais ārmisijas darba veicinātājs LELB.

Šajā **darbā tiek pētīta** LELB bīskapa Kārļa Irbes izpratne par ārmisiju un šīs izpratnes ietekme uz LELB ārmisijas nozares veidošanu. **Darba izpētes jautājums** ir saistīts ar LELB ārmisijas vēsturi 20. gadsimta divdesmitajos un trīsdesmitajos gados, un tā nolūks ir iepazīt un labāk saprast LELB aktualitātes ārmisijas jomā minētajā laika periodā.

Ir grūti sniegt vienkāršu definīciju tam, kas ir misija. Savā ievērojamākajā darbā *Transforming Mission* par misijas teoloģiskajām paradigmām dienvidāfrikāņu misiologs Deivids Bošs (*David J. Bosch*) tikai definīcijai vien velta 3 lapaspuses.³ Irbes laikā sapratne par misiju varēja nozīmēt sekojošo: būt sūtītam nest Evaņģēlija vēsti par Jēzu Kristu ļaudīm, kas to vēl nav dzirdējuši. Latviešu valodā visbiežāk tiek lietoti termini “iekšmisija” un “ārmisija”. Ar iekšmisiju galvenokārt tiek domāts misijas darbs pašiem savā zemē, bieži vien to saistot arī ar diakonisko kalpošanu. Ar ārmisiju parasti saprot šo pašu kalpošanu, tikai ārpus savas valsts robežām – tiek šķērsotas ģeogrāfiskās, valodu un kultūru robežas. Tā kā šis darbs ir par Kārļa Irbes ārmisijas izpratni un LELB ārmisijas nozares veidošanu, vārdi “ārmisija” un “misija” šeit tiek lietoti ar kopēju nozīmi, attiecinot tos uz ārmisiju. Dziļāk misijas definīcija tiek apskatīta 2. nodaļas sākumā, atklājot grūtības, ar ko jāsastopas, kad mēģina aprakstīt un definēt, kas ir misija un misijas darbi.

---

¹ Ar vārdu “Baznīca” ar lielo sākuma burtu tiek apzīmēta universālā kristiešu kopība, ar mazo sākuma burtu domāta vietējā baznīca/draudze vai arī ēka.

² Kā piemēru var minēt Latvijas ev. lut. Sinodes Padomes sēdē minētos jautājumus: Satversmes projekts un sinodes protokoli, baznīcu zemes, parlamenta vēlēšanas, attiecības ar cittautiešiem. “Latvijas Ev.=Lut. Sinodes Padomes sēde 22. aprīlī 1921. g.,” *Svētdienas Rīts*, 22. maijs 1921: 3-4.

³ David J. Bosch, *Transforming Mission: Paradigm Shifts in Theology of Mission*, 16th printing (Maryknoll, NY: Orbis Books, 2001), 8-11.

Par Kristus pavēli jeb Lielo Uzdevumu parasti uzskata Bībeles tekstu no Mateja evaņģēlija 28:18-20⁴, retāk tiek izmantots teksts no Marka evaņģēlija 16:15-16.⁵ Misiologs Leslijs Ņūbigins (*Lesslie Newbiggin*) norāda, ka ir bijusi diezgan ilga tradīcija draudzes misiju primāri uzskatīt kā paklausību pavēlei, taču tas padara misiju drīzāk par nastu un daļu no bauslības, nevis no evaņģēlija.⁶ Deivids Bošs savā darbā norāda uz dažādu kristīgās Baznīcas paradigmu maiņu attiecībā uz misijas darbu. Viņš norāda, ka Apgaismības laikmetā bija vairāki Bībeles teksti, kas pamatoja un veicināja misijas darbu: došanās palīgā pagāniem (Apd 16:9), Kristus atnākšanas veicināšana (Mt 24:14), sociālais evaņģēlijs (Jņ 10:10) un paklausība pavēlei jeb Lielais Uzdevums (Mt 28:18-20). Tuvojoties 19. gadsimta beigām un 20. gadsimta sākumā tieši paklausības motīvs ir galvenais misijas darba veicinātājs.⁷ Līdz ar to šajā darbā tiks pētīta Kārļa Irbes izpratne par ārmisiju, vērojot, kā tā saskan ar Boša definēto paradigmu laikam, kad Irbe dzīvoja.

Jaunā LELB neradās tukšā vietā. Drīz pēc tam, kad luteriskā reformācija sāka izplatīties Vācijā, tā aizsākās arī toreizējā Latvijas teritorijā, sevišķi Rīgā. Pirmā latviešu luterāņu draudze nodibinājās Rīgā Jēkaba baznīcā ap 1521. gadu.⁸ Tā jau vēsturiski luterāņu Baznīcai Kurzemē un Vidzemē bija saistība ar Vāciju. Gadsimtu vēlāk Vidzeme nonāca Zviedrijas pakļautībā, līdz ar to veidojās saites arī ar luterāņu Baznīcu Zviedrijā.⁹ 18. gadsimta pirmajā pusē Vidzemē ieradās Hernhūtes Brāļu draudzes pārstāvji.¹⁰ Brāļu draudze Vācijā bija viena no pirmajām protestantu misijas kustībām Eiropā¹¹, kas noteikti ietekmēja luterāņus Latvijas teritorijā, kaut arī lielākā daļa no viņiem paši tajā laikā misijā doties nevarēja.¹² Tādēļ šajā darbā tiks pētīta Brāļu draudzes, kā arī Leipcigas misijas un Zviedrijas Baznīcas misijas ietekme uz Irbes sapratni par misijas darbu.

Darba mērķis ir aizpildīt vēstures robu sapratnē par ārmisiju Latvijā 20. gadsimta sākumā, kā arī veicināt sapratni par Kārļa Irbes devumu un LELB ārmisijas vēsturi. Lai varētu sasniegt šo mērķi, tiek izvirzīti sekojoši **darba uzdevumi**:

1. Pētīt Kārļa Irbes dzīvesgājumu un dažādas iespējamās ietekmes uz viņa uzskatiem par ārmisiju, it īpaši tā laika ietekmes no Tērbatas universitātes, kur Irbe studēja.

⁴ Skat. piemēram Stefan Paas, *Pilgrims and Priests: Christian Mission in an Post-Christian Society* (London: SCM Press, 2019), 70 un David J. Bosch, op. cit., 57.

⁵ Michael Pocock et al., *The Changing Face of World Missions: Engaging Contemporary Issues and Trends* (Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2005), 173.

⁶ Lesslie Newbiggin, *The Gospel in a Pluralist Society* (Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing, 1989), 116.

⁷ David J. Bosch, op. cit., 339-341.

⁸ R. (Reinholds) Miķelsons, *Latvijas vēsture*, 5. iesp. ([Gincburga]: LCK apgāds "Latvija", 1948), 40.

⁹ R. (Reinholds) Miķelsons, op. cit., 47.

¹⁰ Gundars Ceipe, *Latvijas Brāļu draudzes vēsture 1918-1940* (Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2010), 39.

¹¹ Gundars Ceipe, op. cit., 37.

¹² Šis jautājums patiesībā ir atvērts un pētāms un tā problemātika tiks apskatīta pirmajā nodaļā.

2. Analizēt Kurzemes un Vidzemes konsistoriju sadarbību ar Leipcigas misijas biedrību un to, kā tā ietekmēja sapratni par ārmisiju LELB.
3. Analizēt Irbes darbus, lai iegūtu sapratni, kā Kārlis Irbe pats uztvēra ārmisiju.
4. Vērtēt Kārļa Irbes un LELB sadarbību ar Zviedrijas Baznīcas misiju kā ārmisijas veicinātāju.
5. Analizēt Irbes devumu LELB Satversmes izstrādāšanā attiecībā uz ārmisiju un ārmisijas nozares organizēšanā.

Darba tēze ir: LELB pirmā bīskapa Kārļa Irbes izpratni par misijas teoloģisko konceptu, kas izteikts kā paklausība Lielajai pavēlei (Mt 28:18-20), ietekmēja viņa izglītība, kā arī saikne ar Brāļu draudžu kustību, Leipcigas misiju un Zviedrijas Baznīcas misiju, un tā kļuva par pamatu LELB Ārmisijas nozares izveidošanai un attīstīšanai.

Tēzes balstās sekojošos pamatojumos:

- Kārļa Irbes izpratni par ārmisiju ietekmēja viņa izglītība, it īpaši studijas Tērbatas universitātē, Brāļu draudžu kustība Vidzemē, kā arī Leipcigas un vēlāk arī Zviedrijas Baznīcas misija;
- Kārļa Irbes darbos atklājas viņa sapratne par ārmisiju kā paklausību Lielajai pavēlei;
- balstoties uz izpratni par paklausību pavēlei Kārlis Irbe, esot LELB bīskaps, organizē LELB Ārmisijas nozari, kas veicina arī LELB misijas darba sākumu Indijā.

Darbā tiek izmantota vēsturiski salīdzinošā metode, pētot kā un kāpēc Kārļa Irbes dzīvē attīstījās doma par ārmisiju konkrētos vēsturiskajos apstākļos, kā arī kontentanalīze, meklējot atslēgas vārdus “ārmisija”, “misija”, “pavēle” u.c. Pie tam ir jāņem vērā tekstā tieši nepateiktais, jo dažkārt atslēgvārdu iztrūkums var būt tik pat nozīmīgs kā to esamība, līdz ar to tiek lietota arī hermeneitikas metode, interpretējot Irbes tekstus: saskatot tos Irbes laika vēsturiskajā, kultūras un teoloģiskajā kontekstā.

Darbs sastāv no ievada, trim nodaļām un noslēguma.

Pirmajā nodaļā tiek apskatīta īsa Kārļa Irbes biogrāfija, meklējot ārmisijas iespaidus viņa izglītībā, it īpaši Tērbatas universitātē, kā arī saiknē ar Brāļu draudzēm un Vidzemes luterāņu Baznīcu.

Otrajā nodaļā skatīts ārmisijas teoloģiskais pamatojums. Vispirms tiek apskatīta vispārējā sapratne par ārmisiju Irbes dzīves laikā, 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta

sākumā, kas, kā jau minēts, pārsvarā tika uztverta kā paklausība Jēzus pavēlei veikt misijas darbu. Tad tiek pētīta Vidzemes un Kurzemes konsistoriju sadarbība ar Leipcigas misijas biedrību un kā tā ietekmēja luterāņu mācītāju, arī Irbes, sapratni par ārmisiju. Visbeidzot tiek analizēti Irbes publicētie darbi, lai saprastu, kāda tad ir Irbes izpratne par ārmisiju.

Trešajā nodaļā tiek pētīta LELB Ārmisijas nozares veidošanās. Vispirms tiek analizēta Kārļa Irbes sadarbība ar zviedru bīskapu Nātanu Sēderblūmu (*Nathan Söderblom*) un zviedru Johannesu Sandegrenu (*Johannes Sandegren*), kā arī Irbes ietekme uz LELB sadarbību ar Zviedrijas Baznīcas misiju. Tālāk tiek analizēta Kārļa Irbes ietekme uz LELB Satversmes izveidošanu, ietverot arī tajā ārmisijas jomu. Tad tiek pētītas ārmisijas nozares izpausmes un Irbes devums tajās – žurnāla “Ārmisija” un pirmās LELB misionāres Annas Irbes nosūtīšana misijā uz Indiju.

Noslēgumā ir veikts kopsavilkums par izpētīto.

Kā viens no darba ierobežojumiem ir jāmin fakts, ka Irbes personīgais arhīvs un bibliotēka gāja bojā, kad Padomju armija iegāja Rīgā 1944. gada oktobrī, kad sadega LELB arhīvs.¹³ Līdz ar to spriest par Irbes izpratni par ārmisiju iespējams no viņa publikācijām dažādos avotos – avīžu publikācijās un LELB dažādu sēžu protokolos. Darbā tiek izmantots arī bijušā LELB arhibīskapa Ērika Mestera pētījums par Kārli Irbi un Irbes vairāku rakstu pārpublicējumi, pētnieka Voldemāra Lauciņa doktora disertācija, kā arī avoti, kas pieejami Upsalas universitātes bibliotēkas, Zviedrijas Baznīcas misijas, Tērbatas universitātes un LELB arhīvos.

---

¹³ Voldemārs Lauciņš, *The Right Man in The Right Place: The Role of Kārlis Irbe (1861-1934) in the formation and development of the Evangelical Lutheran Church of Latvia, 1916-1928* (University of Helsinki, Faculty of Theology, 2015), 15.

I. KĀRĻA IRBES ĪSS DZĪVESGĀJUMS – DAŽĀDAS IETEKMES MISIJAS TEOLOĢIJAI

Lai iedziļinātos Kārļa Irbes izpratnē par misijas teoloģisko konceptu ir jāsāk ar īsu ieskatu viņa dzīvesgājumā. Kā jau ievadā tika minēts, liela daļa dokumentu, kas varētu liecināt par Irbes agrīno dzīvi un kalpošanu, ir gājusi bojā 2. Pasaules kara laikā. Pētnieks Lauciņš norāda, ka Irbe gribējis rakstīt autobiogrāfiju, taču tas tā arī nekad nenotika.¹⁴ Līdz ar to visos pētījumos jābalstās uz laikabiedru liecībām, kas ir publicētas dažādos avotos. Visvairāk informācijas var atrast 1931. gada publikācijās, kad Irbe svinēja septiņdesmito dzimšanas dienu, kā arī 1934. gada preses izdevumos, uzreiz pēc bīskapa nāves. Jāatzīst, ka šīs publikācijas ir rakstītas svinību (dzimšanas diena) vai piemiņas noskaņā, līdz ar to tās, iespējams, ir vienpusīgas un neatklāj visas bīskapa rakstura un uzskatu šķautnes. Tomēr pats būtiskākais ir saprast vispārējo vēsturisko kontekstu, kurā Kārlis Irbe darbojās.

1. 19. gadsimta luteriskās Baznīcas vēsturiskais konteksts Latvijas teritorijā

Lai saprastu kontekstu, kurā uzsāka savu darbību Kārlis Irbe, ir jāatskatās krietni tālāk atpakaļ vēsturē. Pēc Livonijas bojāejas, 1562. gadā, tās teritorija tika sadalīta divās daļās – Kurzeme un Zemgale kļuva par hercogisti, bet Vidzeme par Polijas pārvaldītu apgabalu. Pēc poļu-zviedru kara 1629. gadā Vidzeme tika sadalīta Zviedru Vidzemē un Poļu Vidzemē jeb Latgalē (Inflantijā). 18. gadsimtā visa Latvijas teritorija pamazām nokļuva Krievijas impērijas sastāvā, taču, kaut arī Krievijā valdošā bija pareizticība, Latgalē turpināja nostiprināties Romas katoļu Baznīca, bet Vidzemē un Kurzemē galvenais bija luterisms. Baznīcas vadība bija palikusi vācu muižnieku rokās, un visi mācītāji arī bija vācieši.¹⁵

Latvijas teritorijā luteriskās Baznīcas dzīvi regulēja impērijas 1832. gada “Likums par evaņģēliski luteriskām baznīcām Krievijā”. Šeit darbojās Kurzemes, Vidzemes un Rīgas konsistorijas, kuras vadīja konsistorijas prezidents, ko apstiprināja imperators. Konsistoriju garīgie vadītāji bija superintendenti vai ģenerālsuperintendenti. Daļa mācītāju draudzēs kalpoja, jo tika patrona nominēti. Otru daļu apstiprināja Iekšlietu ministrija. Prāvestus amatā apstiprināja vietējā konsistorija ar Iekšlietu ministrijas piekrišanu.¹⁶

¹⁴ Voldemārs Lauciņš, op. cit., 14.

¹⁵ R. Miķelsons, op. cit., 45-59.

¹⁶ Linards Rozentāls, "LELB sinodāli episkopālās iekārtas veidošanās priekšnosacījumi un konteksts" // *Kārlis Irbe 1861-1934: 150 gadu jubilejas konferences materiālu krājums*, sast. Voldemārs Lauciņš (Rīga: Luterisma mantojuma fonds, 2012), 123-124.

Kā vēl viena būtiska ietekme reliģiskajai situācijai Latvijas teritorijā jāmin Brāļu draudzes jeb hernhūtieši. 18. gadsimta sākumā Vidzemē no Hernhūtes (Vācijā) ieradās daži brāļi, kas mācīja par personīgām un individuālām attiecībām ar Dievu.¹⁷ Galvenais hernhūtiešu centrs Vidzemē bija Valmiermuiža, kuras īpašniece bija Magalēna Elizabete fon Hallarte (1683-1750, *Magdalene Elisabeth von Hallart*).¹⁸ Vēsturnieks Miķelsons sekojoši apraksta BD ietekmi: "Tajās vietās, kur pastāvēja brāļu draudzes, ieviesās daudz labu tikumu. Ģimenēs valdīja satiecība, ļaudis atturējās no dzeršanas un bija kārtīgi un apzinīgi darbā kā savā sētā, tā arī muižā. Sakarā ar to mācītāji un muižnieki brāļu draudzes kustībai nelika šķēršļus. Tikai vēlāk, kad baznīcas un krogi kļuva arvien tukšāki un samazinājās mācītāju un muižnieku ienākumi, viņi nostājās pret brāļu draudzēm naidīgi."¹⁹ Pirmās zināmās BD saiešanas izveidojās Valmierā, Straupē, Liepā un Mārsēnos²⁰, kas nav ļoti tālu no Dzērbenes un Drustiem, kur vēlāk kā mācītājs kalpoja Kārlis Irbe. Muižnieku sūdzību dēļ 1743. gadā ķeizariene Elizabete I Brāļu draudžu darbību Krievijas impērijā aizliedza. Šo aizliegumu atcēla tikai 1764. gadā ķeizariene Katrīna II, taču tas attiecās tikai uz Krievijas dienvidiem. Vidzemē šis aizliegums joprojām formāli palika spēkā.²¹

Vēl pie reliģiskās situācijas ir jāpiemin latviešu pāriešana pareizticībā. Neražas gadu un bada dēļ latviešu zemnieki nespēja pildīt pienākumus pret muižām un sāka sacelties. Taču sacelšanās nedeva panākumus. Vācu muižnieki un mācītāji kopā ar valdības ierēdņiem smagi apspieda jebkādas nemierus. Rīgas pareizticīgo bīskaps Filarets 1841. gadā izrādīja atbalstu latviešu zemniekiem un pieņēma viņus pareizticībā. Pāris gadu laikā pareizticībā pārgāja vairāki desmiti tūkstoši latviešu zemnieku.²²

Laikā, kad dzima un augs Kārlis Irbe bija sākusies jaunlatviešu kustība, taču valdošā kārtā joprojām bija vācieši. Galvenā pārstāvētā Baznīca Latvijas teritorijā bija evaņģēliski luteriskā. Kaut arī latvieši bija lielākā daļa draudžu locekļu (vācieši bija tikai 1/18 daļa jeb 5,5% visiem Latvijas luterāņiem²³), tomēr galvenie noteicēji bija vācieši, un tas bieži vien latviešus attālināja no Baznīcas.²⁴ Tāda bija sabiedriskā vide, kurā piedzima Kārlis Irbe.

---

¹⁷ R. Miķelsons, op. cit., 60.

¹⁸ Gundars Ceipe, *Dieva tautas dzimšana. Latvieši* (Rīga, Latvija: LU Akadēmiskais apgāds, 2014), 20.

¹⁹ R. Miķelsons, op. cit., 60.

²⁰ Gundars Ceipe, *Latvijas BD vēsture*, op. cit., 39.

²¹ Gundars Ceipe, *Latvijas BD vēsture*, op. cit., 39-40.

²² R. Miķelsons, op. cit., 69-70.

²³ Fricis Mīlenbahs [Mühlenbachs], "Iekšlietu ministrija un evaņģ.-luterāņu baznīcas pašvaldība", *Brīvā Zeme*, 16. febr. 1922: 1.

²⁴ Voldemārs Lauciņš, op. cit., 20-21.

2. Kārļa Irbes biogrāfijas fakti

2.1. Dzimšana un skolas gadi 1861.-1880.

Kārlis Irbe dzimis²⁵ 1861. gada 7. augustā (26. jūlijā pēc vecā stila) Kuldīgas apriņķa Lielsatiķu pagasta Sīļu mājās kā jaunākais bērns zemnieku ģimenē. Tēvs iemācīja zēnu lasīt, kaut arī pats bija akls. Vēlāk tēvs, nojausdams zēna apķērību, sūtīja Kārli vienu ziemu Gaiķu pagasta skolā, tad otru ziemu Aizputes pagasta skolā un pēc tam divus gadus Horna elementārskolā Saldū. Pēc tam, 1875. gada janvārī, viņš sāka mācīties Kuldīgas klasiskajā ģimnāzijā, ko absolvēja 1880. gada decembrī.

Par Irbes mācību laiku mums īsti zināms tikai tas, ka, beidzot ģimnāziju, augstākās atzīmes viņam bija vācu un latīņu valodās²⁶ un ka viņš lielu vērību pievērsis ticības mācībai un senajām valodām.²⁷ Pētnieks Lauciņš norāda, ka droši vien ģimnāzijas gados, ietekmējoties no mācību priekšmetiem, kas patika, Kārlis Irbe sajuta aicinājumu kļūt par mācītāju, tomēr tieši šāda informācija nekur netiek apstiprināta.²⁸

2.2. Studijas Tērbatā, kandidāta gads Smiltenē, ordinācija Pēterburgā 1881.-1887.

Savas studijas Tērbatas Universitātē Kārlis Irbe uzsāka 1881. gada II semestrī (imatrikulācijas numurs 11265)²⁹ un pabeidza 1886. gadā ar tiesībām uz akadēmisko karjeru, ja uzrakstītu zinātnisko darbu. Irbe gan to neizdarīja, jo kā latvietim viņam bija maz iespēju tajā laikā uz šādu akadēmisko aktivitāti.³⁰

Sīkāku aprakstu par Irbes studiju laiku sniedz Dr. Oskars Voits. Viņš norāda, ka Irbe cītīgi studē, un tajā pat laikā pievienojas latviešu studentu aktivitātēm. Jau kopš 1870. gada Tērbatā bija pastāvējusi biedrība "Tērbatas latviešu rakstniecības vakari", un no šiem vakariem tālāk izveidojusies studentu korporācija "Lettonia". Irbe ir piedalījies pie šīs korporācijas dibināšanas 1882. gadā. Korporācijā Irbe ieņēmis vairākus vadošos amatus. Tas ietekmējis viņa rakstura veidošanos un vadītāja prasmes, bet vēlāk noderējis kalpošanas gados.³¹

²⁵ Šis un citi biogrāfijas dati ņemti no Ludvigs Adamovičs, "Bīskapa Dr. theol. K. Irbes septiņdesmit mūža gadi", *Jaunatnes Ceļš*, aug. 1931: 228–232 un Voldemārs Maldonis, "Kārlis Irbe", *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts* 9 (1931): 230–33.

²⁶ Igaunijas Vēstures arhīvs Tartu (EAA), 402.2.11111., Karl Irbe.

²⁷ E[rnests] Freibergs, "No bīskapa K. Irbes skolas gadiem", *Jaunatnes Ceļš*, maijs 1934: 139–140.

²⁸ Voldemārs Lauciņš, op. cit., 23.

²⁹ Arnold Hasselblatt and Gustav Otto, eds. *Album Academicum der Keiserlichen Universität Dorpat* (Dorpat, 1889), 791.

³⁰ Voldemārs Maldonis, op. cit., 230–231.

³¹ O[skars] Voits, "Bīskaps K. Irbe kā students Tērbatā", *Jaunatnes Ceļš*, maijs 1934: 141–143.

Arhīva dokumenti ļoti nedaudz atklāj par Kārļa Irbes studiju interesēm. Viņa noslēguma darbs “Kurze Beleuchtung der Geschichte der ref. Dogmatik mit besonderer Berücksichtigung von Calvins ‘Institutio Christianae Religionis’” (Īss skaidrojums par reformētās dogmatikas vēsturi, īpašu uzmanību pievēršot Kalvina ‘Kristīgās reliģijas mācībai’) apskata Kalvina (un daļēji arī Cvinglija) skatījumu uz galvenajām kristietības pamatmācībām – par Dievu, Svētajiem Rakstiem, svētbildēm, sātanu, cilvēku pirms un pēc grēkā krišanas, iedzimto grēku, Kristus personu, predestināciju u.c.³² Līdz ar to šis darbs norāda uz Irbes interesi par dogmatiku.

Noslēguma katehēzes darbs, kuru Irbe iesniedzis 1885. gada 6. martā, ir par Lk 15:11-24: tā ir līdzība par pazudušo dēlu.³³ Noslēguma sprediķis 1884. gada 7. novembrī ir par Mt 5:20-26, kas ir teksta daļa Kalna svētrunas teksta daļa.³⁴ Nav gan īsti zināms, vai šīs Rakstu vietas ir paša Irbes izvēlētas, vai arī eksaminētāju uzdotas.³⁵ Studiju laika intereses tiks pēģinātas arī nākošajā apakšnodaļā, kurā tiks vērtētas ietekmes ārmisijai.

Vēsturnieks Ludvigs Adamovičs par Irbes studiju laiku Tērbatā norāda, ka tajā laikā latviešu teologu – gan studentu, gan absolventu skaits strauji pieauga, taču praktiski nevienam nebija lielas cerības iegūt mācītāja vietu Vidzemē vai Kurzemē. Kārlis Irbe 1886. gadā iesāk savu praktiskās kalpošanas gadu Smiltē pie mācītāja Kundziņa.³⁶ Dr. Kārlis Kundziņš atmiņās par Kārli Irbi raksta: “Bet dabūjām būt kopā tikai kādus 4 mēnešus. Jo dzīves apstākļi spieda jauno kandidātu apskatīties, kur ātrāki atrastu pastāvīgu vietu un maizi. Kad šē dzimtenē maz izredzes bija tādu dabūt, tad Irbe taisījās uz Iekšskrieviju, pat līdz Sibīrijai.”³⁷ 1887. gadā Kārlis Irbe devās uz Maskavu, kur nolika nepieciešamos eksāmenus un 13. aprīlī tika ordinēts par mācītāja adjunktu vācu Pētera-Pāvila draudzē.³⁸

2.3. Mācītājs, prāvests, skolotājs, direktors, pagaidu konsistorijas prezidents 1888.-1920.

Kārlim Irbem samērā drīz radās iespēja kalpot Vidzemē,³⁹ jo Dzērbenes-Drustu draudze bija viena no nedaudzajām tā saucamajām konventa draudzēm Vidzemē, kur draudzei bija iespēja izvēlēties, kuru aicināt par mācītāju un, tā kā viņi bija patriotiski noskaņoti, tad viņi izvēlējās latvieti Irbi. Irbe tika ievests amatā 1888. gada sākumā, un jaunā mācītāja

³² EAA, 402.2.11112.

³³ EAA, 402.2.11112.

³⁴ EAA, 402.2.11112.

³⁵ Prāvests Kārlis Kundziņš savās atmiņās par studijām Tērbatā desmit gadus pirms Irbes norāda, ka pats izvēlējies Rakstu vietas. Tomēr nav zināms, vai vienmēr un visiem bija šāda prakse. Kārlis Kundziņš, *Mana mūža gājiens : atmiņas un apcerējumi* (Rīga: Rīgas latviešu biedrības Derīgu grāmatu nodaļa, 1935), 65.

³⁶ Ludvigs Adamovičs, op. cit., 229.

³⁷ Kārlis Kundziņš, "Bīskapa Dr. theol. K. Irbes 70 gadu piemiņai", *Jaunatnes Ceļš*, aug. 1931: 233–236.

³⁸ Ludvigs Adamovičs, op. cit., 229.

³⁹ Šai apakšnodaļai izmantotie avoti Ludvigs Adamovičs, op. cit., 228-232 un Kārlis Kundziņš, op. cit., 233-236.

pirmais sprediķis bija no 1.Kor 13, liekot uzsvāru uz mīlestību kā kalpošanas pamatu. Septiņpadsmit gadu laikā, ko Irbe pavadīja Dzērbenē-Drustos, viņš veicināja to mājas bērnu izglītību, kuri negāja skolā, kā arī sekmēja attiecības nedaudzo latviešu mācītāju starpā Vidzemē. 1902. gadā valsts ierēdņi Irbi uz vairākiem mēnešiem atstādina no mācītāja amata, jo viņš nelikumīgi salaulājis kādu cilvēku, kas pats sevi uzskatīja par luterticīgu, bet saskaņā ar esošo likumdošanu bija pareizticīgs. Tas netraucēja pagasta iedzīvotājiem tajā pašā gadā, viņu ievēlēt par Cēsu iecirkņa prāvestu, tomēr kalpošana draudzē bija jāpārtrauc. Viņš bija pirmais latvietis prāvesta amatā Vidzemē. Kalpošanas laiks šajā draudzē bija nozīmīgs arī Irbes izpratnei par ārmisiju, jo šajā apvidū bija attīstījusies Brāļu draudžu kustība, kuras ietekme ārmisijas veicināšanā tiks pēfīta nākošajā apakšnodaļā. Jāatzīmē, ka Irbe bija kurzemnieks, un viņam, kā daudziem citiem kurzemniekiem, sākotnēji bija ļoti maza vai pat nekāda sapratne par BD tradīcijām un garu.⁴⁰

Dažādu apstākļu dēļ⁴¹ 1905. gadā Irbe pārcēlās uz Rīgu skolas darbā Voldemāra Maldoņa sieviešu ģimnāzijā un nekalpoja kā aktīvs draudzes mācītājs. Sākotnēji viņš bija ticības mācības un vācu valodas skolotājs, kā arī kuratorijas priekšsēdis. 1909. gadā, kad Maldonis atstāja Rīgu, Irbe kļuva par ģimnāzijas direktoru un vadīja ģimnāziju līdz pat evakuācijai no Rīgas 1915. gadā. Adamovičs norāda, ka “ģimnāzija pāris gadus vēl darbojās Nižņijnovgorodas apkārtnē, līdz izbeidza savu darbību 1917. gadā.”⁴² Maldonis norāda, ka kā skolotājs Irbe bija konservatīvs, pieturējās pie pārbaudītām metodēm un ka Irbe vēlējās “skolā un stundās noteiktu kristīgi ētisku garu un disciplīnu.”⁴³ Irbe bija ne tikai skolotājs, viņš arī vadīja kursus par reliģijas metodiku un didaktiku, kā arī praktiskus semināra darbus. Darbs izglītības jomā bija viena no viņa sirds aicinājumiem, kā to norāda arī raksta “Atmiņu ziedi mūsu mīlam bīskapa tēvam” autors.⁴⁴

Par savām bēgļu gaitām Irbe pats ir rakstījis pagaru rakstu.⁴⁵ Viņš sāka ar norādi par to, ka Maldoņa ģimnāzija sākumā tika evakuēta uz Tērbatu, un skolas darbību patiesībā nevarēja turpināt. Tad kādu laiku viņš pavadīja savā īpašumā pie Melnās jūras Širokajā. 1916. gada 1. janvārī viņš kļuva par latviešu bēgļu mācītāju Harkovā un tās apkārtnē no Kurskas

⁴⁰ Gundars Ceipe, Dieva tauta, op. cit., 79.

⁴¹ Kundziņš norāda, ka iemesls bija 1905. gada nemieri, kas sarūgtināja Irbes dzīvi uz laukiem (Kārlis Kundziņš, op. cit., 234). Andrievs Niedra norāda uz konfliktu starp Irbi un draudzi, kas nespēja nodrošināt ar apmierinošu dzīvesvietu (Andrievs Niedra, "Bīskaps Kārlis Irbe", *Baznīcas Ziņas*, 19. marts 1944: 47). Ludvigs Adamovičs norāda, ka Irbe atsauca Voldemāra Maldoņa aicinājumam, kuram nepieciešami jauni skolotāji ģimnāzijā, kas ieguvusi “valdības skolas tiesības”, kā arī tas, ka Irbes paša meitas bija ģimnāzijas mācību vecumā (Ludvigs Adamovičs, op. cit., 230).

⁴² Ludvigs Adamovičs, op. cit., 230.

⁴³ Voldemārs Maldonis, op. cit., 232.

⁴⁴ "Atmiņu ziedi mūsu mīlam bīskapa tēvam", *Jaunatnes Ceļš*, maijs 1934: 148–151.

⁴⁵ Kārlis Irbe, "Dieva domas nav mūsu domas un mūsu ceļi nav Dieva ceļi" // *Pie Bābeles upēm*, sast. Kārlis Beldavs (Rīga: Valters un Rapa, 1929), 5–15.

līdz Jekaterinoslavai (Dņepropetrovskai) un no Poltavas līdz Krematorskai. 1916. gada maijā Irbe tika uzaicināts uz Pēterpili, un vēlāk, 1917. gada maijā, pārcēlās uz Maskavu, kur 1917. gada 18. jūlijā palīdzēja noorganizēt Latviešu ev. lut. (Pagaidu) konsistoriju un pats kļuva par konsistorijas prezidentu ar ģenerālsuperintendenta tiesībām. Tāpat tur nodibinājās latviešu Pētera draudze, jo tajā laikā Maskavā atradās ap 40 000 latviešu bēgļu.

Kārlis Irbe atgriezās Latvijā 1920. gada septembrī.⁴⁶ Viņa samērā vēlā ierašanās Latvijā daļēji ir skaidrojama ar to, ka viņš divas reizes esot bijis atgriešanās sarakstos, bet neesot ticis atbrīvots no kalpošanas Krievijā. Tikai tad, kad no Latvijas pie viņa Maskavā ieradās delegācija un skaidri norādīja, ka Latvijā ir jauna valsts ar jaunu Baznīcas iekārtu, tad Irbe ieradās ar nākošo ešelonu.⁴⁷ Maldonis norāda, ka bēgļu gaitās Irbe 1917. gadā zaudēja savu dzīvesbiedri Lūciju, kas tika apglabāta Tērbatā, zaudēja arī īpašumu un mantu, salauza kāju, kas ilgu laiku lika palikt uz gultas un ļoti apgrūtināja kalpošanu, un arī viņa meita Marija saslima ar nedziedināmu slimību.⁴⁸

2.4. LELB Satversmes izstrādātājs, bīskaps, bīskaps emeritus 1920.-1934.

Kārļa Irbes loma kā LELB satversmes izstrādātājam un bīskapam bija ļoti būtiska arī LELB ārmisijas nozares formulēšanā un veidošanā, kas tiks pētīts vēlāk, līdz ar to šeit tiek pieminēti tikai fakti, kas sniedz vēsturisko kontekstu. Adamovičs atzīmē, ka tiklīdz Irbe atgriezās Latvijā, viņš sāka darboties Baznīcas jaunveidošanas darbā. Latvijas luterāņu draudžu sinode izveidoja īpašu sinodes padomi, un Kārlis Irbe bija tās vadītājs. Vēlāk, kad valdība nodibināja LELB un virsvaldi, 1922. gada 22. februārī Latvijas sinode viņu ievēlēja par virsvaldes prezidentu un LELB bīskapu.⁴⁹

Stājoties amatā, savā pirmajā bīskapa gana rakstā, Irbe norāda uz priekšā stāvošajām grūtībām: “Visai bēdīgu ainu ieraugam, kad aplūkojam savu tagadējo baznīcas dzīvi. Sagrautas baznīcas, izpostīti baznīcas īpašumi! Trūkst līdzekļu, trūkst strādnieku! Liekas, ka atrodamies nepārvaramu grūtību varā un tāpēc nevaram brīnīties, ka baznīcas ienaidnieki gaviļē, un ticīgie iesāk šaubīties un nogurt.”⁵⁰ Mācītājs Rihards Zariņš sekojoši raksturo LELB situāciju uzreiz pēc kara:

No 196 mācītājiem, kas darbojās Latvijā pirms kara, 1920. g. bija palikuši tikai 110, no tiem 56 latvieši, bet aprūpējamas bija 194 draudzes. Pirmā pasaules kara rezultātā 49 baznīcas un 39 draudžu ēkas bija sagrautas vai nelietojamā stāvoklī.

⁴⁶ Kārlis Irbe, op. cit., 5-15.

⁴⁷ Kārlis [Frīdrihs] Irbe. "Mana dzīve" // *Prāvests Kārlis Irbe*, sast. Baiba Ozola un Silvija Ozola (b.izd., b.g.), 254-255.

⁴⁸ Voldemārs Maldonis, op. cit., 232.

⁴⁹ Ludvigs Adamovičs, op. cit., 231.

⁵⁰ Kārlis Irbe, "Latvijas Ev. Lutera draudzēm bīskapa gana raksts", *Svētdienas Rīts*, 22. apr. 1922: 1.

Ev. –lut. baznīcas materiālo zaudējumu summa pārsniedza 11 milj. zelta rubļu. Amerikas luterāņi 1920. g. Latvijas baznīcas zaudējumus lēsa uz 2,5 miljona dolāru. Ar agrāro reformu valsts zemju fondā ieskaitīja 59854 hektārus baznīcas zemes, draudzēm atstāja 11810 hektāru.⁵¹

Līdz ar to priekšā stāvēja ļoti grūts uzdevums – atjaunot LELB, izveidot jaunu Satversmi, atjaunot baznīcas un apmācīt jaunus teologus. Irbe organizēja jaunu draudžu pārvaldības un saimniekošanas sistēmu, svētdienas skolas, darbu ar jauniešiem, pārkārtoja misijas darbu. Tāpat viņš nodibināja Teoloģisko institūtu. Tomēr netrūka arī dažādu grūtību – valsts atsavināja Jēkaba baznīcu, lai to nodotu katoļiem (saskaņā ar konkordātu), kas vēlāk radīja sarežģītu situāciju ar Doma baznīcu (konflikts starp vācu un latviešu draudzēm) un bija par iemeslu Irbem atkāpties no bīskapa amata.⁵²

Irbe ļoti rūpējās par LELB attiecībām ar citām Baznīcām Eiropā, veidoja dažādus iespējamus kontaktus, kā arī piedalījās dažādās starptautiskās konferencēs, bieži ne tikai kā vienkāršs novērotājs vai dalībnieks, bet arī kā viens no organizatoriem un vadītājiem. Tā Irbe 1925. gadā reprezentēja LELB *Life and Work* konferencē Stokholmā, pasaules luterāņu sanāksmē Eizenahā, Vācijā (1923. g.), luterāņu bīskapu konferencē Mārburgā, Vācijā (1926. g.), *Faith and Order* konferencē Lozannā, Šveicē (1927. g.), luterāņu pasaules konventā Kopenhāgenā (1929. g.), darbojās dažādās ekumēniskās komisijās. Irbe bija starptautiski pazīts un atzīts.⁵³

Pēc došanās emeritūrā Irbe joprojām izrādīja interesi un rūpes par jauniešiem un jauniešu darba vadītājiem, kā arī bija žurnāla “Jaunatnes Ceļš” līdzstrādnieks.⁵⁴ Tāpat arī Irbe bija ārmisijas veicinātājs, un mūža nogalē viņam bija vairāk laika strādāt arī pie “Jaunatnes Ceļa” pielikuma “Ārmisija”, lai gan viņš par to rūpējās jau kopš žurnāla iznākšanas sākuma 1928. gadā.⁵⁵ Kārlis Irbe bija gatavs doties tālajā ceļā un pievienoties savai meitai Annai misijas darbā Karunagarapuri, Indijā, taču viņa negaidītā nāve 1934. gadā atstāja šo nodomu nerealizētu.⁵⁶

Kopumā Irbes devums LELB un Latvijai ir ļoti nozīmīgs. Viņa devums ārmisijas nozarei, kas ir šī darba galvenā tēma, tiks pētīts nākošajās nodaļās. Taču lai noskaidrotu šo devumu, vispirms ir jāvērtē dažādās ietekmes, kas varēja veicināt paša Irbes teoloģiskās intereses par ārmisiju veidošanos. Teoloģiskās intereses veidošana ir apskatīta nākošajā apakšnodaļā.

⁵¹ Rihards Zariņš, "Bīskaps Kārlis Irbe", *Latvija Amerikā*, 5. aug. 1961: 1.

⁵² Rihards Zariņš, op. cit., 1.

⁵³ R[ihards] Zariņš, "Bīskaps K. Irbe", *Laiks*, 5. aug. 1961: 3.

⁵⁴ "Es tevi svētīšu, un tu būsi par svētību", *Jaunatnes Ceļš*, 5 (maijs 1934): 130–132.

⁵⁵ Teodors Grīnbergs, "Kāpēc mēs bīskapa tēvu mīlam un cienām?" *Jaunatnes Ceļš* 8 (aug. 1931): 237–239.

⁵⁶ E[rnests] Stange, "Pirmais Latvijas bīskaps K. Irbe", *Baznīcas Ziņas*, 19. marts 1944: 46.

3. Ietekmes, kas veicināja Kārļa Irbes interesi par ārmisiju

3.1. Studiju laiks Tērbatā

Tērbatas laiks noteikti bija laiks, kad nostiprināties luteriskajā dogmatikā. Tomēr arī tur ir atrodamas zināmas ietekmes ārmisijai.

TU TF pirms Irbes un arī Irbes laikā valdīja konfesionālā luterisma gars un tas aicināja sacelties pret BD kulta īpatnībām.⁵⁷ Pētnieks Jouko Talonens norāda, ka kopš 19. gadsimta četrdesmitajiem gadiem TU TF “veidojās par nozīmīgu luteriskās ortodoksijas un ekleziālās teoloģijas bastionu.”⁵⁸ Kā galvenie pārstāvji minami Teodosijs Harnaks (*Theodosius Harnack*, 1816-1889) un Frīdrihs Ādolfs Filipi (*Friedrich Adolf Philippi*, 1809-1882), kuri noraidīja gan racionālisma teoloģiju, gan arī hernhūtismu. Vēsturnieks Gvido Traube norāda: Harnakam bija pieejams plašs faktoloģiskais materiāls par BD, taču viņš bija dedzīgs luterisma pārākuma sludinātājs, līdz ar to Harnaka vērtējums par BD bija izteikti negatīvs.⁵⁹ Tajā pat laikā Tērbatas profesors Arnolds Kristiāni (*Arnold Christiani*) sagatavoja tēzes, “ka brāļu draudze ir ķeceru sekta, kas Jēzu Kristu aizstājot ar draudzi, tāpēc visiem mācītājiem tā nesaudzīgi jāapkaro.”⁶⁰ “Luteriskās ortodoksijas atbalstītāji neizprata šo “sirds kristietību”, par kādu piētiskais hernhūtisms Baltijā bija kalpojis.”⁶¹ Tam par pamatu tika izmantots arī jaunais, 1832. gada “Likums par evaņģēliski luteriskām baznīcām Krievijā”, kas paredzēja birokratizētu un galēji centralizētu baznīcas iekārtu⁶², kurā nebija vietas tādām kustībām kā BD. Dedzīgākie BD apkarotāji jaunajā likumā atrada sev vajadzīgos paragrāfus, ko izmantoja pret hernhūtiešiem.⁶³

Irbes studiju laikā gan šie profesori vairs TU nebija, taču ietekme palika. Irbe toties studēja pie Filipi sekotāja profesora Aleksandra fon Etingena (*Alexander von Oettingen*, 1827-1905)⁶⁴, kurš Irbem pasniedza dogmatikas un ētikas priekšmetus.⁶⁵ Talonens norāda, ka Etingens bija atvērtāks gan pret “sirds kristietību”, gan arī pret jaunajiem teoloģiskajiem

---

⁵⁷ Ludvigs Adamovičs, *Kristīgās baznīcas vēsture : vidusskolu kurss* (Rīga: Latvijas vidusskolu skolotāju kooperatīvs, 1927), 302.

⁵⁸ Jouko Talonens, *Cīņa par luterāņu mācītāju izglītību: LELB Teoloģiskā institūta vēsture 1923-1937*, tulk. Uģis Sildegs (Rīga: Luterisma mantojuma fonds, 2016), 10.

⁵⁹ Gvido Straube, *Latvijas brāļu draudzes diārijs: (jaunākais noraksts) jeb hernhūtiešu brāļu draudzes vēsture Latvijā* (Rīga: N.I.M.S., 2000), 17.

⁶⁰ Gvido Straube, op. cit., 220.

⁶¹ Jouko Talonens, op. cit., 11.

⁶² Linards Rozentāls, "LELB sinodāli episkopālās iekārtas veidošanās priekšnosacījumi un konteksts", op. cit., 123-124.

⁶³ Gvido Straube, op. cit., 182.

⁶⁴ Jouko Talonens, op. cit., 12.

⁶⁵ EAA, 402.2.11112.

jautājumiem.⁶⁶ Tomēr kopumā līdz pat 19. gs. beigām TU TF bija spēcīgas luteriskās ortodoksijas iezīmes.⁶⁷

Kārļa Irbes TU TF atzīmju grāmatiņa liecina, ka viņš ir studējis Baltijas guberņu Baznīcas vēsturi, Krievijas Baznīcas vēsturi un citus Baznīcas vēstures priekšmetus.⁶⁸ Tas nedod tiešu liecību par misijas un ārmisijas studijām, taču, apskatot Baznīcas vēsturi, kursa ietvarā vajadzētu parādīties arī teoloģiskiem jautājumiem par misijas darbu.

Misiologs Steifans Pāass (*Stefan Paas*) norāda, ka luteriskā Baznīca teoloģiski var tikt saukta par “tautas” (*folk*, *Volkskirche* – vācu, *folkekirken* – dāņu, *vokskerk* – holandiešu val.) Baznīcu.⁶⁹ “Tautas Baznīcā” parasti ir ļoti daudz locekļu, tādi ir lielākā daļa kādas teritorijas iedzīvotāju, bet lielāko tiesu tie nav aktīvi sekotāji. Šādā Baznīcā pastāv formālas attiecības starp valsti un Baznīcu un parasti vienai konfesijai ir privilēģijas, salīdzinot ar citām. “Tautas Baznīcai” ir cieša saistība ar sabiedrībā un valstī notiekošo. 1922. gadā Irbe sacīja sprediķi ar nosaukumu “Tautas baznīca”, kurā ir noprotams, ka arī viņš šādi saprata luterisko Baznīcu, jau būdams luterāņu mācītājs. Viņš gan pielika atsevišķu uzsvāru, ka LELB nebūs kungu Baznīca (norādot uz vācu muižnieku ietekmi gadsimtu garumā), bet tautas Baznīca, kur katram iesvētītajam draudzes loceklim ir plaši pienākumi rūpēties par savu Baznīcu.⁷⁰ Šādai “tautas Baznīcas” teoloģijas izpratnei misijas darbs 18. un 19. gadsimtā saistījās ar kolonizāciju, civilizāciju un kultūras nešanu. Misijas darbs ļoti bieži bija saistīts ar politiskajām un sabiedrības struktūrām, kā arī misionētajās zemēs Baznīcas struktūra tika veidota sekojot Eiropas piemēram.⁷¹ Tieši ar šādu ārmisijas izpratni Irbe varēja saskarties savu studiju laikā TU TF. Vairāk par šo misioloģijas paradigmu tiks runāts otrajā nodaļā.

Taču ir dibināts iemesls domāt, ka lielāko ietekmi ārmisijai Kārlis Irbe smēlās gan savā kandidāta gada sākumā pie mācītāja Kārļa Kundziņa Smiltē, gan arī sākot savu mācītāja kalpošanu Dzērbenes-Drustu draudzē. Šajos kalpošanas gados ir novērojamas divas atšķirīgas teoloģiskās pieejas, kas turpmāk tiek pētītas nākošajās apakšsadaļās.

---

⁶⁶ Jouko Talonens, op. cit., 13.

⁶⁷ Jouko Talonens, op. cit., 14.

⁶⁸ EAA, 402.2.11112.

⁶⁹ Stefan Paas, op. cit. 45.

⁷⁰ Kārlis Irbe, "Tautas baznīca. Bīskapa raksts Latvijas evaņģēliskai tautai", *Svētdienas Rīts*, 20. aug. 1922: 2–3 un Kārlis Irbe, "Tautas baznīca. Bīskapa raksts Latvijas evaņģēliskai tautai. (Beigas.)", *Svētdienas Rīts*, 27. aug. 1922: 2–3.

⁷¹ Stefan Paas, op. cit., 45–48.

3.2. Dalība Vidzemes konsistorijas sinodēs – paklausība Lielajai pavēlei, triumfālisms un pārākums

Līdzīga ārmisijas ietekme ir novērojama Kārļa Irbes dzīvē, kad viņš kā Dzērbenes un Drustu mācītājs piedalījās Vidzemes konsistorijas mācītāju ikgadējās sinodēs. No astoņpadsmit sinodēm Irbes kalpošanas laikā viņš nepiedalījās tikai trijās (1890., 1901. un 1902. gadā).⁷² Par Vidzemes konsistoriju un tās ārmisijas ievirzēm sīkāk ir pētīts 2. nodaļā 2.2. punktā, tādēļ šeit tikai tiek norādīta šī vēl viena ietekme, kas stimulēja Irbes ārmisijas izpratni. Katrā sinodē, kurā Irbe piedalījās bija atskaites un priekšlasījumi par ārmisijas darbu. Irbes pirmajā sinodē prāvests Emīls Kēlbrants (*Emil August Carl Kaehlbrandt, 1836-1907*) sniedza pārskatu par “pagānu misijas statusu kopumā un jo īpaši Leipcigas misiju Indijā”, kā arī jau tad izskanēja aicinājums palielināt darba spēku “pagānu misijas” jomā.⁷³

Dažās sinodēs bija tikai īsas atskaites par misijas darbu un sadarbību ar LMB, kādās tika apskatīts arī misijas teoloģiskais pamatojums. Piemēram, 1889. gadā pēc prāvesta Kēlbranta un jau agrāk pieminētā Tērbatas profesora Etingena priekšlasījumiem, sinode nolēma, ka ir “jālieto misijas sprediķi un misijas stundas, kā arī jānodrošina brīvprātīgas dāvanas misijai, Dieva Valstības un mīlestības darbam, kuru pavēlēja Kungs Mt 28:19, un no kura kristīgā Baznīca un līdz arī to arī mūsu Vidzemes evaņģēliskā Baznīca nevar atkāpties un neatkāpsies.”⁷⁴ 1897. gadā misijas referents virsmācītājs Kēlbrants nolasīja referātu par tēmu “Pagānu misija” un aicināja Vidzemes konsistoriju darīt misijas darbu tāpēc, ka tas ir brīvas ticīgās draudzes mīlestības darbības jautājums.⁷⁵ 1900. gadā ieskanas vēl viena šī laikmeta “tradicionālā” Rakstu vieta, kad Kēlbrants sniedz pārskatu par misijas darbu balstoties uz Mt 24:14, pieminot arī ienaidu pret Kristus Baznīcu un tās asins lieciniekiem.⁷⁶

Vairākās sinodēs ieskanējās arī trimfālisma un pārākuma toņi, par ko sīkāk tiks runāts nākošajā nodaļā. Tā 1898. gadā Kēlbrants referēja par “pagānu misiju”, norādot uz LMB panākumiem Austrumārijā un Austrumāfrikā, un savu runu noslēdza ar frāzi: “Mūsu ticība ir uzvara, kas iekaroja pasauli!”⁷⁷ Kā arī 1903. gadā Rīgas pilsētas iecirkņa prāvests Teofīls

---

⁷² Šo informāciju iespējams atrast pārskatot Vidzemes konsistorijas sinožu protokolus, kas atrodami LELB arhīvā.

⁷³ H. Girgensohn, *Protokoll der 54. Livländischen Provinzial Synode, gehalten in Wolmar im Jahre 1888, vom 11. bis 15. August* (Rīga: Stahl'sche Buchdruckerei (R. Ruetz), 1888), 7.

⁷⁴ Fr. Hollman, *Protokoll der 55. Livländischen Provinzial Synode, gehalten in Walk im Jahre 1889, vom 7. bis 12. September* (Rīga: Stahl'sche Buchdruckerei (R. Ruetz), 1890), 8.

⁷⁵ Fr. Hollman, *Protokoll der 63. Livländischen Provinzial Synode, gehalten in Wenden vom 10. bis zum 15. October 1897* (Rīga: W. F. Häcker, 1898), 7.

⁷⁶ Th. Gaetgens, *Protokoll der 66. Livländischen Provinzial Synode, gehalten in Fellin vom 23. bis zum 28. August 1900* (Rīga: W. F. Häcker, 1900), 16.

⁷⁷ Fr. Hollman, *Protokoll der 64. Livländischen Provinzial Synode, gehalten in Pernau vom 19. bis zum 24. August 1898* (Rīga: W. F. Häcker, 1899), 18.

Gētgens (*Theophil Gaehtgens, 1847-1919*) sinodē nolasīja ziņojumu, kura gala secinājums ir, ka “mūsu laiks ir īstais laiks misijai. Misija ir kļuvusi par pasaules spēku, pret kuru Baznīca, valsts un zinātne arvien vairāk ieņem nopietnu nostāju.”⁷⁸ Šī triumfālisma nots ieskanējās arī Vispasaules misijas konferencē Edinburgā 1910. gadā, par ko sīkāk tiek minēts nākošajā nodaļā.

Šīs sinodes gan nebija vienīgā ietekme ārmisijas teoloģiskajam pamatojumam. Kalpojot savā draudzē, Irbe sastapās ar Brāļu draudžu kustību, kuras misijas ietekme tiek pētīta tālāk.

3.3. *BD ietekme Dzērbenē un Drustos*

Pirmie vācu brāļi no Hernhūtes savu darbību Vidzemē, Valmieras apkārtnē sāka 1729. gadā. Viņu darbs desmit gadu garumā nenesa ievērojamus panākumus, līdz 1739. gada Vasarsvētkos latviešu vidū iesākās varena atmoda.⁷⁹ Mācītājs Kundziņš norāda, ka “Brāļu draudzes Vidzemē pieder mūsu draudžu evaņģēliskās dzīves atmodas laikmetam astoņpadsmitajā gadusimtenī.”⁸⁰

BD kustība savas saknes atrod piētismā, kura sākumi saistīti ar vācu luterāni Filipu Jākobu Špēneru (1635-1705) 17. gadsimtā. Piētisma garīgā tradīcija tālāk turpinājās ar grāfu fon Cincendorfu un Hernhūtes kopienu Vācijā, kas piedzīvoja atmodu sākot no 1727. gada. Ar šo atmodu sākās protestantu misijas aktivitātes, kas sniedzās tālu aiz Eiropas robežām.⁸¹

Kā viens no galvenajiem 19. gadsimta BD atbalstītājiem jāmin mācītājs, prāvests Kārlis Kundziņš (1850-1937). 1880. gadā Kundziņš kļūst par Smiltenes (kas ir izteikti hernhūtisks novads) ev. lut. draudzes mācītāju⁸² un kalpo šajā draudzē līdz mūža beigām 1937. gadā.⁸³ Pētnieks Gundars Ceipe raksturo Kundziņu sekojoši: “Kārlis Kundziņš bija leģendāra personība un visaugstākā līmeņa autoritāte Latvijas Evaņģēliski luteriskajā baznīcā, kandidāta gadu praksē pie viņa pavadīja vairāk nekā 50 jauno luterāņu mācītāju. Ir pamats apgalvot, ka mācītājs Kārlis Kundziņš latviešu luteriskajā baznīcā būtiski nostiprināja sapratni par Brāļu draudzes kustību un izveidoja pret to labvēlīgu attieksmi.”⁸⁴ Kā iepriekš tika rakstīts, arī Kārlis Irbe iesāka savu kandidāta gadu pie Kārļa Kundziņa. Kaut arī šis laiks bija

⁷⁸ Gustav Oehr, *Protokoll der 69. Livländischen Provinzial Synode, gehalten in Wenden vom 20. bis zum 26. August 1903* (Rīga: W. F. Häcker, 1903), 19.

⁷⁹ Gundars Ceipe, Latvijas BD vēsture, op. cit., 39.

⁸⁰ Kārlis Kundziņš, *Mana mūža gājiens : atmiņas un apcerējumi* (Rīga: Rīgas latviešu biedrības Derīgu grāmatu nodaļa, 1935, 157.

⁸¹ Ian M. Randall, *Communities of Conviction: Baptist Beginnings in Europe* (Schwarzenfeld, Germany: Neufeld Verlag, 2009), 37.

⁸² Kārlis Kundziņš, Mūža gājiens, op. cit., 113.

⁸³ V. Dūnis, "Valkas iecirkņa prāvests K. Kundziņš", *Svētdienas Rīts*, 28. nov. 1937: 379–380.

⁸⁴ Gundars Ceipe, Latvijas BD vēsture, op. cit., 79.

tikai četri mēneši, jau tur Irbem bija iespēja iepazīties ar BD un tās darbību. Kārlis Kundziņš pats šādi apraksta savu pirmo satikšanos ar BD kustību: “Man kā kurzemniekam viņas ierašas nebija pazīstamas. Bet, atnākot par mācītāju uz Smilteni, viņas kopēji, “tēvi”, mani tūlīn apstāja, gribēdami zināt, kā es izturēšoties pret viņiem. Apņēmos ar tiem stāvēt draudzīgās attiecībās.”⁸⁵

Ļoti līdzīgu pieredzi par iepazīšanos ar BD kustību apraksta arī Kārlis Irbe, kad viņš ierodas kalpot Dzērbenes-Drustu draudzē:

Kad es kā jauns mācītājs iestājos draudzē, es šos tēvus iesāku viņu darbā aprobežot un biju nodomājis vīriem noliegt brīvi runāt. Cik aklis es toreiz biju un cik pateicīgs vēl tagad esmu Dieva priekšā aizgājušam Puniņu tēvam, kurš mani, jauno, iedomīgo cilvēku no šī soļa atturēja un mani iemācīja BD sacītājos, starp kuriem viņš bija manā draudzē visievērojamākais, ieraudzīt manus vislabākos darba biedrus.⁸⁶

Šie abi gadījumi norāda, ka kurzemniekiem bija maz zināšanu par BD notikumiem gadsimta garumā, kā arī to, ka abiem šiem vīriem bija nepieciešama pazemība, lai uzklautu teoloģisku tradīciju, kas sākotnēji viņiem nelikās pieņemama. Kalpošanas laikā Irbe noteikti uzzināja, ka hernhūtieši Dzērbenes-Drustu draudzē īpaši attīstījās pēc 1817. gada ķeizara Aleksandra I likuma, kas atļāva BD kustībai darboties brīvāk.⁸⁷ Šis Aleksandra likums jeb Žēlastības vēstule deva iespēju legāli BD saiešanās darboties vietējiem iedzīvotājiem, kā arī celt saiešanu namus.⁸⁸ 1835. gadā Dzērbenē bija divi un Drustos viens saiešanas nams un tā laika draudzes locekļu daļa, kuri arī bija daļa no BD kopām bija “visos aspektos priekšzīmīgāka.”⁸⁹ Straube atzīmē, ka BD Vidzemē savu augstāko attīstību sasniedza 19. gadsimta vidū⁹⁰, un laikā, kad Irbe sāka savu kalpošanu, BD nozīme bija mazinājusies, tomēr, kā liecina Irbes citāts, BD sacītājiem vēl bija paliekoša ietekme.

Kāda tad bija BD ietekme uz misiju? Par šo jautājumu ir daudz plašu pētījumu svešvalodās, tādēļ šeit tiks pieminētas tikai pamatlietas, kas varēja iespaidot vēlāko bīskapu Irbi. Hernhūtiešu piētisms, ar savu uzsvāru uz personīgām attiecībām uz Jēzu, veda misijas darbā.⁹¹ Ceipe norāda, ka galvenais uzdevums, ko BD kustība saskatīja savā darbībā, bija vest cilvēkus pie Jēzus Kristus kā Pestītāja. Taču to darīt pēc iespējas pazemīgi, lai ikviens var piedzīvot Dieva žēlastību.⁹² BD garīgās dzīves un teoloģiskais akcents bija uz Jēzus Kalna

⁸⁵ Kārlis Kundziņš, Mūža gājiens, op. cit., 157.

⁸⁶ Kārlis Irbe, "Nākamā Sinode", *Svētdienas Rīts*, 1. janv. 1925: 3–5.

⁸⁷ Ludvīgs Adamovičs, KBV: vidusskolai, op. cit., 299.

⁸⁸ Gvido Straube, op. cit., 167.

⁸⁹ Gvido Straube, op. cit., 185.

⁹⁰ Gvido Straube, op. cit., 217.

⁹¹ Ian Randall, op. cit., 38.

⁹² Gundars Ceipe, Latvijas BD vēsture, op. cit., 39.

sprediķi (Mt 5.-7.), kur lielākais uzsvars ir uz tuvākmīlestību, kalpošanu pazemībā un gatavību upurēties ticības dēļ.⁹³ Šeit redzams, ka BD teoloģiskajā izpratnē, misija nav atsaukšanās pavēlei un misija nenotiek ar spēku un varu, drīzāk tādēļ, ka ticīgajam ir personīgas attiecības ar Jēzu, misija plūst no šīm attiecībām un notiek pazemībā. Līdz ar to, balsoties šādā teoloģijā, BD nekad īsti neieguva “valsts Baznīcas” ietekmīgās pozīcijas, tāpēc tai nebija iespējams darboties no spēka pozīcijām. It īpaši Vidzemē BD piedzīvoja milzīgas vajāšanas dažādos laikos, tā rezultātā veidojās tā sauktais “klusais gājiens”.⁹⁴ Pretestība nāca no vācu muižniecības un garīdzniecības, kas redzēja BD kustībā bīstamu latviešu nacionālismu,⁹⁵ un cīņā tika izmantota arī Krievijas impērijas birokrātiskā mašīnērija, radot šķēršļus sludināšanai, ierobežojot jaunu saiešanas namu celtniecību un rīkojot pazemojuma kampaņas.⁹⁶

Vēl iemesls atšķirīgai BD misijas paradigmai būtu, ka BD galvenā kalpošana notika 18. gadsimtā. Protestantu misija sākās jau 18. gadsimta beigās, un tā daudz ko aizguva no BD un piētistu kustības. Taču protestantu misijas ievērojamākais laikmets bija 19. gadsimts, un pa šiem vairāk kā 100 gadiem bija mainījusies misijas paradigma (tas tiks vairāk pētīts nākošajā nodaļā).

Nav liecību, ka kāds no Dzērbenes-Drustu draudzes būtu devies ārmisijā. Tradicionāli tiek uzskatīts, ka latvieši, kaut arī saņēma teoloģisko skatījumu par misiju, vairāk darbojās iekšmisijā un došanās ārmisijā uz citām zemēm viņiem nebija iespējama.⁹⁷ Taču šis jautājums vēl ir atvērts. Ir liecības par latviešu došanos uz BD Sinodi Ceistā, Holandē 1746. gadā – kā Rīgas pārstāvis bija Jānis Šteinhauers (1705-1779) un Vidzemes pārstāvis Jēkabs Skangalis (1723-1801). Šteinhauers vēlāk iesaistījās arī dažādos starptautiskos BD projektos. Skangalis vēlāk devās uz Vāciju un tad Holandi.⁹⁸ Šie noteikti ir izņēmumi, un lielākā daļa latviešu zemnieku noteikti nedevas misijā, taču šie izņēmumi dod iespēju tālāk pētīt latviešu BD iesaisti ārmisijā.

Kopumā var secināt, ka 18 gadu laikā, ko Kārlis Irbe pavadīja Dzērbenē un Drustos kā mācītājs, viņam bija pietiekoši laba iespēja iepazīt BD kustību un tās teoloģiskos pamatus. 1929. gadā, kad BD svinēja 200 gadu jubileju, kā viens no goda viesiem bija arī Kārlis Irbe un

⁹³ Gundars Ceipe, Latvijas BD vēsture, op. cit., 34.

⁹⁴ Gundars Ceipe, Dieva tauta, op.cit., 51.

⁹⁵ Ludvigs Adamovičs, KBV: vidusskolai, op. cit., 302.

⁹⁶ Gundars Ceipe, *Brāļu draudze* (Rīga: Rīgas ev.-lut. Misiones draudze, 2020), 108.

⁹⁷ Mācītājs Roberts Feldmanis piemin, ka vācu brāļi no Hernhūtes ir ciemojušies Vidzemē, taču viņš arī norāda, ka nav nekādu tiešu liecību, ka šie brāļi būtu aicinājuši latviešus ārmisijā. Ilmārs Rubenis, *Misionārs Roberts Feldmanis* (Rīga, Latvija: Luterisma mantojuma fonds, 2007), 36.

⁹⁸ Alvilis Zauers, *Šteinhaueri un viņu laiki* (Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2014), 95-96.

svinību laikā viņš apliecināja savu atbalstu BD kustībai.⁹⁹ Līdz ar to BD noteikti bija viena no ietekmēm ārmisijai, kas vēlākajā kalpošanā ļāva Kārlim Irbem veidot LELB ārmisijas nozari.

Šajā pirmajā nodaļā tika īsumā apskatīta Kārļa Irbes biogrāfija ar dažādajām ietekmēm, kas veidoja viņu kā personību un viņa teoloģisko konceptu. Tāpat tika pētītas iespējamās ietekmes uzskatiem par ārmisiju, kas Irbem veidojās studējot Tērbatā un kalpojot Drustu-Dzērbenes draudzē. Pētot Irbes studiju laiku, nav iespējams viennozīmīgi noteikt, vai un cik lielu ietekmi ārmisijai viņš tur ieguva. Tomēr studējot Baznīcas vēstures priekšmetus, parasti pieskaras arī misijas darbam, līdz ar to ir iespējams uzskatīt, ka zināmas ietekmes bija. Tā gan vairāk bija misija, kas veikta no spēka pozīcijām, bieži saistīta ar kolonizāciju. Vislielākās ietekmes ārmisijai nāca no BD un Vidzemes konsistorijas sinodēm. No pētītā iespējams secināt, ka BD kustība, kas bija aktuāla Dzērbenes-Drustu draudzē, kur Kārlis Irbe kalpoja 18 gadus, deva lielu ietekmi misijas teoloģiskajam aspektam. Un šī BD teoloģiskā paradigma atšķīrās no “tautas Baznīcas” paradigmas. Lielu ietekmi Irbe ieguva piedaloties sinodēs, kurās vairāk parādījās paklausības motīvs un triumfālisms, taču bija redzams arī mīlestības motīvs, ko Irbe piedzīvoja arī caur BD.

Nākošajā nodaļā tiks apskatīta Kārļa Irbes sapratne par ārmisiju, pētot viņa publicētos darbus. Taču iesākumā tiks aprakstīta vispārējā sapratne ar ārmisiju Kārļa Irbes dzīves laikā, jo šī misioloģiskā paradigma atšķīrās no 18. gs. BD paradigmas. Tāpat tiks pētīta arī ietekme, ko Vidzemes un Kurzemes luterāņiem sniedza Leipcigas misija.

---

⁹⁹ Gundars Ceipe, Latvijas BD vēsture, op. cit., 87, 108, 230.

II. KĀRĻA IRBES SAPRATNE PAR MISIJU KĀ TEOLOĢISKU KONCEPTU

Šajā nodaļā tiek pētīta Kārļa Irbes sapratne par misiju, apskatot viņa publicētos darbus. Iepriekšējā nodaļā tika norādīts, ka Irbe galvenās ietekmes ārmisijas sapratnei smēlās no BD kustības un viņu sapratnes par ārmisiju, kā arī no vācu luterāņu darbības Kurzemē un Vidzemē. Taču 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā valdošā misijas paradigma nebija BD misijas izpratne. Līdz ar to sākotnēji tiek īsi apskatīta vispārējā sapratne par ārmisiju Eiropas Baznīcas kontekstā.

1. Vispārējā sapratne par ārmisiju 19. gs. beigās – 20. gs. sākumā

Lai saprastu misijas teoloģiju un īpaši ārmisiju Irbes laika posmā, vispirms īsumā ir jāsaprot misijas un misioloģijas attīstība. Šai nolūkā vispirms ir jānedefinē, kas ir misija. Ievērojamākie mūsu laika misiologi sniedz misijas un misijas teoloģijas definīcijas no dažādiem aspektiem. Tas norāda, ka misiju nav iespējams nedefinēt vienkārši, un tā ietver dažādas šķautnes. Misiologs Bošs savā grāmatā veselās trīs lapaspusēs sniedz pagaidu definīciju, vienlaikus norādot, ka kristīgā ticība pēc savas būtības ir misionāra un, ja tā neveic misijas darbu, tad tā zaudē savu pastāvēšanas jēgu.¹⁰⁰ Bošs norāda atšķirību starp misiju un misijas darbiem. Ar “misiju” parasti apzīmē Dieva misiju (*missio Dei*), kas ir Trīsvienīgā Dieva paša atklāsme pasaulei – Dievs mīl pasauli, Dievs iesaistās tajā un ir saskarsmē ar to, misija šādā kontekstā ir Dieva daba un aktivitātes, kas ietver gan Baznīcu, gan pasauli, un kurās Baznīcai ir privilēģija piedalīties. Ar “misijas darbiem” (*missiones ecclesiae*) apzīmē Baznīcas īpašas aktivitātes, kas saistītas ar *missio Dei* dažādos laikos un vietās vai atsaucoties īpašām, konkrētām vajadzībām.¹⁰¹

Britu misiologs Enrjū Kirks (*J. Andrew Kirk*) definē misijas teoloģiju:

Misijas teoloģija ir disciplinēta studija, kas nodarbojas ar jautājumiem, kas rodas, kad ticīgi cilvēki mēģina saprast un piepildīt Dieva nolūkus pasaulei, kā to savā kalpošanā atklāja Jēzus Kristus. Tā ir kritiska refleksija par kristiešu pieņemtajām attieksmēm un darbībām piepildot šo misijas mandātu. Tās uzdevums ir visu misijas praksi apstiprināt, izlabot un nostiprināt uz labākiem pamatiem.¹⁰²

1.1. Misijas teoloģijas vēsturiskās paradigmas

Kristīgā misija vienmēr ir darbojusies konkrētā vēsturiskā kontekstā, tāpēc vispirms ir jāpievēršas nelielam atskatam, kā kristīgā misija ir tikusi uztverta gadsimtu gaitā. Gordona-

¹⁰⁰ David J. Bosch, op. cit., 8-11.

¹⁰¹ David J. Bosch, op. cit., 10.

¹⁰² J. Andrew Kirk, *What Is Mission?* (Minneapolis, MN: Fortress Press, 2000), 21.

Konvela (*Gordon Conwell*) teoloģiskā semināra prezidents Skots V. Sankvists (*Scott W. Sunquist*) norāda, ka pirmajos gadsimtos pēc Jēzus Kristus nāves, augšāmcelšanās un debesīs uzņemšanas misija tika veikta no mazākuma un vājuma pozīcijām. Kristieši tika vajāti un bieži saukti par ateistiem, jo viņi nepiedalījās imperatora kultā, bet apliecināja Jēzu Kristu par Kungu un Mesiju.¹⁰³ Gan no Jaunās Derības, gan arī baznīctēvu rakstiem ir iespējams novērot, ka agrīnā kristietība bija kustība ar ļoti mazu organizāciju un to saistīja kopējā pārliecība, ka Jēzus tika uzmodināts no mirušajiem un ka viņa dzīve un mācība ir jāizplata visiem cilvēkiem. Kā sākotnējais kopējais standarts bija Jēzus pielūgsmes un dievkalpojuma liturģija. Bībele par standartu kļuva daudz vēlāk.¹⁰⁴ Arī Bošs norāda, ka šī agrīnā kristietība balstījās uz misiju kā liturģiju un Dieva pielūgsmi, kā arī uz Dieva mīlestību.¹⁰⁵ Līdz ar to kā misijas pamatojuma tekstu šim laikmetam varētu skatīt Jņ 3:16 “Jo Dievs tā pasauli mīlēja, ka deva savu vienpiedzimušo Dēlu, lai ikviens, kas viņam tic, nepazustu, bet tam būtu mūžīgā dzīvība.”¹⁰⁶ Dieva mīlestība ir tā, kura sūta (*missio, apostello*). Tā ir misijas teoloģiskais sākuma punkts, līdz ar to tai būtu jābūt pamatā arī misijas darbiem. Arī misiologs Ņūbigins norāda, ka misija sākas ar zināmu prieka eksploziju, ka vēsti par krustā sistā Jēzus augšāmcelšanu nevar vienkārši apspiest, tā ir jāpastāsta. Un pirmkristīgās Baznīcas misija ir kā reakcija un sekas šai prieka eksplozijai.¹⁰⁷

Pirmā lielā pārmaiņa notika, kad šīs mazās vajātās kopienas sāka iegūt impērijas atbalstu. Kad karaļi un citi vadītāji sāka kļūt par kristiešiem, misijas teoloģija ieņēma pavisam citu virzienu.¹⁰⁸ Katoļu Viduslaiku misija bieži tiek saistīta ar piespiešanu, tai par pamatu izmantojot tekstu no Lk 14:23 “Tad kungs sacīja kalpam: dodies pa ceļiem un sētām un piespied nākt visus, lai mans nams būtu pilns!” Bošs norāda, ka pirmo reizi terminu “piespied” lieto Augustīns norādot uz donātistu piespiedu atgriešanu Katoļu Baznīcas klēpī. Tāpat šo tekstu lietoja par pamatu pagānu un jūdu piespiedu konvertēšanai (vai vismaz kristīšanai).¹⁰⁹

Taču modernā misioloģija, kas vēlāk aizved mūs līdz Kārļa Irbes laikam, sākas ar jezuītiem (Romas katoļi) 16. gadsimtā un morāviešiem jeb BD (protestanti) 18. gadsimtā.¹¹⁰ Reformācijas laika misijas teksts varētu būt Rm 1:16 “Es nekaunos evaņģēlija: tas ir Dieva

---

¹⁰³ Scott W. Sunquist, *Understanding Christian Mission. Participation in Suffering and Glory* (Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2013), 27.

¹⁰⁴ Scott W. Sunquist, op. cit., 28.

¹⁰⁵ David J. Bosch, op. cit., 208.

¹⁰⁶ *Bībele*. Bībeles jaunais tulkojums (Rīga, Latvija: Latvijas Bībeles biedrība, 2012).

¹⁰⁷ Lesslie Newbiggin, op. cit., 116.

¹⁰⁸ Scott W. Sunquist, op. cit., 28.

¹⁰⁹ David J. Bosch, op. cit., 236.

¹¹⁰ Scott W. Sunquist, op. cit., 14.

spēks pestīšanai ikvienam, kas tic, jūdam vispirms un arī grieķim.” Šis teksts bija būtisks Luteram un pēc viņa arī daudziem citiem.¹¹¹ Tomēr, kā jau tika minēts, protestanti iesaistījās misijā divus gadsimtus vēlāk- pēc katoļiem. Tam bija vairāki iemesli. Abi, Sankvists un Bošs, norāda gan uz praktiskiem iemesliem, piem., katoļi bija jūras lielvalstis (Spānija un Portugāle), bet protestantu valstis ceļošanu un tirdzniecību attīstīja daudz vēlāk¹¹², gan uz protestantu sapratni par attiecībām starp Baznīcu un valsti, ka tā ir valdnieku atbildība organizēt misijas darbus.¹¹³ Viņi norāda arī uz teoloģiskiem iemesliem, no kuriem galvenie-subjektīva un individualizēta sapratne par pestīšanu¹¹⁴, it īpaši pārliecība, ka apustuļi evaņģelizēja visu pasauli pirmajos gadsimtos, un līdz ar to uzdevumi, kas ir atrodami Mt 28, Mk 16 un Apd 1, uz kristiešiem vairs neattiecas.¹¹⁵

Tomēr ar laiku pārmaiņas notika, pēc tam, kad vairākus gadsimtus nebija nekādas motivācijas misijai. Sankvists norāda, ka modernā protestantu misija sākās kā atsaukšanās Eiropas atmodu kustībai.¹¹⁶ Pirmie no protestantiem, kas sāk piedalīties Dieva misijā ir pietisti Vācijā un BD (piem. Augusts Hermanis Franke, *August Hermann Francke*) sadarbībā ar Dānijas karali Frederiku IV (Dāņu-Halles misija).¹¹⁷ Reformatori lika daudz lielāku uzsvāru uz Bībeli kā pamatu kristīgajai dzīvei, tāpēc arī šajā pēcreformācijas Apgaismības laikmetā (18. gs. beigās līdz 20. gs. sākums) parādās vairāki Bībeles teksti kā pamats misijai, piem., došanās palīgā pagāniem (Apd 16:9), Kristus atnākšanas veicināšana (Mt 24:14), sociālais evaņģēlijs (Jņ 10:10) un paklausība pavēlei jeb Lielais Uzdevums (Mt 28:18-20). Tuvojoties 19. gadsimta beigām un 20. gadsimta sākumā tieši paklausības motīvs ir galvenais misijas darba veicinātājs.¹¹⁸ Taču līdz laikam, kad protestantu misijas darbi kļuva par galveno aktivitāti 19. gadsimta vidū un beigās, ārmisiju sākotnēji veicināja rietumu protestantu margināli, piemēram baptisti, metodisti, presbiteriāņi utt.¹¹⁹ Kā minēts iepriekšējā nodaļā, kaut arī latvieši Kurzemes un Vidzemes luteriskajās Baznīcās bija vairākums, viņu ietekme bija minimāla. Pēc LELB izveidošanas, tā joprojām bija salīdzinoši maza Baznīca Eiropas luterāņu kontekstā un arī atradās Rietumu kristietības nomalē. Taču tas netraucēja Kārlim Irbem veicināt ārmisiju un meklēt spēcīgāku Baznīcu, kas palīdzētu LELBam to realizēt. Tomēr kopumā, vērtējot Kārļa Irbes un citu LELB misijas atbalstītāju aktivitātes var redzēt,

---

¹¹¹ David J. Bosch, op. cit., 240.

¹¹² Scott W. Sunquist, op. cit., 45.

¹¹³ David J. Bosch, op. cit., 240.

¹¹⁴ David J. Bosch, op. cit., 241.

¹¹⁵ Scott W. Sunquist, op. cit., 45.

¹¹⁶ Scott W. Sunquist, op. cit., 81-82.

¹¹⁷ Scott W. Sunquist, op. cit., 79.

¹¹⁸ David J. Bosch, op. cit., 339-341.

¹¹⁹ Scott W. Sunquist, op. cit., 82.

ka arī LELBā misija un ārmisija tā arī nekļuva par centrālo Baznīcas attīstības virzītājspēku tādā veidā, kā to bija domājis Bošs, un kā to vēlāk norādīja arī profesors Roberts Feldmanis.¹²⁰

1.2. Misijas teorija un prakse 1840. – 1910. gados

Kad apskatītas dažādās misijas paradigmas vēstures gaitā, sīkāka uzmanība ir jāpievērš tieši laika posmam, kurā darbojās Leipcigas misija, jo tās darbībā iesaistījās Kurzemes un Vidzemes konsistorijas, un tas lika pamatus Kārļa Irbes misijas izpratnei.

Kā jau iepriekšējā nodaļā tika minēts, 19. gadsimts bija protestantu misijas ievērojamākais laikmets, kas, diemžēl, saistījās arī ar koloniālismu. Misiologs Pāass norāda, ka sākot no Kārļa Lielā laikiem kristianizācija ir bijusi saistīta ar pagānu nekristīgo tautu civilizēšanu, ko turpināja spāņu un portugāļu konkistadori. Diemžēl, arī 18.-19. gadsimtā, kad eiropieši sūtīja savus misionārus, viņi to darīja kā kolonizējoši spēki, izmantojot medicīnas, militāro un tehnoloģisko pārsvaru. Nevar apgalvot, ka ikviens misionārs to darīja, taču tā bija kopējā tendence. Tie, kuri “dzīvoja tā sauktajos “misijas laukos” piedzīvoja, ka evaņģēlijs vienmēr nāca ar dzelzs arkliem, antibiotikām, skolām, automašīnām un ieročiem.”¹²¹ Antibiotikas un automašīnas pievienojās 20. gadsimtā, protams, taču tehnoloģijas un izglītība vienmēr nāca kopā ar misiju. Jautājums par izglītības un tehnoloģiju vietu un lietderību misijas laukā ir pietiekoši komplekss, jo šīs lietas nesa sev līdz gan pozitīvo (evaņģelizēto tautu fiziskā stāvokļa uzlabojumu), gan arī negatīvo (kolonizāciju un evaņģelizēto tautu biežu pakļaušanu).

Pirmo misionāru pieraksti ļoti maz norāda uz ekstrēmu rasismu un kultūras pārākuma valodu, kas, diemžēl, parādās 19. gadsimta beigās. Jau 19. gadsimta vidū tiek formulēts, ka Rietumu civilizācija ir kristīgā civilizācija, līdz ar to kristīgā misija ir šīs rietumu civilizācijas labumu nešana citām kultūrām. Lielākā daļa misionāru tomēr centās nebūt vienkārši kolonizatori.¹²² Gadsimta gaitā attīstās ideja par Rietumu pasaules izredzētību un “baltā cilvēka nastu” citu kultūru evaņģelizācijā, atsaucoties uz Apd 16:9 “Naktī Pāvils redzēja parādību: kāds maķedoniešu vīrs stāv un viņu aicina: “Celies pāri uz Maķedoniju un palīdz mums!” Kā negatīvs piemērs būtu minams vācietis, mācītājs, misiologs un Berlīnes Universitātes profesors Juliuss Rihters (*Julius Richter*), kurš Ņujorkā, sešus mēnešus pirms

¹²⁰ Pārskatā par LELB Ārmisijas darbu 1937. gadā kā Ārmisijas sekretārs R. Feldmanis norāda, ka “misijas darbs ir vienmēr nemaldīga mēraukla kādas Baznīcas garīgajai dzīvībai un modrībai.” Pārskats atrodams Roberta Feldmaņa bibliotēkas ārmisijas materiālos mapē Nr. 19, kopija publicēta Ilmārs Rubenis, *Misionārs Roberts Feldmanis* (Rīga, Latvija: Luterisma mantojuma fonds, 2007), pielikums Nr. 10.

¹²¹ Stefan Paas, op. cit., 37.

¹²² Scott W. Sunquist, op. cit., 99.

Edinburgas konferences 1910. gadā, aicināja studentus “evaņģelizēt primitīvās rases, visas tās tumšās un trulās tautas, kas ir zemas civilizācijā un vēl zemākas reliģiskajos un morālajos standartos.”¹²³ Šāda valoda varbūt nebija dominējoša, taču šāds uzskats par misijas darbu bija, un ne tikai vāciešu vidū. Vārdu “pagānu misija” (*Heiden mission*) lietošana veicināja šādu domāšanu un savukārt tāda pārākuma pilna domāšana veicināja arī citas tautas apsmejošu valodu. Jautājums par ko, kā mēs aprakstām to otru/citu, kurš saņem misiju ir aktuāls arī šodien. Šodien mēs vairs nelietojam vārdus “pagāni” vai “primitīvie cilvēki”, tā vietā sakot “nekristieši”, “neticīgie”, kas varbūt nav tik apsmejoši. Taču tādā veidā misija cenšas definēt, kas šie cilvēki/tautas nav. Līdz ar to arī šie termini nav viegli lietojami un joprojām ir jādodomā par jaunām definīcijām. Runājot par apsmejošas valodas lietojumu, interesants piemērs varētu būt himnoloģija. Piemēram, Kurzemes luterāņu dziesmu grāmatā no 1879. gada ir sadaļa “Misiones svētkos”, kurā ir atrodamas 3 dziesmas. Nevienā no dziesmām netiek minēta Jēzus pavēle, vai paklausība pavēlei, tomēr tiek runāts par tautām, kas ir tumsā (142. dziesma) un par pagānu pulku (144. dziesma). Visnīcināmais termins atrodams 143. dziesmā – “melnie nabagi”.¹²⁴ Pēc LELB izveidošanas 1923. gadā izdotajā dziesmu grāmatā ir sadaļa “Zvaigznes dienā un misijas svētkos”, kurā ir atrodamas 18 dziesmas. Arī šajās dziesmās nav jūtams aicinājums paklausīt pavēlei, bet ir ļoti liels uzsvars uz “pagāniem” (61., 64., 66. dziesma), “tumšajiem pagāniem” (64. dziesma) un tautām, kas vēl mīt tumsībā (71. dziesma) un neredz gaismu (59. dziesma).¹²⁵ Var secināt, ka latviešu luterāņu himnoloģija 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā neatklāj tā laika galveno misijas paradigmu – paklausību Jēzus pavēlei, bet drīzāk aicina iežēloties par tiem, kuri vēl nepazīst Kristu un staigā gara tumsībā.

Tā kā Kurzemes un Vidzemes luterāņu baznīcām bija saistība ar Vāciju un Leipcigas un Reinas misijām, tad īsumā ir jāmin arī šo misiju saistība ar koloniālismu. Misijas vēsturnieks Stīvens Neils (*Stephen Neill*) norāda, ka Leipcigas luterāņu misija sāka darboties Indijā 1840. gadā,¹²⁶ un līdz pat 1880. gadam vispār vācu misijas aktivitātes var uzskatīt par nevainīgām “misijas un kolonizācijas” jautājumā.¹²⁷ Vēlāk pēc 1884. gada vācu koloniālisms iesaistījās cīņā par Āfriku, un vācu koloniālā ietekme ietvēra Vācu dienvidrietumu Āfriku (Namībiju), Togo, Kamerūnu un Vācu Austrumāfriku (Tanganjiku),¹²⁸ uz kuriem tad arī tika sūtīti Leipcigas misijas misionāri, arī latvieši. Šajā laikā valdīja uzsaukums “Tikai vācu

¹²³ Citēts Scott W. Sunquist, op. cit., 100.

¹²⁴ *Dziesmu grāmata Lutera draudzei*, (Jelgava: G. Vehre, 1879), 113-115. Šī pati grāmata tādā pat formātā un saturā tika izdota arī 1902. gadā.

¹²⁵ *Dziesmu Grāmata Evaņģ. Luteriskām Draudzēm*, (Rīga: Sabiedrība "Izdevējs", 1923), 47-62. Šī pati grāmata tādā pat formātā un saturā tika izdota arī 1928. gadā.

¹²⁶ Stephen Neill, *A History of Christian Missions*. Revised by Owen Chadwick (Penguin Books, 1991), 236.

¹²⁷ David J. Bosch, op. cit., 308.

¹²⁸ David J. Bosch, op. cit., 309.

misionārus vācu kolonijām!”¹²⁹ Kā izcili negatīvs piemērs minams Karls Peterss (*Carl Peters*), kurš vēlējās, lai misija tiktu uzskatīta par “vāciešu darbu”, kam būtu jākalpo baznīcai un tēvzemei, un jāpalīdz izglītēt kolonijas “nēģeru materiālu” derīgā darba spēkā.¹³⁰

Kā jau iepriekšējā nodaļā bija minēts, šajā laikā gan Eiropā, gan arī misijas laukos darbojās “tautas Baznīcas” koncepts. Misiologs Pāass norāda, ka cilvēki kļūst par tautu tikai tad, kad viņiem ir likumi, institūcijas un valdība, un tādēļ “tautas Baznīcas” domāšana nav saistīta tikai ar indivīdiem, bet gan ar politiskas sabiedrības likumiem un simboliem.¹³¹ Līdz ar to misija kļūst par zināmas teokrātijas ieviešanu misijas zemēs, veidojot kristīgas valsts Baznīcas. Misiologi Bevans (*Stephen B. Bevans*) un Šrēders (*Roger P. Schroeder*) norāda, ka tieši LMB un tās direktors Kārlis Grauls (*Carl Graul*), kurš vairāk tiks pieminēts nākošajā sadaļā, lika pamatus “tautas Baznīcas” misijas modelim, kura mērķis bija izveidot Baznīcu, kas balstās tautas (*Volk*) kultūras vai rases īpašībās.¹³²

Šis rasisms un koloniālisms neparādās Kurzemes un Vidzemes konsistoriju protokolos, kā tas tiek apskatīts nākošajā apakšsadaļā, tomēr arī šis aspekts ir jāņem vērā, domājot arī par dažādajām ietekmēm uz Irbes ārmisijas domāšanu.

Šajā laika posmā, it īpaši 19. gadsimta beigās, rietumu kristieši visā nopietnībā sāka sekot Lielajam Uzdevumam, pretēji agrīnajiem reformatoriem, uzskatot, ka tas attiecas arī uz modernajiem mācekļiem, un Mt 28:18-20 (paklausība pavēlei) kļuva par galveno motivāciju misijai.¹³³

1.3. Pasaules misijas konference Edinburgā 1910. gadā

Šīs apakšsadaļas noslēgumā jāatzīmē vispārējā misijas noskaņa Edinburgas konferences laikā. Šī bija pirmā lielā ekumēniskā misijas konference, tāpēc ir svarīgi pieminēt galvenās, būtiskākās tēmas, kas parādījās vai nu konferences laikā, vai tās rezultātā. Sankvists norāda sešas šādas tēmas¹³⁴, un tās palīdz saprast arī vēsturisko pamatu un situāciju, kurā Irbe veidoja LELB Ārmisijas nozari.

Konference atspoguļoja rietumu progresīvismu, optimismu un pat koloniālās misijas augstprātību, par ko jau tika runāts iepriekš. Tāpat konference lielā mērā izraisīja sākumu tam, ko var nosaukt par “lielo Biznesu, kas satiek lielo Baznīcu.” Kopš konferences arvien biežāk misijas darbs tika veidots pēc biznesa modeļa. Šī konference uzsvēra, ka tā ir misijas, nevis

¹²⁹ David J. Bosch, op. cit., 309.

¹³⁰ David J. Bosch, op. cit., 309.

¹³¹ Stefan Paas, op. cit., 47.

¹³² Stephen B. Bevans and Roger P. Schroeder, *Constants in Context: A Theology of Mission for Today* (Maryknoll, NY: Orbis Books, 2004), 256.

¹³³ Scott W. Sunquist, op. cit., 93.

¹³⁴ Scott W. Sunquist, op. cit., 118-120.

klēra konference. Lai tajā piedalītos, nebija obligāti jābūt mācītājam vai bīskapam. Tai pašā laikā tā joprojām bija balto vīriešu dominēta, kaut arī jau pastāvēja misijas organizācijas, kurās pat vairāk kā 60% dalībnieču bija sievietes.

“Protestantu misijas Lielā gadsimta” noslēgumā joprojām valdīja kopēja evaņģēliskā degsme un mērķis sludināt evaņģēliju, taču jau parādījās misionārā optimisma noriets. Atklājās atšķirīgie viedokļi par misijas darbu, kas savukārt deva sākumu modernajai ekumenisma kustībai, kurā aktīvi iesaistījās arī Zviedrijas Baznīcas arhibīskaps Nātans Sēderblūms (*Nathan Söderblom*)¹³⁵, kura ietekme un devums LELB tiks pētīts turpmāk.

LELB iesaistījās misijā tad, tad lielais optimisms jau bija beidzies. LELB sadarbībā ar Zviedrijas Baznīcu bija atvērta sieviešu kalpošanai misijā. Kā vēlāk tiek norādīts, Irbe kopumā izvairās lietot vārdu “pagānu”, un, domājot par misiju, izmanto daudz neitrālāko terminu “ārmisija”. Arī ne Kārļa Irbes darbos, nedz arī Annas Irbes vēstulēs no Indijas nav redzama izteikta koloniālisma valoda. Iespējams to veicināja paša Kārļa Irbes un citu latviešu pieredze, ka viņi savā laikā bija “kolonizēta” tauta vietējo vāciešu un Krievijas impērijas apspiestībā. Tas varēja radīt līdzjūtību pret citām tautām, kuras vēlējās iet savu ceļu kristietībā pretstatā dominējošiem spēkiem no Eiropas vai Ziemeļamerikas. Taču tajā pašā laikā viņu noteikti ietekmēja kopējais Rietumu pasaules kultūras “pārākuma” gars, kas bija plaši izplatīts tajā laikā. Līdz ar to var secināt, ka kaut arī Irbe seko sava laika retorikai par misiju kā paklausību pavēlei, viņam izdodas izvairīties no lielākajiem protestantu misijas laikmeta klupšanas akmeņiem.

2. Īss ieskats Kurzemes un Vidzemes konsistoriju ārmisijas domas attīstībā un Leipcigas misijas atbalstā

Tā kā Kārlis Irbe izauga luteriskajā tradīcijā, tad viņš noteikti bija dzirdējis par Leipcigas misiju, jo Kurzemes konsistorija sūtīja finansiālus ziedojumus šīs misijas atbalstam. Arī kalpošanas laikā viņš noteikti sastapās ar Leipcigas misiju un Vidzemes konsistorijas sūtītajiem finanšu ziedojumiem. Pēc 1832. gada Krievijas impērijas likuma par luterāņu baznīcām, dažādajās Krievijas impērijas guberņās tika izveidotas konsistorijas, tai skaitā Kurzemē un Vidzemē. Līdz ar to tālāk tiek apskatīta īsa abu konsistoriju darbība un ziņojumi tieši attiecībā uz ārmisiju, jeb kā toreiz to sauca “pagānu” (*Heiden*) misiju. Galvenie avoti ir pašu konsistoriju publicētie sinožu protokoli, kas daļēji ir atrodami LELB arhīvā, arī Latvijas Nacionālās Bibliotēkas Letonikas un Baltijas centrā, kā arī TU TF publicētajā akadēmiskajā žurnālā “*Dorpater Zeitschrift für Theologie und Kirche*” laikā no 1859. līdz 1872. gadam.

---

¹³⁵ Scott W. Sunquist, op. cit., 118-120.

2.1. Ārmisijas ievirzes Kurzemes konsistorijā

Tā kā Kārlis Irbe ir dzimis un audzis Kurzemē un tur sākotnēji apmeklējis baznīcu, tad šajā sadaļā tiks pētīta Kurzemes konsistorija. Vispilnīgāko informāciju par ārmisijas iesākumiem Kurzemes konsistorijā var atrast 1885. gada sinodes protokolos. Šī tiek saukta par jubilejas jeb 50. sinodi. No tā var secināt, ka Kurzemes konsistorija ir izveidota 1835. gadā. Ārmisijas jautājumam pieskaras divi autori – mācītāji Ludvigs Katerfelds (*Ludwig Katterfeld*) un Reinhard Rēders (*Reinhard Räder*).

Katerfelds sniedz pārskatu par iekšmisiju un diakoniju un tikai garāmejot piemin arī ārmisijas jeb pagānu misijas nozīmīgumu. 15. sinodē (1850. g.) mācītājs Hillners (*Hillner*) sinodē piesaka jautājumu par iekšmisijas darba veicināšanu un diakonijas dibināšanu, balstoties uz evaņģēlisko tradīciju par visu ticīgo priesterību.¹³⁶ Tālāk Katerfelds norāda, ka Talsu mācītājs Tilings (*Tiling*) un Hillners un Piltenes iecirkņa mācītāji iesniedz priekšlikumu padarīt iekšējo misiju par pastāvīgu katras sinodes tematu, un vēršot faktu, ka tādai pašai interesei vajadzētu būt arī uz ārējo misiju.¹³⁷

Taču Kuldīgas mācītājs Rēders sniedza pilnīgāku pārskatu par ārmisijas iesākumiem Kurzemes konsistorijā. Viņš šajā jubilejas sinodē, kā pagānu (*Heiden*) misijas ģenerālreferents, sniedza ziņojumu par misijas darbu Kurzemē, norādot, ka tas noticis jau 48 gadus (krietni agrāk, nekā piemin Katerfelds). Ziņojumā viņš norāda uz ārējo misiju Kurzemē, salīdzinot to ar upi, kas saņem ūdeņus no dažādiem avotiem. Viņš sadalīja ārmisijas pārskatu trīs laika posmos pa sešpadsmit gadiem katrā.¹³⁸

Pašas pirmās dvesmas ārmisijai 1837.-1852. gados nāk no Jelgavas Sv. Trīsvienības baznīcas mācītāja Frīdriha Eduarda Neandera (*Friedrich Eduard Neander, 1802-1895*¹³⁹), kurš aicināja draudzes locekļus piedalīties kalpošanā ar mīlestības dāvanām. 1837. gadā mācītājs Neanders bija uzsācis īpašu grāmatvedības reģistru misijas ziedojumiem, kur ikgadējie draudzes locekļu ziedojumi līdz pat 1852. gadam bija vidēji 300 rubļi.¹⁴⁰ Kā otrs misijas avots ir minēts Talsu mācītājs Tilings, kurš personīgi pazina misionāru Kroni. Tilings ne tikai pats vāca ziedojumus, bet arī aicināja to darīt citus amatbrāļus.¹⁴¹

¹³⁶ Ludw[ig] Katterfeld, "Diakonie und innere Mission," in *Protokoll der am 21. August 1885 in Mitau abgehaltenen fünfzigsten Kurländischen Provinzial-Synode (Jubel-Synode)* (Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn, 1885), 179.

¹³⁷ Ludwi[ig] Katterfeld, op. cit. 180.

¹³⁸ Theodor Emil Lamberg, "Actum Montag den 26. August," in *Protokoll der am 21. August 1885 in Mitau abgehaltenen fünfzigsten Kurländischen Provinzial-Synode (Jubel-Synode)* (Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn, 1885), 16.

¹³⁹ *Führer durch die historischen, ethnographischen und Kunst-Sammlungen des Kurländischen Provinzial-Museums in Mitau* (Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn, 1917), 72.

¹⁴⁰ Theodor Lamberg, op. cit., 17.

¹⁴¹ Theodor Lamberg, op. cit., 17.

Kurzemes sinodēs ārējās misijas jautājumus izvirzīja mācītājs Neanders 1842. un 1845. gadā, bet vēlāk Balgales mācītājs Krauze (*Krause*) un jau minētais Tiling, kurš sinodei 1852. gadā iesniedza 12 tēzes, lai ārējā misija būtu pastāvīga sinodes tēma.¹⁴² Tāpēc, ka Neanderam un Tilingam bija pazīstami misionāri, sākotnēji pirmos sešus gadus ziedojumi tika sūtīti Barmeras misijai.¹⁴³ Vēlāk lielākoties ziedojumi tika sūtīti Drēzdenes un arī Leipcigas misijai.¹⁴⁴

Tālāk Rēders norādīja uz otro ārmisijas periodu Kurzemes konsistorijā (1853.-1869.g.), ko viņš uzskatīja par misijas darbības organizēšanas laiku. Šajā laikā 1856. gada sinodē mācītājs Neanders kļuva par pagānu misijas galveno referentu. Šajā sinodē piedalījās arī Leipcigas misijas tā laika direktors Dr. Grauls. Ziedojumos iesaistījās jau vairākas Kurzemes draudzes. Mācītājam Grīneram (*Grüner*) no Bārbeles tiek uzdots izdot misijas pielikumu latviešu valodā, kā papildinājumu "Latviešu Avīzēm". 1866. gadā Sēlpils iecirknī tika svinēti misijas svētki. Vidējie ikgadējie ziedojumi šajā laikā bija jau 1200 rubļi. Šajā otrajā periodā lielākā daļa ziedojumu jau aizgāja Leipcigas misijas darba atbalstam, līdz pēc misionāra Krona nāves, sinode 1865. gadā nolēma, ka visi ārmisijas ziedojumi turpmāk tiks sūtīti uz Leipcigu.¹⁴⁵ Lai veidotu ciešāku sadarbību starp Kurzemes konsistoriju un Leipcigas misiju, 1863. gada sinodē Jelgavā piedalījās arī Leipcigas misijas direktors Juliuss Hardelands (*Julius Hardeland*).¹⁴⁶ Rēders atgādināja, ka iepriekšējais ārmisijas referents Neanders savas atkāpšanās no amata brīdī uzskatījis ārmisijas nozari par nostiprinātu, un tieši tad amatā ievēlēja Rēderu.¹⁴⁷

Trešais ārmisijas posms (1869.-1885.g.) Rēdera skatījumā atgādināja mierīgi plūstošu straumi, kur misijas darbs attīstījās: Hardelands vēl divas reizes ieradās Kurzemē (1874. un 1882.g.), notika misijas svētki, draudzes piedalījās misijas ziedojumos, ziedojumu ikgadējais lielums pieauga līdz 1900 rubļiem. No visām 119 konsistorijas draudzēm nevienu ziedojumu misijai nebija devušas tikai 8 draudzes, no kurām 5 atradās Lietuvā un 3 Kurzemē. Par nozīmīgāko stratēģiju ārmisijas darba veicināšanai draudžu locekļu vidū Rēders uzskata misijas svētkus.¹⁴⁸

---

¹⁴² Theodor Lamberg, op. cit., 17.

¹⁴³ Barmeras misija jeb Reinas Misijas biedrība, kas atradās Barmenē, ziemeļu Reinas zemē. Vācu misionāri darbojās Dienvidrietumāfrikā herero, nama, Damra un koisan ciltīs. Glen P. Ryland, "Translating Africa for Germans: The Rhenish Mission in Southwest Africa, 1829-1936" (doktora disertācija, University of Notre Dame, 2013), 1-4.

¹⁴⁴ Theodor Lamberg, op. cit., 17.

¹⁴⁵ I. Weide, "No iekšzemēm. Kurzemes mācītāju sinode", *Latviešu Avīzes*, 22. sept. (4. okt.) 1882: 297.

¹⁴⁶ Theodor Lamberg, op. cit., 17.

¹⁴⁷ Theodor Lamberg, op. cit., 17.

¹⁴⁸ Theodor Lamberg, op. cit., 18.

No sinodes protokoliem iespējams spriest, ka gadu gaitā sinožu galvenie referenti ārmisijai bijuši jau minētie Neanders (1845., 1857.-1862. g.), Krauze (1848. g.), Tilings (1852., 1855. g.), Hardelands (1863., 1865.-1869., 1882.-1884.g.) un Rēders (1870.-1882. un 1885. g.), kā arī mācītājs Grauls (*Graul*, 1856.-1857.g.) un Lozevics (*Lösewitz*, 1862. g.).¹⁴⁹

Dažus gadus vēlāk par misijas referentu kļuva Zaļenieku mācītājs Heinrihs Johans Zēzemans (*Heinrich Johann Seesemann*), un viņš sniedza pārskatus par ārmisijas darbību vismaz no 1897. gada.¹⁵⁰ Mācītājs Ernests Freibergs vēlāk norādīja, ka kopš aptuveni 1896. gada daži mācītāji izveidoja “Kurzemes ārmisijas konferenci”, kas laiku pa laikam satikās, lasīja referātus par ārmisiju un rīkoja ārmisijas svētkus.¹⁵¹ Tālāk Kurzemes konsistorija netiek pēfīta, jo Kārlis Irbe tajā laikā jau bija devies prom no Kurzemes un atradās Vidzemes konsistorijas robežās. Taču Kurzemes konsistorija turpināja darboties un sūtīt ziedojumus Leipcigas misijai līdz LELB oficiāli pārtrauca sadarbību ar Leipcigas misiju pēc 1. Pasaules kara.¹⁵² Vienīgais izņēmums bija Kuldīgas draudze, kas ar īpašu LELB sinodes piekrišanu turpināja sūtīt savus ziedojumus uz Leipcigu, lai atbalstītu misionāru no Kuldīgas Frici Štambergu (1871-1957), kurš kalpoja Tanzānijā.¹⁵³

No apskatītajiem protokoliem ir iespējams secināt, ka vismaz Kurzemes luterāņu mācītāju vidū apziņa par ārmisijas nepieciešamību tika regulāri kultivēta. Kaut arī Baznīcas sinožu protokoli nesniedz nepārprotamu misijas vai arī jebkādu citu teoloģiju, tomēr tajos ir iekļauti teoloģiska satura norādījumi, piemēram, ka ārmisija pie tiem, kuri vēl nav dzirdējuši Jēzus evaņģēliju, ir nepieciešama, ka visai Baznīcai ir jāiesaistās ārmisijā un ka tai ir nepieciešamas aizlūgšanas, finanses un kalpotāji. Sekojot sava laika garam, Kurzemes sinodē lietoja terminu “pagānu” (*Heiden*) misija. Un otrs misijas virziens bija jūdu misija. Rēders arī norāda uz Svētā Gara darbību, kas dara godu savam Vārdam, kā arī norāda, ka Dievs ir uzticīgs un žēlsirdīgs Gans, kurš vāc kopā savu nemierīgo ganāmpulku.¹⁵⁴

Mums, protams, nav tiešu liecību par Kārļa Irbes piedalīšanos kādos misijas svētkos vai ziedojumu ārmisijas darbam viņa jaunības gados, taču, tā kā ārmisija tika veicināta un tika izdots misijas pielikums latviešu valodā, tika vāktas misijas kolektes, pirms kurām droši vien kaut ko arī teica par misijas vērtību un nepieciešamību, tad būtu grūti iedomāties, ka Kārlis Irbe nesaņēma nekādu ārmisijas ietekmi no luteriskās baznīcas bērībā un jaunībā.

¹⁴⁹ Theodor Lamberg, op. cit., 218.

¹⁵⁰ J. Boettcher, *Protokoll der im Jahre 1897 abgehaltenen zwei und sechzigsten Kurländischen Provinzial-Synode* (Mītaue: J. F. Steffenhagen und Sohn, 1897), 25-27.

¹⁵¹ Ernests Freibergs, "Kā ārmisiju vecināja Kurzemē", *Mājas Draugs*, 1. febr. 1954: 8.

¹⁵² Voldemārs Lauciņš, op. cit., 185.

¹⁵³ Ernests Freibergs, "Kā ārmisiju", op. cit., 8.

¹⁵⁴ Theodor Lamberg, op. cit., 18.

Nākošajā apakšsadaļā tiek pētīta ārmisijas darba attīstība Vidzemes konsistorijā, jo Kārlis Irbe savu kalpošanu veica tieši šajā konsistorijā, cenšoties ieraudzīt luteriskās teoloģijas ietekmes ārmisijai Kārļa Irbes mācītāja gados.

2.2. *Ārmisijas ievirzes Vidzemes konsistorijā*

LELB arhīvā ir saglabājušies Vidzemes konsistorijas sinožu protokoli sākot no pašas pirmās sinodes 1834. gadā. Agrīnajos protokolos neparādās idejas par misijas darbu, kaut gan viens no sinodāļiem 1834. gadā ir Straupes (*Roop*) mācītājs Georgs Gustavs Sokolovskis (*G. G. Sokolowsky*), kurš 1833. un 1834. gadā publicē iknedēļas draudzes laikrakstu 2 lapu formātā “Ziņas par notikumiem iekš Dieva Valstības”¹⁵⁵, kur ir informācija par misiju.

Pirmais, kurš sāk runāt par misiju ir Valmieras iecirkņa Matīšu (*St. Matthiae*) draudzes mācītājs Girgensons (*Jānis Fridrihs Vilhelms Girgensons, 1799.-1847.*),¹⁵⁶ 1843. gada sinodē ierosina jautājumu par misijas darbu, par tā nozīmi un vai Vidzemes konsistorija gribētu un varētu uzņemties misijas darbu.¹⁵⁷ Sinodes noslēgumā misijas darbs tika pieņemts ar prieku, taču neuzspiežot nevienam mācītājam individuāli piedalīties, un uzdodot par to runāt atsevišķo iecirkņu sinodēs.¹⁵⁸ Nākošajā, 1844., gadā Opekalna mācītājs Kīglers (*Christoph Eduard Hermann Moritz Kügler, 1813-1879*) sniedz priekšlasījumu par misiju, it īpaši norādot četrus galvenos punktus: “Kungs bija uzdevis misiju; pagāniem tā ir vajadzīga; no misijas darba Baznīca pati iegūst bezgalīgas svētības un stiprina patriotismu; misijas lauks vēl ir ļoti liels.”¹⁵⁹ Šeit var redzēt, ka ieskanas tradicionālie tā laika misijas motīvi – uzdevums jeb pavēle un ideja par pagāniem. Sinodē vēl tiek runāts, ka sinode varētu nodibināt atsevišķas misijas biedrības, kā arī, iespējams, veidot misijas stundas draudzēs.¹⁶⁰ Taču nākošos astoņus gadus par misiju neviens nerunā, jo mācītājs Girgensons mirst un mācītājs Kīglers kādu laiku nepiedalās sinodēs.

Pēc tam laikā no 1852. līdz 1857. gadam par misiju tiek runāts tikai laiku pa laikam, kad ir kādas ārējas ietekmes. Piemēram, 1852. gadā tiek lasīta mācītāja Dēbnera (*Döbner*) vēstule par misiju Ķīnā un gatavojoties nākošajai sinodei tiek piedāvāts pārdomāt jautājumu par to, ka misija ir tikai maznozīmīgs līdzeklis, un kas būtu jādara, lai misija atgūtu dabisko

¹⁵⁵ G[eorgs] G[ustavs] Sokolowski, "Mihļi tizzibas beedri!", *Latviešu Avīzes*, 22. dec. 1832:5-6. Latvijas Nacionālajā Bibliotēkā ir pieejami visi 104 numuri.

¹⁵⁶ K. E. Vinters, *Matīšu baznīca 1687.-1937. Par piemīņu 1937. g. 21. septembrim.* (Valmiera: J. Dūnis, 1937), 18 un *Protokoll der im Jahre 1847 zu Walk abgehaltenen vierzehnten allgemeinen Synode des Livländischen Consistorial Bezirks* (Rīga: Müllerschen Buchdruckerei, 1847), 14.

¹⁵⁷ *Protokoll der zehnten Livländischen Provinzial Synode in Walk* (Rīga: Müllerschen Buchdruckerei, 1843), 10-11.

¹⁵⁸ *Protokoll der zehnten Livländischen Provinzial Synode in Walk*, op. cit., 16.

¹⁵⁹ *Protokoll der eilften Livländischen Provinzial Synode in Wenden* (Rīga: Müllerschen Buchdruckerei, 1844), 18.

¹⁶⁰ *Protokoll der eilften Livländischen Provinzial Synode in Wenden*, op. cit., 19.

vietu Baznīcā.¹⁶¹ Taču nākošajā gadā tiek risināti citi jautājumi, nevis misija. 1854. gadā sinodē piedalās misionārs Hāns (*Hugo Hahn*) no Dienvidāfrikas un stāsta par misijas darbu. Taču arī tas nemaina sinodes interesi uz misijas darba pusi, izņemot to, ka tiek nolemts sūtīt viņam ziedojumus.¹⁶² Hāns, līdzīgi kā citi vācu misionāri, misijā saredzēja “tautas Baznīcas” modeli, kurā civilizācija bija absolūta nepieciešamība, un, lai evaņģelizācija būtu sekmīga, aizsniedzamo cilvēku prāti vispirms ir attiecīgi jāsagatavo.¹⁶³ 1856. gada sinodē piedalās misijas direktors Grauls (*Graul*) no Leipcigas. Viņa ietekmē sinodē tiek apskatīts darbs “par konfesionālās misijas jēdzienu un pienākumu”¹⁶⁴, kas tālāk tiek nodots izskatīšanai iecirkņu sinodēs. Jāatzīmē, ka tieši konfesionālā ārmisija jeb ārmisija, ko veica konkrētas kristīgās konfesijas, bija viena no galvenajām 19. gadsimta misijas pazīmēm, un tā bija viena no problēmām, ko Edinburgas misijas konference mēģināja risināt, runājot par Baznīcu vienotību. Tā kā bija vērojama konfesiju sacensība un “savu” misijas teritoriju patronāža, tad šī bija būtiska tā laika problēma. Tāpat sinodē tiek apspriests jautājums par regulāru misijas žurnālu latviešu valodā kā pielikumu pie “Latviešu Avīzēm”. To iesaka viesis no Kurzemes konsistorijas mācītājs Grīners (*Grüner*).¹⁶⁵

Par nopietnu Vidzemes konsistorijas mācītāju pievēršanos ārmisijai var runāt sākot no 1857. gada, kad vienā sinodē bija četrus mācītāju priekšlasījumi un priekšlikumi par ārmisiju. Pirmais bija jau iepriekš minētais, tad jau Mazsalacas (*Salisburg*) mācītājs Kīglers nolasīja eseju par “Konfesionālās misijas jēdzienu un pienākumu” (*Über Begriff und Pflicht der confessionellen Mission*), norādot, ka misijas darbs nav tikai indivīdu uzdevums, bet gan visas draudzes pienākums, kā arī aicināja pievienoties Leipcigas luterāņu misijai.¹⁶⁶ Viņam pievienojās mācītāji Heuslers (*Häussler*) no Aizkraukles (*Ascheraden*) un Braunšveigs (*Braunschweig*) no Valmieras, kuri sniedza pārskatu par konfesionālo luterāņu misiju Austrumindijā, par kastu atšķirībām Indijā un izteica atbalstu sadarbībai ar Leipcigas misiju.¹⁶⁷ Kā pēdējais par misiju referēja Raunas (*Ronnerburg*) mācītājs Emīls Sokolovskis

---

¹⁶¹ *Protokoll der achtzehnten Livländischen Provinzial Synode, abgehalten zu Walk im Jahre 1852* (Rīga: Müllerschen Buchdruckerei, 1852), 23.

¹⁶² *Protokoll der zwanzigsten Livländ. Provinzial Synode zu Wolmar* (Rīga: Müllerschen Buchdruckerei, 1854), 8.

¹⁶³ David J. Bosch, *Transforming Mission*, op. cit., 296-297.

¹⁶⁴ *Protokoll der 22sten Livl. Provinzial Synode, abgehalten zu Walk im Jahre 1856* (Rīga: Müllerschen Buchdruckerei, 1856), 8.

¹⁶⁵ *Protokoll der 22sten Livl. Provinzial Synode, abgehalten zu Walk im Jahre 1856*, op. cit., 12.

¹⁶⁶ *Protokoll der 23sten Livl. Provinzial Synode, abgehalten zu Wolmar im Jahre 1857* (Rīga: Müllerschen Buchdruckerei, 1857), 19.

¹⁶⁷ *Protokoll der 23sten Livl. Provinzial Synode, abgehalten zu Wolmar im Jahre 1857*, op. cit., 19.

(*Emil Georg Hermann Sokolowsky, 1819-1869*)¹⁶⁸, kurš arī kļuva par Vidzemes sinodes misijas referentu. Viņš uzsvēra, iecirkņu sinodes ir piedalījušās misijas darbā un gandrīz visās draudzēs tajā gadā bija svinēti misija svētki un daudzās draudzēs bija notikušas ikmēneša misijas stundas gan latviešu, gan vācu draudzēs.¹⁶⁹ Sinode nolēma sūtīt ziedojumus uz Leipcigas misiju, un rosināt Kurzemes sinodi arī pievienoties šim misijas darbam, kā arī uzturēt misijas gadu visa gada garumā un par misiju mācīt arī bērniem skolās.¹⁷⁰ Šķiet, ka šis bija pagrieziena gads Vidzemes sinodei attiecībā uz misijas darbu, jo kopš šī gada praktiski katras sinodes darba kārtībā ir ietverti punkti par ārmisiju, par sadarbību ar Leipcigas misiju, kā arī vēlāk tiek pieminēta jūdu misija, kas darbojās Palestīnā.

Laikā no 1844. gada sinodes, kur mācītājs Kīglers norādīja zināmu teoloģisku pamatu misijai, līdz pat 1860. gadam, sinožu protokolos nav atrodama informācija par misijas motivāciju, vienīgās diskusijas ir vai misijai būtu vienkārši jābūt protestantu misijai (tad varētu pievienoties jebkurai misijas biedrībai), vai arī tai ir jābūt konfesionālai (un tad dabiska būtu sadarbība ar Leipcigas misiju, kā arī tas notika).¹⁷¹ 1860. gadā latviešu mācītājs Juris Neikens no Dikļiem sinodē sniedza plašāku misijas pamatojumu, norādot uz paklausību Kristus dotajam uzdevumam no Mt 28:18-20, un ka uzticīga paklausība sniedz svētības. Viņš izsacīja vēlmi, ka "Vidzemes Baznīca varētu upurēt ne tikai lūgšanas un naudu, bet varētu pierādīt paklausību, nosūtot misionārus, kas ir labāk nekā upuris."¹⁷² Pēc mācītāja Sokolovska nāves 1869. gadā nākošais misijas referents mācītājs Johans fon Holsts (*Johann von Holst*) no Cēsīm (*Wenden*) arī lieto šo pašu Rakstu vietu misijas motivācijai.¹⁷³ 1862. gadā par misionāru kalpošanai Indijā tika iesvētīts latvietis Arnolds Nerliņš (arī *Nerling*) un viņš savā aprakstā kā misijas pamatojumu min evaņģēlija gaismas nešanu pagāniem.¹⁷⁴

No pētītā ir iespējams secināt, ka Vidzemes konsistorija pirmo 50 gadu laikā, kad saskatīja misijas darba nepieciešamību, darbojās saskaņā ar tā laika misijas paradigmu par

---

¹⁶⁸ Cēsu Centrālā bibliotēka, "Novadpētniecība. Novadnieks. Emīls Georgs Hermanis Sokolovskis" <http://www.biblioteka.cesis.lv/lv/sakums/novadp%C4%93tniec%C4%ABba/novadnieki/novadnieks.html?id=375> (skatīts 21.03.2021).

¹⁶⁹ *Protokoll der 23sten Livl. Provinzial Synode, abgehalten zu Wolmar im Jahre 1857*, op. cit., 20.

¹⁷⁰ *Protokoll der 23sten Livl. Provinzial Synode, abgehalten zu Wolmar im Jahre 1857*, op. cit., 21.

¹⁷¹ *Protokoll 1856*, op. cit., 8; *Protokoll 1857*, op. cit., 19-21, kā arī *Protokoll der 25sten Livl. Provinzial Synode, abgehalten zu Wolmar im Jahre 1859* (Rīga: Müllerschen Buchdruckerei, 1859), 15.

¹⁷² *Protokoll der 26sten Livl. Provinzial Synode gehalten zu Wolmar im Jahre 1860* (Rīga: Müllerschen Buchdruckerei, 1860), 11.

¹⁷³ Hollman, "Die 35. Livländische Provinzialsynode," in *Dorpater Zeitschrift für Theologie und Kirche*, ed. Th[eodosius] Harnack (Dorpat: W. Gläfers Verlag, 1869), 560-562 un Hollman, "Die 36. Livländische Provinzialsynode," in *Dorpater Zeitschrift für Theologie und Kirche*, ed. Gustav Moritz von Engelhart (Dorpat: W. Gläfers Verlag, 1869), 501-504.

¹⁷⁴ *Protokoll der 28sten Livländ. Provinzial Synode, gehalten zu Wolmar im Jahre 1862* (Rīga: Müllerschen Buchdruckerei, 1862), 8-12.

paklausību Lielajai pavēlei (Mt 28:18-20), kā arī ar ideju par pagāniem un evaņģēlija nešanu, un arī Kārlis Irbe ienāca šajā misijas kontekstā.

Kā jau tika minēts, Kārlis Irbe savas kalpošanas astoņpadsmit gados piedalījās piecpadsmit sinodēs. Irbes laikā, līdz 1902. gadam, kā sinodes misijas referents darbojas Jaunpiebalgas un vēlāk Rīgas Sv. Pētera draudžu mācītājs prāvests Emīls Kēlbrants. Pēc tam viņa amatu 1902. gadā pārņēma Straupes (*Roop*) mācītājs Pauls Kīglers (*Paul Friedrich Joseph Kügler, 1845-1902*)¹⁷⁵, kura tēvs savā laikā arī kalpoja kā misijas referents, tomēr viņa kalpošana nav ilga, jo viņš mirst tajā pašā gadā. Kīglera vietā par sinodes misijas referentu ievēlēja TU sludinātāju maģistru Hānu (*Hahn*) un par viņa vietnieku virsmācītāju Vitroku (*Wittrock*).¹⁷⁶

Jāpieņem, ka ārmisijas lomu Vidzemes sinodē ietekmēja LMB direktoru Dr. Hardelanda (1882. g.) un fon Švarca (*von Schwartz, 1892. g.*)¹⁷⁷ vizītes, veidojot un attīstot Vidzemes konsistorijas saiknes ar Leipcigu. 1898. gadā sinodē piedalījās misionārs H. Kurcs (*H. Kurtz*) no Rietumāfrikas.¹⁷⁸ Tas noteikti veicināja starptautisku sadarbību un kalpoja kā atgādinājums par ārmisiju. Var pieņemt, ka Ernsta Brucera (*Ernst Brutzer, 1843-1940*) ordinēšana par mācītāju 1900. gadā un nosūtīšana misijā uz Austrumāfriku caur LMB¹⁷⁹, kā arī viņa dalība 1905. gada sinodē Vidzemē un stāsti par misiju, bija pietiekoši nozīmīgi, lai šai jomai piesaistītu ievērojami lielāku uzmanību.¹⁸⁰

Būtiski arī ievērot: kaut arī luteriskajā Baznīcā sievietēm nebija liela vieta kalpošanā, tieši LBM bija viena no tām, kas veicināja sieviešu kalpošanu misijas darbā.¹⁸¹ 1896. gada sinodē mācītājs Gustavs Klēmanis (*Gustav Cleemann, 1858-1919*) no Piņķiem (*Pinkenhof*) lasīja lekciju par "sieviešu misionāru darbību", jo kāda viņa draudzes locekle bija iestājusies LMB kalpošanā. Viņš sinodē mudināja mācītājus organizēt neformālas sieviešu sapulces, lai stimulētu interesi par misiju un misijas kalpošanu.¹⁸² Klēmanis par šo tēmu referēja arī 1897. gadā, aicinot sieviešu misijas kalpošanu apspriest iecirkņu sinodēs.¹⁸³ 1898. gadā viņš norāda,

---

¹⁷⁵ Gustav Oehr, *Protokoll der 68. Livländischen Provinzial Synode, gehalten in Pernau vom 28. August bis zum 2. September 1902* (Riga: W. F. Häcker, 1902), 18.

¹⁷⁶ Gustav Oehr, *Protokoll der 69. Livländischen Provinzial Synode*, op. cit., 19.

¹⁷⁷ Fr. Hollman, *Protokoll der 58. Livländischen Provinzial Synode, gehalten in Wolmar im Jahre 1892 vom 19. bis 25. August* (Riga: W. F. Häcker, 1893), 11.

¹⁷⁸ Fr. Hollman, *Protokoll der 64. Livländischen Provinzial Synode*, op. cit., 5.

¹⁷⁹ Th. Gaetgens, *Protokoll der 66. Livländischen Provinzial Synode*, op. cit., 25.

¹⁸⁰ Gustav Oehr, *Protokoll der 71. Livländischen Provinzial Synode, gehalten in Walk vom 21. bis zum 25. August 1905* (Riga: Livländischen Gouvernements Typographie, 1905), 13.

¹⁸¹ J. Mallika Punniyavathi, "Contribution of Swedish Missionaries for Women's Development in the Field of Social Recognition in Tamilnadu (India)," *Research on Humanities and Social Sciences* Vol 5, No. 3 (2015): 65–73.

¹⁸² Fr. Hollman, *Protokoll der 62. Livländischen Provinzial Synode, gehalten in Walk vom 14. bis zum 20. August 1896* (Riga: W. F. Häcker, 1896), 24.

¹⁸³ Th. Gaetgens, *Protokoll der 66. Livländischen Provinzial Synode*, op. cit., 19.

ka Vidzemes pirmā LMB misionāre Hildegarde Proceta (*Hildegarde Prozell, 1869-1948*) kalpo tālajā misijas laukā tamilu vidū Indijā.¹⁸⁴ Vēlāk šo kalpošanu pārņēma arī Zviedrijas Baznīcas misija, kas deva iespēju kalpot arī Kārļa Irbes meitai Annai, par ko vairāk pieminēts 3. nodaļā.

Novērojot abu konsistoriju darbību ir iespējams secināt, ka ārmisija Baznīcā norisinājās tad, kad bija kāds, kuram tā bija svarīga, kurš bija satvēris to kā savu personīgo aicinājumu. Kaut arī ikviens mācītājs varēja lasīt Bībeli, tas nebija pilnīgi pašsaprotami, ka ikviens uztvertu misijas darbu kā personīgu atbildību. Abās konsistorijās bija šādi atsevišķi vīri, kuri veicināja interesi par misijas darbu pārējo amatbrāļu vidū. Starp tiem bija arī Kārlis Irbe ar savu devumu LELB veidošanā.

Kaut arī abas konsistorijas darbojās atsevišķi, vēl ir vērts pieminēt, ka jau minētā “Kurzemes ārmisijas konference” 1910. gadā bija vienīgā ārmisijas biedrība visā Krievijas impērijā, līdz ar to tieši Kurzemes pārstāvis mācītājs Viktors Lihtenšteins (*Lichtensten*) piedalījās Edinburgā notikušajā pirmajā vispasaules ārmisijas konferencē.¹⁸⁵ Visplašāk par Lihtenšteina dalību konferencē gan latviski, gan vāciski var lasīt, pārskatos par Kurzemes luterāņu sinodes 75. gadskārtu.¹⁸⁶ Atkal nav konkrētu liecību, ka Kārlis Irbe bija tieši iesaistīts šajā notikumā, taču ir pašsaprotami, ka viņam bija pieejama šī informācija.

3. Kārļa Irbes devums ārmisijā

Starp iepriekšminētajiem ārmisijas veicinātājiem Latvijā Kārlis Irbe bija viens no pirmajiem latviešiem Baltijas vāciešu vidē. Jau 1900. gadā Zvaigznes dienā viņš sacīja misijas sprediķi, kas tiek analizēts nākošajā sadaļā. Misijas darbs vienmēr ir bijis saistīts ar vēsti par Kristu, un Irbe jau mācītāja laikā bija dedzīgs Kristus vēsts nesējs, it īpaši bērniem un jauniešiem. Viņš rīkoja ticības mācības paraugstundas, lai veicinātu gan skolotāju, gan bērnu izpratni par kristietību.¹⁸⁷ Irbe veicināja arī “mājmācību”, t.i. nodarbības tiem bērniem, kuri vēl nav skolas vecumā vai arī kuri skolā neiet, un kurus māca viņu vecāki. A. Ķibers liecina par Irbi, ka “bērni pie mācītāja nāk bez bailēm, nāk ar uzticību, jo mācītājs saprot bērnu.”¹⁸⁸ Arī dzīves noslēgumā Irbe turpināja ieguldīt bērnos un jauniešos, kā arī turpināja apmācīt

¹⁸⁴ Fr. Hollman, *Protokoll der 64. Livländischen Provinzial Synode*, op. cit., 18.

¹⁸⁵ Ernests Freibergs, “Kā ārmisiju”, op. cit., 8.

¹⁸⁶ Piemēram, A[lexander] Bernewitz, “Kurzemes evang. lut. Sinodes 75 gadu gaviņu svētki”, *Latviešu Avīzes*, 4. sept. 1910: 1, Bernewitz, “Inland. Die 75. Kurländische Landes-Synode. Schluss,” *Rīgasche Zeitung*, 2. sept. 1910: 1 un “Locales”, *Goldingenscher Anzeiger*, 4. dec. 1910: 1.

¹⁸⁷ A. Ķibers, “Bīskaps Irbes tēvs kā mācītājs Dzērbenes-Drustu draudzē”, *Jaunatnes Ceļš*, jūn. 1934: 163–166.

¹⁸⁸ A. Ķibers, op. cit., 165.

bērnu un jauniešu darba vadītājus¹⁸⁹, uzskatot, ka Kristus vēsts ir jāsniedz pēc iespējas visos vecumos.

Kad Irbe ir kļuvis par bīskapu, viņš lasa lekcijas Teoloģiskajā institūtā.¹⁹⁰ Baznīcas vēsturnieks Jouko Talonens norāda, ka institūta pirmais direktors bija Teodors Grīnbergs (1923.-1925. g.), pēc tam kā rīkotājdirektors darbojās mācītājs Ādams Mačulāns (1925.-1931. g.), taču tieši Kārlis Irbe bija Teoloģiskā institūta garīgais vadītājs.¹⁹¹ Laikā no 1923. līdz 1931. g. Kārlis Irbe institūtā docēja Reliģijas filozofiju; simboliku un katehismu; kibernetiku; Baznīcas tiesības un arī misioloģiju.¹⁹² Tā kā Irbe pats Tērbatā nebija apguvis tieši misioloģijas studijas, tad šī studiju priekšmeta sagatavošana un docēšana norāda, ka Irbe tiešām bija ieinteresēts misioloģijā un ārmisijas darbā. Līdz ar to, 30 Teoloģiskā institūta absolventi – jaunie LELB mācītāji, kuri gan bija tikai neliela LELB daļa¹⁹³, ja ne gluži kļuva dedzīgi misijas atbalstītāji, tad vismaz bija saņēmuši informāciju par misijas teoloģiju un praksi. Tas noteikti veicināja plašāku misijas atbalstu LELBā, ko Irbe uzsāka, un ko turpināja ārmisijas sekretāri Edgars Rumba (1934. g. aprīlis -1936. g. decembris)¹⁹⁴ un Roberts Feldmanis (sākot no 1936. decembra),¹⁹⁵ kā arī citi LELB mācītāji. Mums nav zināms, kāds bija šī misioloģijas kursa saturs, taču Irbes liktie uzsvāri un viņa misioloģiskā domāšana lasāma no atsevišķajiem viņa darbiem. No tā var secināt, ka līdzīgi akcenti bijuši arī viņa lekcijās, jo ir apšaubāmi, ka viņš mācīja ko citu nekā publicēja savos darbos.

Kārlim Irbem kā bīskapam bija ļoti lielas iespējas veicināt misiju – gan iekšmisiju, gan arī ārmisiju. Talonens norāda, ka Irbe aizstāvēja laju aktivitātes, un ka viņš iedvesmu smēlies no Baznīcas vēstures, skandināvu atmodas kustībām un vācu iekšmisijas un ārmisijas.¹⁹⁶ Kontekstā par lajiem, Irbe atzīmēja, ka ir jāmācās no ārmisijas vēstures: “Kamēr izsūtīja uz pagānu zemēm vienīgi teologus, tamēr misijas darbs maz virzījās uz priekšu, jā racionālisma laikmetā gandrīz iznīka, bet tad iesāka blakus teologiem sūtīt darbā arī citādā ceļā sagatavotus

¹⁸⁹ “Atmiņu ziedi”, op. cit. 148-151.

¹⁹⁰ Kārlis Irbe bija tieši iesaistīts Teoloģijas institūta izveidošanā un uzturēšanā. Sīkāku informāciju par šo Irbes darba aspektu var lasīt Jouko Talonena pētījumā *Cīņa par luterāņu mācītāju izglītību: LELB Teoloģiskā institūta vēsture 1923-1937*, tulk. Uģis Sildegis (Rīga: Luterisma mantojuma fonds, 2016).

¹⁹¹ Jouko Talonen, “Bishop Karlis Irbe and the beginning of the work of the Theological institute of the ELCL in 1923-1925” // *Kārlis Irbe 1861-1934: 150 gadu jubilejas konferences materiālu krājums*, sast. Voldemārs Lauciņš (Rīga: Luterisma mantojuma fonds, 2012), 54.

¹⁹² Jouko Talonens, op. cit., 162. Diemžēl nav nosakāms, vai Kārlis Irbe lietoja tieši terminu “misioloģija”, vai arī, piemēram, “ārmisijas vēsture”. Vācu valodā lietoja vārdu “*Missionswissenschaft*”. Pirmais, kurš lietoja terminu “misioloģija” ir Pjērs Čārlzs (*Pierre Charles*), kurš organizēja Lēvenas Misioloģijas nedēļas (*Semaines de Missiologie*) 1925. gadā. An Vandenberghe, “Beyond Pierre Charles. The Emergence of Belgian Missiology Refined,” in *Mission & Science. Missiology Revised / Missiologie revisitée, 1850-1940*, eds. Carine Dujardin and Claude Prudhomme (Leuven, Belgium: Leuven University Press, 2015), 164-165.

¹⁹³ Jouko Talonens, op. cit., 157.

¹⁹⁴ “Ārmisijas padome”, *Ārmisija*, janv. 1936: 11–12, kā arī Ilmārs Rubenis, op. cit. 49.

¹⁹⁵ RFBĀM Mape Nr. 13, LELB Ārmisijas padomes sēdes protokols Nr. 4 un Nr. 5, 7-11 un Mape Nr. 16.

¹⁹⁶ Jouko Talonens, op. cit., 64.

darbiniekus, ticīgus skolotājus, ārstus, pat maz skolotus amatniekus, ārmisijas darbs dabūja jaunu dzīvības spēku.”¹⁹⁷ Gan jāatzīmē, ka ļoti reti teologi tika sūtīti misijā tikai kā teologi. Parasti tie bija mācītāji, kuri bija studējuši teoloģiju. Tomēr šeit uzsvars bija tieši uz laju iesaistīšanu ārmisijā. Laju misijas kalpošanas spēku Irbe arī atzīst brāļu draudžu kustībā, kādēļ LELB Vidzemē bija dzīvāka, nekā Kurzemē.¹⁹⁸

Kā bīskaps Irbe izdod dažādus rīkojumus misijas darba veicināšanai, viņš ir tas, kurš veicina sadarbību ar Zviedrijas Baznīcas misiju, kā arī rūpējas par saturu LELB izdotajam „Jaunatnes Ceļā” pielikumam „Ārmisijā”. Šī Irbes ietekme un devums LELB veidošanā dziļāk tiek pētīts nākošajā nodaļā.

Viens no Irbes devumiem ārmisijā ir saistīts ar dalību starptautiskajā *Life and Work* konferencē Stokholmā 1927.g., kurā viens no galvenajiem organizatoriem bija Zviedrijas luterāņu arhibīskaps Nātans Sēderblūms.¹⁹⁹ Kā jau iepriekš tika minēts, Sēderblūms bija viens no ekumenisma veicinātājiem Eiropā. Konferences mērķis bija vienot Kristus Baznīcu rūpēs par kopēju sadarbību tieši sociālajā jomā pasaulē.²⁰⁰ Šī konference deva ieguldījumu gan ekumenisma veicināšanā, gan arī misijas darba attīstīšanā pasaulē. LELB konferencē pārstāvēja Kārlis Irbe, viņš nolasīja referātu, kura saturs tiek pētīts nākošajā apakšsadaļā.

4. Kārļa Irbes raksti par ārmisiju

Tā kā bīskapa Kārļa Irbes arhīvs ir gājis bojā, tad viņa izpratni par ārmisiju var vērtēt no publicētajiem avotiem. Šajā sadaļā tiks apskatīti četri šādi Kārļa Irbes raksti: viens sprediķis no 1900. gada, pārskats un referāts *Life and Work* konferencē Stokholmā 1925. gadā un viņa sarakstītais misijas vēstures darba apraksts žurnālā “Ārmisija”.

4.1. Sprediķis Atspīdēšanas laikā²⁰¹

Šis ir viens no pirmajiem publicētajiem sprediķiem, kurā iespējams kaut ko uzzināt par to, kā Irbe izpratis ārmisiju. Šis sprediķis bija publicēts laikrakstā “Baznīcas Vēstnesis” 1900. gada februāra numurā.²⁰² Sprediķim ir izvēlēts teksts no Mateja evaņģēlija 3. nodaļas par Jēzus kristīšanu. Sprediķim ir divas daļas, kurās Irbe norādīja, ka misionē darbs ir jāveic ar 1) pazemīgu un paklausīgu, 2) ar ticīgu un cerības pilnu sirdi. Kopumā Irbe ekseģēja doto

¹⁹⁷ Kārlis Irbe, “Nākamā sinode”, op. cit., 5.

¹⁹⁸ Kārlis Irbe, “Nākamā sinode”, op. cit., 5.

¹⁹⁹ Rihards Zariņš, “Archibīskaps Nātans Sēderblūms. Garīdznieks ar plašus apvāršņus aptverošu skatu” // *Dieva izredzēti. Grāmata par lielām personībām*, sast. Kārlis Kundziņš (Minneapolis, Minn: Sējējs, 1957), 200.

²⁰⁰ Scott W. Sunquist, op. cit., 121.

²⁰¹ Irbe izmanto latviskoto “Atspīdēšanas” diena/laiks. Tā ir domāta Zvaigznes diena un liturģiskais laiks, ar ko tā saistīta.

²⁰² Kārlis Irbe, “Atspīdēšanas laikā,” *Baznīcas Vēstnesis*, febr. 1900: 49-52.

tekstu, taču laiku pa laikam pievērsās misijas darbam, jo norādīja, ka Atspīdēšanas dienā mēdza pieminēt arī misijas darbu²⁰³.

Sākumā Irbe definēja, kas ir misijas darba uzdevums: “Jēzum sataisīt ceļu pasaulē. Viņas uzdevums būs piepildīts, viņas darbs padarīts, kad visas tautas un visas ciltis locīs savus ceļus Jēzus vārdā un ikkatra mēle apliecinās, ka Jēzus Kristus ir tas Kungs, par godu Dievam, tam Tēvam.”²⁰⁴

Tālāk viņš sprediķī piecas reizes norādīja, ka Jēzus pats ir pavēlējis strādāt misijas darbu un tāvad misijas darbs ir Jēzus pavēle.²⁰⁵ Vienā no reizēm viņš arī pārfrazēja Mt 28:19: “Eita un darait par mācekļiem visus ļaudis.”²⁰⁶ Acīmredzami, paklausība Jēzus pavēlei bija ļoti būtiska Kārļa Irbes misijas darba izpratnes daļa. Paklausību viņš attiecināja uz sevi, un uz to viņš arī aicināja savus lasītājus.

Divas reizes tekstā Kārlis Irbe pieminēja “pagānu” dvēseles un “pagānu” misiju. Šodien tādu terminu vairs nelieto²⁰⁷, bet 19. gadsimtā un 20. gadsimta sākumā tas bija ļoti plaši lietots termins, un tajā nesaskatīja nicinošas noskaņas. Vācu valodā tika lietots termins “pagāni” (*Heiden*), un arī tajā nav šī nicinošā noskaņa. Taču jāatzīst- kaut arī vācu valodā (un arī latviešu valodā) varbūt arī nav šī pārākuma sajūta, kopumā tajā laikā bija vispārēja pārlicība par Eiropas civilizācijas pārākumu. Diemžēl “pagāni” (angliski lietots “*heathens*” vai pat “*heathen savages*”) bieži tika lietots saistībā ar šo tautu “civilizēšanu”, kas visbiežāk bija rietumu kultūras un vērtību ekspansija.²⁰⁸

Irbe arī pauda lielu pārlicību, ka misijas darbs būs veiksmīgs, un ka visas tautas drīz kļūs par Jēzus Kristus mācekļiem.²⁰⁹ Šāds optimistisks skatījums bija ļoti izplatīts tā laika pasaulē, līdz pat optimisma kulminācijai Edinburgas Pasaules misijas konferencē, kas notika 1910. gadā. Diemžēl bieži šis optimisms bija saistīts ar pārāk lielu uzsvāru uz cilvēku lomu evaņģelizācijas darbā, un Baznīcas plašumā vēršanās no kristīgās pasaules uz nekristīgo bieži tika aprakstīta ar militāriem terminiem.²¹⁰

Sprediķa noslēgumā Irbe norāda uz tumsību un gaismu, kas arī ir misijas darbā lietoti simboli – pagāniem, kas ir tumsā, ir jānāk pie Kristus gaismas. Šeit gan viņš to nelieto misijas

---

²⁰³ Kārlis Irbe, op. cit. 49.

²⁰⁴ Kārlis Irbe, op. cit. 49.

²⁰⁵ Kārlis Irbe, op. cit. 50, 51.

²⁰⁶ Kārlis Irbe, op. cit. 51.

²⁰⁷ Protams, Bībeles teksts arī jaunajā 2012. gada tulkojumā lieto šo terminu, piem., Rm 2:14, bet misioloģijā gan no tā cenšas izvairīties.

²⁰⁸ Craig Ott et al., *Encountering Theology of Mission: Biblical Foundations, Historical Developments, and Contemporary Issues* (Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2010), 120.

²⁰⁹ Kārlis Irbe, op. cit. 51.

²¹⁰ J. Andrew Kirk, *What Is Mission? Theological Explorations* (Minneapolis: Fortress Press, 2000), 73-74.

kontekstā, bet gan runājot par katra kristieša dzīvi. “Dievamžēl, vēl ir ļoti daudz tumsības mūsu vidū. Ienīdīsim šo tumsību un dzīsimies pēc gaismas.”²¹¹

Sprediķī Irbe norādīja, ka ikviens var iesaistīties misijas darbā. To varēja darīt ar ziedojumiem, un šiem ziedojumiem nebija jābūt ļoti lieliem, tāpēc ziedošana neattiecās tikai uz bagātājiem.²¹² Taču daudz lielāku uzsvāru viņš lika uz aizlūgšanām par misijas darbu. Viņš norādīja, ka aizlūgt var ikviens, ka vajadzīga tikai dedzīga sirds.²¹³ Būtībā viņš norādīja, ka misijas darbs ir Dieva un cilvēku sadarbība. Cilvēku uzdevums bija doties, ziedot un aizlūgt. Taču viņš arī atgādināja, ka tas tomēr ir “visuvarenā Dieva Dēla darbs.”²¹⁴ Šī doma skan kā *missio Dei*, pirms šo terminu sāka lietot misioloģijā 20. gadsimta vidū, to definējot kā Baznīcas dalību Trīsvienīgā Dieva misijā.²¹⁵

Kopumā no šī sprediķa var secināt, ka Kārļa Irbes izpratne par ārmisiju īpaši balstījās Kristus pavēlē, un savā izteiksmē viņš lietoja terminus, kādus tajā laikā lietoja aprakstot misijas darbu. Tālāk tiks apskatīti divi darbi, kas saistīti ar Irbes aktīvu dalību *Life and Work* konferencē Stokholmā.

4.2. Referāts *Life and Work* konferencē Stokholmā 1925. gadā un pārskats par konferenci

Otrais darbs, kurā tiek pētīta Irbes izpratne par ārmisiju sastāv no divām daļām, bet abas ir saistītas ar *Life and Work* konferenci Stokholmā. Viena daļa ir publikācija “Svētdienas Rītā” 1925. gada beigās²¹⁶ un otra daļa ir referāts, ko Irbe nolasīja pašā konferencē.²¹⁷ Referātā Irbe vairāk pieskaras vienotībai un ekumenismam, misijas darbam pieskaroties tikai kā iemeslam, kādēļ nepieciešams ekumenisms. “Svētdienas Rītā” publikācijā viņš par misiju runā daudz vairāk. Šī atšķirība varētu būt saistīta ar to, ka lielākā daļa konferences dalībnieku pārsvarā saprata, kāpēc misijas darbs tiek veikts, un konference bija turpinājums Edinburgas konferencei. Publikācija vairāk bija domāta LELB draudžu locekļiem un citiem interesentiem, tādēļ arī plašāk izskaidrota.

Publikāciju Kārlis Irbe sāk ar konferences galveno mērķi – vienotību, citējot Jņ 17:21 “Lai visi būtu viens”. Tālāk Irbe turpina tieši par misiju, norādot, ka “mūsu laiki [ir] kristīgās

²¹¹ Kārlis Irbe, “Atspīdēšanas,” op. cit., 52.

²¹² Kārlis Irbe, “Atspīdēšanas,” op. cit., 50.

²¹³ Kārlis Irbe, “Atspīdēšanas,” op. cit., 50-51.

²¹⁴ Kārlis Irbe, “Atspīdēšanas,” op. cit. 52.

²¹⁵ Stephen B. Bevans, *Constants*, op. cit., 286-304.

²¹⁶ Kārlis Irbe, “Vispasaules baznīcu kongress Dzīve un darbs. Mērķis”, *Svētdienas Rīts*, 13. dec. 1925: 393–394.

²¹⁷ Karl Irbe, “Presentation,” in *The Stockholm Conference 1925: The Official Report of the Universal Christian Conference on Life and Work held in Stockholm, 19-30 August, 1925*, ed. G. K. A. Bell., (London: Oxford University, 1926), 674–678.

misijas laiki. Visas kristīgās tautas, lielas kā mazas, izsūta misionārus uz pagānu zemēm.”²¹⁸ Kā misijas mērķi viņš norāda aicināt “pagānus no tumsības pie Jēzus Kristus gaismas.”²¹⁹ Tātad nav uzsvars uz paklausību pavēlei, bet uz to, ka Jēzus ir gaisma, kas ir atsauce uz Jauno Derību, it īpaši Jāņa evaņģēliju (piem., 1:4-5, 1:8-10, 8:12, 9:5 utt.). Tālāk Irbe lieto terminu “nekristīgās tautas”, skaidrojot, ka šīs tautas var redzēt kristīgo pašu starpā valdām “nevienprātību, nesaticību, skaudību, nenovēlību.”²²⁰ Šādu īpašību izpausmes nekristītajām tautām iedveš riebumu pret kristīgajiem misionāriem, un tas, it īpaši pēc Pirmā pasaules kara, ļoti kavē misijas darbu. Irbe, pašam esot vienam no konferences organizatoriem²²¹, norāda gan savus personīgos, gan arī konferences uzskatus, ka misijas darbu visvairāk varētu veicināt vienotība kristiešu starpā.²²²

Nekur publikācijā Irbe nepiemin, ka viņš ir lasījis referātu konferencē. Referāts nav tieši par misiju, bet gan par vienotību. Viņš norāda trīs punktus, par ko vienojušās daudzas draudzes (Baznīcas): 1) Rietumu tautas ir novērsušās no Dieva un tādēļ piedzīvo grūtības, 2) tikai Kristus var glābt no vispārējā ļaunuma un 3) “tā ir Baznīcas misija atvest cilvēku masas, kas pašlaik ir tālu no Kristus, atpakaļ pie Viņa.”²²³ No šī var secināt, ka Irbes izpratnē, misijas darbam ir nepieciešama vienotība, un no vienotības plūdis misijas darbs. Abas šīs jomas ir ļoti būtiskas. Tālāk referātā Irbe norāda klupšanas akmeņus vienotības sasniegšanā, piem., strīdi Baznīcu starpā, īpaši norādot, ka Romas katoļu Baznīca neiesaistās vienotības darbā. Ortodoksālā Baznīca pat vispār netiek pieminēta, toties Irbe piemin vēl citus iemeslus vienotības trūkumam. Pašā referāta noslēgumā Irbe norāda, ka viss balstās pestījošā ticībā uz Jēzu Kristu kā vienīgo Pestītāju. Viņš norāda, ka Jēzum ir “dota visa vara debesīs un virs zemes”²²⁴, kas acīmredzami ir citāts no Lielā Uzdevuma Mt 28:18.

No šiem diviem darbiem var secināt, ka Irbes izpratne par misiju ir saistīta ar vienotību pašu kristiešu vidū, kā arī ar ideju par gaismas nešanu pagāniem. Doma par būšanu gaismā sasaistās ar Irbes sprediķi, kas teikts pirms 25 gadiem, taču tieši šeit var redzēt, ka viņš to attiecina nepārprotami uz misijas darbu. Tālāk tiks apskatīta Irbes sarakstītā misijas vēsture žurnālā “Ārmisija”.

---

²¹⁸ Kārlis Irbe, “Mērķis”, op. cit., 393.

²¹⁹ Kārlis Irbe, “Mērķis”, op. cit., 393.

²²⁰ Kārlis Irbe, “Mērķis”, op. cit., 393.

²²¹ Voldemārs Lauciņš, op. cit. 255.

²²² Kārlis Irbe, “Mērķis”, op. cit., 393.

²²³ Karl Irbe, “Presentation”, op. cit. 674.

²²⁴ Karl Irbe, “Presentation”, op. cit. 678.

4.3. Žurnālā “*Ārmisija*” publicētā misijas vēsture kā Irbes *ārmisijas izpratne*

Žurnāls “*Ārmisija*” iznāca laikā no 1928. gada līdz 1940. gadam, sākotnēji kā žurnāla „Jaunatnes Ceļš” pielikums, vēlāk kā neatkarīgs izdevums. Laika posmā no 1929. gada Nr. 5 (maija) līdz 1932. gada Nr. 10 (oktobra) žurnālos tiek publicēta misijas vēsture. Nevienam rakstam, izņemot priekšpēdējo un pēdējo, nav minēts autors. Pēdējo rakstu ir parakstījis bīskaps emeritus Kārlis Irbe, un tajā viņš paziņoja, ka ar to arī beidz misijas vēsturi.²²⁵ No šī ieraksta, kā arī no līdzīgā rakstības stila var secināt, ka arī visu iepriekšējo rakstu par misiju autors ir viņš.

Irbe sāka savu misijas vēstures pārskatu ar ieskatu Vecajā un tad arī Jaunajā Derībā. Irbe norādīja, ka katrai ciltij ir bijusi sapratne par Dievu un reliģiju. Lielākā daļa reliģiju ir saistītas ar vienu konkrētu cilti, bet ir reliģijas, ko autors nosauca par pasaules reliģijām – tādām, kuras ir kopējas vairākām tautām. Pie tādām tika minētas islāms, budisms un kristietība. Cilšu reliģijas nemisionē, bet pasaules reliģijas misionē un cenšas pievērst sev jaunus sekotājus.²²⁶ Autors pieminēja: „Misija un pasaules reliģija nav šķiramas. Misija ir pasaules reliģijas dzīvības pazīme. Tiklīdz kā kāda pasaules reliģija atteiktos no misijas, viņa sev pašai parakstītu nāves spriedumu un noslīdētu tautas reliģijas stāvoklī”.²²⁷ Līdz ar to jau no paša sākuma lasītāji tika iepazīstināti ar to, ka kristīgā misija ir ļoti būtiska un ka tā ir globāla.

Tad autors pievērsās jūdu tautai Vecajā Derībā. Lai gan kopumā jūdi uzskatīja, ka Ābrahāma svētība attiecas tikai uz viņiem,²²⁸ tomēr jau no pašām pirmajām Bībeles lappusēm ir saskatāms Dieva nodoms visai pasaulei un tautām. Autors citēja Svēto Rakstu vietas no Jesajas grāmatas un psalmiem. Irbe nonāca pie secinājuma: „Tāpat jūdu reliģijā jau sastopama liela misijas doma, ka reiz būs viens Kungs un viens ganāms pulks”.²²⁹

Nākošajā numurā Irbe sniedza Jēzus sapratni par misiju. Līdzīgā veidā kā Vecajā Derībā, sākotnēji tiek norādīts, ka Jēzum it kā ir misija tikai pie jūdiem (Mt 6:7, 15:21-28; Mk 7:24-30), pēc tam tomēr tika norādīts, ka Jēzus „pasludinātam evaņģēlijam nav šaurs jūdīss, bet vispārcilvēcisks saturs. Dievs ir visas cilvēces tēvs”.²³⁰ Lai to pierādītu, Irbe ir citējis Jņ 4:21-24, 3:16; Mt 3:9; Lk 10; Mt 21:43; Apd 1:8; Mt 28:18-19. Autors apgalvoja: „Te ir skaidri redzams, ka Jēzus ir gribējis atpestīt no grēkiem un darīt par Dieva Valstības mantiniekiem ne tikai jūdu tautu, bet visu cilvēci un ka viņš pats misijas darbu ir uzdevis

²²⁵ Kārlis Irbe, “MV. (Beigas). Īss pārskats par tagadējo misijas stāvokli vispārīgi,” *Ārmisija* 10 (okt. 1932): 147.

²²⁶ Kārlis Irbe, „MV,” *Ārmisija* 5 (maijs 1929): 66. Līdzīgu domu atrodam arī Stephen Neill, op. cit., 14.

²²⁷ Kārlis Irbe, „MV,” 67.

²²⁸ *Bībele*. Bībeles jaunais tulkojums (Rīga: Latvijas Bībeles biedrība, 2012), 1Moz 12:1-3.

²²⁹ Kārlis Irbe, „MV,” 70.

²³⁰ Kārlis Irbe, „MV. Jēzus un misija,” *Ārmisija* 6 (jūn. 1929): 82.

saviem mācekļiem, un ka mēs nevaram saukt Jēzu par savu Kungu un Pestītāju, un neņemt dalību misijas darbā. Kristīgā reliģija no misijas nav šķirama”.²³¹

No šī misijas vēstures ievada ir iespējams izsecināt, Kārļa Irbes izpratne par ārmisiju balstījās Bībelē, gan Vecās, gan Jaunās Derības tekstos. Tomēr vislielāko skaidrību var iegūt, izlasot Irbes rakstītās misijas vēstures noslēgumu. Tāpat kā sprediķī, arī noslēgumā par misijas darbu Irbe norādīja, ka “misija nav cilvēku izgudrojums, bet Pestītāja mums uzdots pienākums.”²³² Tātad, arī šeit ir uzsvars uz paklausību Kristus pavēlei. Tāpat var atrast arī domu par ikviena lasītāja iespējamo iesaistīšanos ar ziedojumiem un aizlūgšanām.²³³

Aprakstot misijas vēsturi Irbe ļoti plaši lietoja terminu “pagāni”. To var novērot gan aprakstot kristīgās ticības un misijas iesākumus apustuļu laikmetā²³⁴, gan aprakstot misijas panākumus gadsimtu gaitā, gan arī sniedzot pārskatu par dažādajiem misijas laukiem 20. gadsimta trīsdesmitajos gados.²³⁵ Retāk viņš arī lietoja terminu “nekrīstīgās tautas”.²³⁶ Vērtējot, kā Irbe lietoja terminu “pagāni”, nekas īsti neliecina, ka viņš tieši domātu par rietumu kultūras ekspansiju. Drīzāk var spriest, ka viņš lieto šo terminu, kā ikviens tā laika cilvēks, kurš runā par misijas darbu.

Ir interesanti novērot, ka attiecībā uz misijas izplatīšanos Irbe gan rakstīja, ka misijas darba lauki ir atrodami visās pasaules malās, taču nav vairs novērojams triumfālisms, kāds bija sprediķī 32 gadus iepriekš. Retorika ir nedaudz mainījusies, ir kļuvusi piezemētāka. Irbe atzina, ka “pļaujamā vēl daudz. Tāpēc lūgšim pļaujamā Kungu, lai Viņš sūta pļāvējus savā pļaujamā.”²³⁷ Šeit Irbe atsaucās uz Jauno Derību²³⁸, tā vēlreiz norādot, ka misijas avots viņa izpratnē ir atrodams Rakstos, un ka misijas autors ir Dievs.

No publicētās misijas vēstures var secināt, ka Kārļa Irbes izpratne par ārmisiju balstījās Vecās un Jaunās Derības tekstos, kā arī, it īpaši, Kristus pavēlē. Tāpat arī Irbes daži lietotie termini norāda, ka viņš par misiju domāja līdzīgi citiem tā laika cilvēkiem.

5. Kārļa Irbes un Gustava Varneka misijas tēmu salīdzinājums

Gustavs Varneks (*Gustav Warneck, 1834-1919*) tiek uzskatīts par modernās misioloģijas pamatlicēju. It īpaši tādēļ, ka viņš rakstīja un darbojās vāciski runājošajā Eiropā, tātad viņa ietekme uz LMB un arī Vidzemes un Kurzemes konsistoriju misioloģisko

²³¹ Kārlis Irbe, „Jēzus un misija,” op. cit., 83.

²³² Kārlis Irbe, “MV. (Beigas),” op. cit. 146.

²³³ Kārlis Irbe, “MV. (Beigas),” op. cit. 146.

²³⁴ Kārlis Irbe, “MV. Apustuļu laikmets,” *Ārmisija* 7 (jūl. 1929): 98.

²³⁵ Piemēram, Kārlis Irbe iztulkojis un saīsinātā veidā atstāstījis mācītāja R. Teubera rakstu “MV. Misijas gaita Jaungvinejā,” *Ārmisija* 8 (aug. 1932): 117.

²³⁶ Kārlis Irbe, “MV. (Beigas),” op. cit. 146.

²³⁷ Kārlis Irbe, “MV. (Beigas),” op. cit. 146.

²³⁸ Mt 9:37-38 un Lk 10:2.

domāšanu ir ievērojama.²³⁹ Tādēļ ir vērts salīdzināt Varneka galvenās misioloģijas tēmas ar Irbes darbos pamanītajām.

Varneka galvenais darbs ir “*Evangelische Missionslehre*”²⁴⁰, ko var uzskatīt par pirmo misijas teorijas studiju. Darba pirmajā daļā Varneks mēģina definēt misijas pamatojumu. Varneks saskatīja kristietības absolūto pārkumu pār jebkuru citu reliģiju, un tas bija viens no galvenajiem motīviem misijai. Tā kā kristietība ir galējā Dieva atklāsme un tikai kristietībā ir pilna patiesība un pestīšana, tad visa pasaule ir pelnījusi dzirdēt šo vēsti. Šī tēze saskan ar Irbes teikto sprediķi Zvaigznes dienā.

Varneks uzsver arī bibliski-teoloģisko misijas pamatu. Viņš uzskata, ka Vecā un Jaunā Derība dod pamatu misijai, taču liek lielāku uzsvāru uz Pāvila misiju, ne tik daudz uz misijas pavēli, kā to vairāk redz Irbes darbos. Taču neapšaubāmi abiem Bībele sniedz būtisku pamatu misijas darbam.

Tālāk savā darbā Varneks nonāk arī pie ekleziālā pamata misijai.²⁴¹ Viņš uzskata, ka Baznīcai ir jāveic misija arī tādēļ, ka tieši misija dod Baznīcai dzīvību. Irbe līdzīgu domu pauž savā publicētajā misijas vēsturē. Taču runājot par LELB, šo ekleziālo pamatu misijai vairāk uzsvēra vēlākais ārmisijas sekretārs Roberts Feldmanis.

Sava darba pirmās daļas noslēgumā Varneks attīsta vēsturisko pamatu misijas darbam²⁴², kas ļoti būtiski parādās arī Kārļa Irbes visplašākajā publikācijā žurnālā “*Ārmisija*”. Dievs darbojas vēsturē, un tā kā Dievs ir misijas Dievs, tad misijai ir vēsturisks pamats.

Tā kā Varneks ir modernās misioloģijas pamatlicējs, viņa darbā (līdzīgi kā jau pieminētā LMB pirmā vadītāja Graula darbā) ir uzsvārs uz misijas mandātu kā “tautu kristianizēšanu” (*Volkschristianisierung*). Viņš norāda, ka ir jāņem vērā tautu ieražas, taču ieskanas Rietumu kultūras kristietības pārkuma notis, kā jau tas agrāk minēts. Tāpat viņš liek pamatu idejai par misiju visai tautai veidojot vienu “tautas Baznīcu”.²⁴³ Irbes darbos šis kultūras pārkums neparādās, taču Irbe, domājot par LELB, arī domā par “tautas Baznīcu”, kā tas minēts iepriekšējā nodaļā.²⁴⁴

Tā kā Varneka un Irbes sapratne par misioloģiju galvenajās tēmās sakrīt, tad iespējams secināt, ka Irbem bija ļoti laba sapratne par sava laika misijas teoloģiju, un viņš atradās Eiropas kristīgās pasaules vācu misioloģijas ietekmē. Taču, iespējams tāpēc, ka Irbe nāca no

---

²³⁹ Johannes Verkuyl, *Contemporary Missiology: An Introduction* (Grand Rapids, Mich: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1978), 13.

²⁴⁰ Gustav Warneck, *Evangelische Missionslehre: Ein Missionstheoretischer Versuch* (Gotha: F. A. Oerthes, 1897-1903).

²⁴¹ Johannes Verkuyl, op. cit., 27.

²⁴² Johannes Verkuyl, op. cit., 28.

²⁴³ Johannes Verkuyl, op. cit., 28.

²⁴⁴ Kārlis Irbe, "Tautas baznīca.", op. cit., 2-3.

mazas un samērā apspiestas tautas, viņa darbos nav tik liels uzsvars uz pārākumu un kolonizāciju.

Šajā nodaļā tika pētīta Kārļa Irbes sapratne par misiju kā teoloģisku konceptu. Pētot 19. gs. beigu un 20. gs. sākuma Eiropas misijas teoloģisko sapratni, tika atklāts, ka galvenā misijas darba paradigma šajā laikā bija paklausība Jēzus pavēlei jeb Lielajam uzdevumam. Irbem bija zināma šī paradigma, tā atklājas gan Leipcigas misijas darbībā Latvijā, gan arī pašos Irbes darbos. Tāpat tika atklāts, ka Irbes misijas teoloģiskās pamatnostādnes kopumā saskan ar modernās misioloģijas pamatlicēja Varneka idejām, tā norādot, ka Irbe sekoja līdzīgai sava laika misijas teoloģijas attīstībai. Taču paklausība pavēlei nav vienīgais misijas pamats Irbem. Tāpat ir atrodamas tēmas par gaismas nešanu tautām, par misijas darbu kā vienotību Kristū, misiju kā dzīvības devēju Baznīcai, tiek arī lietota ideja par pagāniem, taču ne koloniālā izpratnē. Tālāk tiks pētīts, kā šo sapratni par ārmisiju (paklausība pavēlei) Irbe lietoja, veidojot LELB un tās ārmisijas nozari.

III. LELB ĀRMISIJAS NOZARES VEIDOŠANA UN VEICINĀŠANA

Tā kā Kārlis Irbe kļuva par pirmo LELB bīskapu, un viņam bija liela nozīme LELB veidošanā, tad šajā nodaļā tiek pētīti dažādie virzieni, kuros Irbe darbojās un kas veicināja LELB ārmisijas nozares veidošanu un attīstīšanu. Iepriekšējā nodaļā tika secināts, ka galvenokārt Irbes ārmisijas teoloģiskais pamats balstījās galvenokārt paklausībā Kristus pavēlei no Mt 28:18-20, kā arī atziņā, ka misija ir gaismas un Kristus mīlestības nešana nekristīgām tautām. Irbe arī redzēja misiju kā dzīvības devēju Baznīcai. Līdz ar to var saprast, kādēļ Irbe veicināja LELB ārmisijas nozares veidošanu.

1. LELB attiecību veidošana ar Zviedrijas Baznīcas misiju

1.1. Kārļa Irbes attiecību veidošana ar Nātanu Sēderblūmu

Kā jau tika minēts pirmajā nodaļā pie Kārļa Irbes biogrāfijas, viņš centās nostiprināt LELB vietu Eiropā, veidojot kontaktus ar dažādu Eiropas Baznīcu vadītājiem. Šāda sadarbība bija arī kontaktu veidošana un aktīva sarakste ar tā laika Zviedrijas luterāņu Baznīcas arhibīskapu Nātanu Sēderblūmu, kuru var uzskatīt par pašu nozīmīgāko no Irbes sarakstēm. Pilnīgākā sarakste ir atrodamā Upsalas universitātes bibliotēkas arhīvā (UUBA), kur četros dažādos nodaļumos ir atrodamas 37 vēstules, ko Irbe ir rakstījis Sēderblūmam (vāciski) un 15 vēstules ko Sēderblūms ir rakstījis Irbem (vāciski un zviedriski) laikā no 1920. gada 10. jūlija līdz 1931. gada 14. aprīlim. No sarakstes iespējams spriest, ka vairākas no Sēderblūma vēstulēm pētniekiem vairs nav pieejamas²⁴⁵, iespējams gājušas bojā kopā ar pārējo Irbes arhīvu.

Jāatzīmē, ka Kārlis Irbe nebija pirmais, kurš veidoja LELB attiecības ar Nātanu Sēderblūmu. Bīskapa brāļa dēls, Kārlis Frīdrihs Irbe norāda, ka viņš saticis Sēderblūmu 1919. gadā Hāgā starptautiskajā Baznīcu Miera konferencē un Stokholmā, kad Sēderblūmam bija jautājumi par Latvijas situāciju Bermonta uzbrukuma laikā.²⁴⁶ Sēderblūms jau tajā laikā izrādīja interesi par Latviju. Vēlāk bīskaps Irbe varēja turpināt un attīstīt sadarbību ar Sēderblūmu.

Sēderblūms nav tik daudz pazīstams kā misiologs, bet gan vairāk ekumenisma veicinātājs, kuram likās būtiska Baznīcas kārtība un garīgais amats. Sēderblūms bija ZBM Padomes priekšsēdētājs, un kā tāds rūpējās par ZBM un LMB misijas darbu Tāmilnadu,

²⁴⁵ Piemēram, UUBA, Karl Irbe, "Nathan Söderboms samling: Brev från unlänniger, Irbe, Karl, 402746", 1920.-1931., 14-16, 40-41, 48-49, 59-60, 78-79.

²⁴⁶ Kārlis [Frīdrihs] Irbe, op. cit., 236, 241.

Indijā, lai Trankvebāras misijas luterāņiem būtu pareizi amatā ievests bīskaps.²⁴⁷ Sarakstē ar Irbi neparādās misijas teoloģija, tomēr analizējot viņa devumu *Life and Work* konferencē un ekumēniskajā kustībā kopumā, ir noprotams, ka arī Sēderblūmu vadīja Lielais uzvedums no Mt 28:19.²⁴⁸

Sēderblūma misioloģisko kontekstu varētu saistīt ar viņa ekumenisma un vienotības centieniem. Sēderblūmu dziļi ietekmēja tikšanās ar evaņģēlistu Dvaitu Mūdiju (*Dwight L. Moody*) un YWMC starptautiskās komitejas sekretāru Džonu Motu (*John R. Mott*) braucienā uz ASV 1890. gadā. Šīs tikšanās atdzīvināja Sēderblūma ticību un ļāva ieraudzīt Baznīcu pāri konfesiju robežām.²⁴⁹ Mots bija Edinburgas konferences vadītājs un Edinburgā viens no motīviem bija tieši ekumenisms un vienotība, balstoties uz Jņ 17. Tas uzrunāja arī Sēderblūmu²⁵⁰ un vēlāk arī Irbi. Līdz ar to varam secināt, ka šādā veidā Sēderblūma misijas sapratne ietekmēja Irbi, kaut arī to savstarpējā sarakstē nevar izlasīt.

Galvenais jautājums agrīnajā sarakstē (14.02.1921.-30.09.1925.) bija par Latvijas Republikas konkordātu ar Vatikānu un Jēkaba baznīcas atsavināšanu luterāņiem par labu Romas katoļu Baznīcai.²⁵¹ Nākošā intensīvā sarakste ir par Sēderblūma ierašanos Latvijā un abu Pirmās sinodes jaunievēlēto latviešu bīskapa Irbes un vācu bīskapa Pelhaua (*Peter Harald Poelchau, 1870.-1945.*) amatā ievešanu 1922. gada 16. jūlijā.²⁵² Vēstulēs ir saredzamas Irbes rūpes par LU Teoloģijas fakultāti un lūgums Sēderblūmam palīdzēt ar kādiem mācībspēkiem no Zviedrijas²⁵³, kā arī vēlāk sniegt palīdzīgu roku teoloģijas studenta Rumbas studijām Zviedrijā. Sēderblūms nepieciešamās finanses arī sarūpē.²⁵⁴ Irbe ir arī rūpēs par kara seku ietekmi uz LELB²⁵⁵; viņš norāda Sēderblūmam arī par nacionālajiem strīdiem starp latviešiem un vāciešiem²⁵⁶ un to, ka iekšējā misijā vācu draudzes ir stipri priekšā latviešu draudzēm.²⁵⁷ Irbe apraksta Sēderblūmam arī tā laika notikumus Latvijā – ārlietu ministra Zigfrīda Annas Meierovica nāvi un Franča Trasuna ekskomunikāciju 1925. gadā (norādot, ka abiem bijusi

---

²⁴⁷ Klas Hansson, "Nathan Söderblom's ecumenical cope," *Studia Theologica - Nordic Journal of Theology* 66.1 (2012): 67.

²⁴⁸ Anne Stensvold and Ingrid Vik, "Religious Peacemakers on the International Scene: Hopes and Motivations," *The Review of Faith & International Affairs* 16.3 (2018): 13.

²⁴⁹ Rihards Zariņš, "Archibīskaps", op. cit., 185-186.

²⁵⁰ Scott W. Sunguist, *Understanding*, op. cit., 116-120.

²⁵¹ Sikāku aprakstu par šo juridisko procesu, kur galarezultātā Jēkaba baznīca tika konfiscēta un atdota katoļiem 1923. gada 20. jūnijā var lasīt Ēriks Mesters, *Bīskaps Kārlis Irbe* (Rīga: Svētdienas Rīts, 1994), 55-63.

²⁵² UUBA, 402746. f., op. cit., 17-21, 38-39; Nathan Söderblom, "N. Söderblom. Ekum. saml. B 4. Till Irbe, Karlis. 402787", 1922. -1928., 2-11, 12-13; Kārlis Irbe, "N. Söderblom. Ekum. saml. A 11. 402780", 1921.-1925., 8-11.

²⁵³ UUBA, 402746. f., op. cit., 2-7.

²⁵⁴ UUBA, 402746. f., op. cit., 67-73, 82-83; UUBA, 402787. f., op. cit., 22-23.

²⁵⁵ UUBA, 402746. f., op. cit., 8-13.

²⁵⁶ UUBA, 402746. f., op. cit., 17-21.

²⁵⁷ UUBA, 402780. f., op. cit., 4-5.

nozīmīga loma konkordāta atbalstīšanā un Jēkaba baznīcas zaudēšanā)²⁵⁸, kā arī piemin Latvijas pirmā valsts prezidenta Jāņa Čakstes nāvi 1927. gadā,²⁵⁹ un baptistu savienības sašķelšanos divās nometnēs Viljama Fetlera dēļ.²⁶⁰ Kā pēdējais jautājums sarakstē 1931. gadā tiek minētas problēmas ar Doma baznīcu, kas ir atskaņas no Jēkaba baznīcas zaudējuma.²⁶¹ Līdz ar to ir iespējams secināt, ka Irbe vēlas, lai Sēderblūmam būtu plašs ieskaits par notikumiem Latvijā, ne tikai šaura sapratne par LELB iespējām dalībā ZBM.

Būtisku sadaļu sarakstē ieņem starptautisko kontaktu veidošana un piedalīšanās starptautiskajās konferencēs Eizenahā, Vācijā²⁶² un Stokholmā.²⁶³ Tāpat no abām pusēm ir vēstules ar savstarpējiem kontaktiem, pateicībām, Ziemsvētku un Lieldienu sveicieniem,²⁶⁴ kā arī saglabājies Irbes apsveikums Sēderblūmam sakarā ar Nobela Miera prēmijas iegūšanu 1930. gadā.²⁶⁵

Sēderblūma interese par Latviju parādās arī divās publikācijas Zviedrijā, ko pēc tam tulkojumā publicē "Svētdienas Rīts". Pirmā publikācija ir 1922. gada aprīlī, kurā Sēderblūms apraksta notikumus LELB 2. sinodē, kur par bīskapu ievēlēja K. Irbi. Viņš norāda, ka Irbe, "kas ilgi darbojies Krievijā un ir pazīstams kā viens no latviešu tagad dzīvojošiem, ievērojamākiem baznīcas darbiniekiem." Sēderblūms atsaucas, ka Rīgas avīzes esot aprakstījušas šo brīdi un norāda zviedru lasītājiem trīs lūgumus, ko Irbe izteicis pēc ievēlēšanas, kas īpaši saistījās ar etnisko latviešu un vāciešu attiecībām. Raksta noslēgumā viņš aicina savas Baznīcas ļaudis lūgt Dievu par Latviju un LELB.²⁶⁶ Otrais raksts ir tapis pēc ceļojuma uz Latviju, kad Sēderblūms ievada amatā Irbi un Pelhauu. Sēderblūms ļoti atzinīgi izsakās par Irbi arī šajā rakstā: "Sevišķi man jāpiemin bīskaps Irbe. No garīdzniekiem, kurus jebkad esmu saticis, man viņš jāpieskaita pie visievērojamākiem. Bagāti apdāvināts, rets cilvēks, kas spēcīgu iespaidu dara uz visiem, kas ar viņu tuvāk satiekas... Ar gaišu skatu priekš baznīcas vajadzībām viņš savieno sirsnīgu, impulsīvu dievbijību un spīdošu inteliģenci."²⁶⁷

Kaut arī kontaktu veidošanas sākumā Nātans Sēderblūms jau ir ievērojams Eiropas teologs un Baznīcas vadītājs un Kārlis Irbe ir tikko izveidotas Baznīcas bīskaps, vēstulēs

²⁵⁸ UUBA, 402780. f., op. cit., 12-13.

²⁵⁹ UUBA, 402746. f., op. cit., 63-64 un UUBA, 402787. f., op. cit., 20-21.

²⁶⁰ UUBA, 402746. f., op. cit., 65-66.

²⁶¹ UUBA, 402746. f., op. cit., 82-85.

²⁶² UUBA, 402746. f., op. cit., 40-41; UUBA, 402787. f., op. cit., 14-15; UUBA, Nathan Söderblom, "Nātana Sēderblūma vēstules Kārlim Irbem. 402760", 1921.-1925., 9-10.

²⁶³ UUBA, 402780. f., op. cit., 14-21; UUBA, 402787. f., op. cit., 18-19; UUBA, 402760. f., op. cit., 19-20.

²⁶⁴ UUBA, 402760. f., op. cit., 1-2; UUBA, 402746. f., op. cit., 14-16, 40-43, 55-56, 59-62, 86-87; UUBA, 402780. f., op. cit., 4-7; UUBA, 402787. f., op. cit., 16-17.

²⁶⁵ UUBA, 402746. f., op. cit., 80-81.

²⁶⁶ Nathan Söderblom, "Baznīca Latvijā", *Svētdienas Rīts*, 21. maijs 1922: 4.

²⁶⁷ "Zviedru prese par Latviju un viņas bīskapu", *Svētdienas Rīts*, 10. sept. 1922: 4.

atklājas, ka viņu attiecības ir cieņpilnas un Sēderblūms vēlas LELB iekļaušanos Eiropas Baznīcu dzīvē un veicina Irbes dalību dažādās starptautiskās konferencēs. Vēstulēs neparādās Sēderblūma misioloģiskie uzskati, taču, tā kā Sēderblūms bija ZBM Padomes priekšsēdētājs un ārmisija viņam nevarēja būt maznozīmīga, ir saprotams, ka Irbes dalība dažādajās starptautiskajās konferencēs kopā ar Sēderblūmu veicināja Irbes skatījumu uz starptautisko sadarbību un ārmisiju.

1.2. Sadarbības ar Zviedrijas Baznīcas misiju sākums

Attiecībā uz ārmisijas veicināšanu ir divas Kārļa Irbes vēstules Sēderblūmam. Nevienā no tām netiek pārrunāti misioloģiskie uzskati vai jautājums par to, kādēļ misija būtu nepieciešama. Taču tās nerada šaubas, ka gan Sēderblūmam, gan arī Irbem ārmisija ir būtiska Baznīcas sastāvdaļa, tātad viņi dzīvo sava laika misijas paradigmā, kas galvenokārt ir paklausība pavēlei un kristiešu vienotības motīva klātesamība misijā. Irbes pirmā vēstule (04.05.1923.) šeit tiek citēta:

Mācītājs Sandegrens mūs priecēja un atdzīvināja ar savu vizīti. Mana vecākā meita bija tik entuziasma pilna par Indiju, ka vēlētos kļūt par medmāsu Zviedrijas misijā Dienvidindijā un pēc tam, kad viņa jau ir runājusi ar mācītāju Sandegrenu, lūdzu mani rakstīt jums un jautāt, vai Zviedrijas misija ir gatava viņu pieņemt. Mana meita ir atraitne, septembrī būs 33 gadus veca, beigusi vidusskolu, 7 mēnešus studējusi par medmāsu Ženēvā, runā krievu, vācu, latviešu un nedaudz franču valodā. Viņa ir mazliet iemācījusies angļu valodu, taču diezgan daudz saprot, ko lasa. Viņai ir 7 gadus vecs dēls, kuru, protams, ņems līdzi. Mācītājs Sandegrens domāja, ka Zviedrijas misija varētu pieņemt manu meitu. Doma par šķiršanos man nav viegla, taču apziņa, ka meita būtu misijas darbā, man ļoti atvieglo domu par šķiršanos. Mana meita ir reģistrējusies šeit par skolotāju skolā, un tai jāstājas amatā 1. jūnijā, tāpēc es lūdzu jūs pēc iespējas ātrāk informēt mani par Zviedrijas misijas nostāju šajā jautājumā. Es domāju, ka arī misijas interese Latvijā tiktu nedaudz paplašināta, kad mana meita būtu misijas kalpošanā. Viņa varēs mums nosūtīt ziņojumus par darbu tur, ko mēs šeit publicēsim.²⁶⁸

Pēc nākošās vēstules spriežot, Sēderblūms, iespējams, nebija saņēmis sūtīto vēstuli, vai arī nebija paspējis atbildēt, jo Irbe raksta 09.06.1923.: “Pagājušā mēneša pirmajās dienās es jums rakstīju un lūdzu jūs man pateikt, vai mana meita tiks vēlēta par medmāsu Zviedrijas misijā Indijā.”²⁶⁹ Tālāk viņš vēstulē būtībā atkārtu to pašu, kas jau rakstīts. Tomēr viņš beigās arī norāda: “Ja misijai viņa nav vajadzīga, viņa vēlas šeit strādāt par skolotāju.”²⁷⁰ Mums nav pieejama Sēderblūma atbilde, taču jāpieņem, ka tāda bija, un tā bija pozitīva, jo LELB 3. sinodē, kas notika 1923. gada 11.-13. decembrī sinode lemj par pievienošanos Zviedrijas

²⁶⁸ UUBA, 402746. f., op. cit., 50-52, autores tulkojums.

²⁶⁹ UUBA, 402746. f., op. cit., 53-54.

²⁷⁰ UUBA, 402746. f., op. cit., 53-54.

Baznīcas misijai.²⁷¹ Par ārmisijas attīstību tālāk tiks pētīts nākošajā sadaļā, izsekojot kā ārmisijas jautājumi tiek apskatīti sinodēs un Irbes ietekmi uz tiem.

1.3. *Johannesa Sandegrena ietekme uz LELB ārmisiju*

Tā kā Irbe vēstulē Sēderblūmam pieminēja tikšanos ar mācītāju Sandegrenu, tad ir vērts īsumā apskatīt šā cilvēka ietekmi uz Irbi un LELB ārmisiju. Johanness Sandegrens (*Johannes Sandegren, 1883-1962*) bija LMB un ZBM misionārs Indijā.²⁷² Viņš, viņa brāļi un māsas piederēja trešai misionāru paaudzei Indijā. Studiju gados Upsalā Sandegrens satikās ar Nātanu Sēderblūmu, kurš norādīja, ka šis jaunais students kļūs par Indijas ev. lut. Baznīcas bīskapu.²⁷³

“Svētdienas Rītā” ir publicēts pārskats par ārējās misijas dievkalpojumu, kas notika 1923. gada 29. aprīlī. To vadīja misionārs un mācītājs Sandegrens, kurš runāja zviedriski un viņu tulkoja bīskaps Irbe.²⁷⁴ Acīmredzot, tieši šajā laikā notika Irbes minētā saruna, jo iepriekšminēto vēstuli Sēderblūmam par meitas Annas iespējamo kalpošanu misijā viņš raksta ļoti drīz pēc tam. 1934. gadā Rumba atskatoties uz LELB ārmisijas iesākumu arī atgādina, ka “1923. gada vasarā tagadējais tamuļu baznīcas bīskaps J. Sandegrens apmeklēja Latviju. Pie šī gadījuma tika iekustināta doma, ka arī no mūsu tautas varētu iziet darbinieki plašajā ārmisijas druvā.”²⁷⁵ Tā kā Sandegrens bija izaudzis misijas laukā Indijā, tad gan viņa sludinātais misijas dievkalpojums, gan stāstītais Kārlim un Annai Irbēm bija dzīvs, balstīts misijas praksē, līdz ar to viņam bija iespēja motivēt LELB ārmisijai.

Neatkarīgi no Irbes rakstītā Sēderblūmam, Johannes Sandegrens pats rakstīja ZBM direktoram mācītājam Brundinam (*G. Brundin*) vēl no Rīgas²⁷⁶, vispirms norādot, cik viņš ir priecīgs, ka ir ticis sūtīts uz Baltiju, un ka viņš ir kārtīgi pastrādājis – Igaunijā noturējis 8 misijas lekcijas un 1 sprediķi zviedriski un Latvijā 17 misijas lekcijas un 1 sprediķi. Sandegrens norādīja, ka kara laikā misijas darbs bija cietis, un viņš pēc ilgāka laika bija pirmais misionārs, kas viesojās Baltijas baznīcās. Tālāk vēstulē viņš minēja, ka Latvijas

---

²⁷¹ LELB arhīvs, 1. f., 3. apr., 7.1. *Latvijas evaņģēliskās luteriskās baznīcas Sinodes sēžu Protokoli Rīgā, 1923. gadā no 11. līdz 13. dec.* (Rīga: P./S. "Izdevejs", 1923), 14.

²⁷² "Dr. H. C. Johannes Sandegren", *Missionare und Missionarinnen. Unsere Geschichte. Über uns. Leipziger Missionswerk*, <https://www.leipziger-missionswerk.de/ueber-uns/unsere-mitarbeitenden/missionare/detail-missionare/johannes-sandegren-186.html> (skatīts 30.03.2021).

²⁷³ Gunnel Cederlöf, "Anticipating Independent India: The Idea of the Lutheran Christian Nation and Indian Nationalism," in *India and the Indianness of Christianity. Essays on Understanding - Historical, Theological, and Bibliographical - in Honor of Robert Eric Frykenberg*, ed. Richard Fox Young (Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2009), 200-201.

²⁷⁴ "Ārējās misijas dievkalpojums", *Svētdienas Rīts*, 23. maijs 1923: 4-5.

²⁷⁵ Edgars R[umba], "Nelaiķis bīskapa tēvs un mūsu baznīcas ārmisijas darbs", *Ārmisija* 5 (maijs 1934): 66-69.

²⁷⁶ ZBM arhīvs, Johannesa Sandegrena vēstule G. Brundinam no Rīgas, 08.05.1923., Missionsstyrelsens protokollsbilagor 1874-1999, A2:42.

Baznīca ir gatava atjaunot misijas degsmi un ka ir vairāki kandidāti no Latvijas misijas darbam. Sandegrens pieminēja un misijas pārvaldei ieteica trīs kandidātus – mācītāju Arnoldu Vilciņu, bīskapa Irbes vecāko meitu Annu un Baltijas vācieti Brigitu fon Hānu (*Brigitte von Hahn*). Sandegrens, kā jau pieredzējis misionārs katram no kandidātiem pieminēja gan stiprās, gan vājās īpašības misijas darbam.

Savā vēstulē viņš arī norāda, ka Latvijas Baznīca labprāt piedalītos misijā, bet pašlaik to vēl nevar patstāvīgi, tāpēc tā labprāt saistītos ar ZBM. Viņš raksta, ka ZBM varētu uzņemt vairākus latviešus, lai LELB misijas darbs aptvertu lielāku interesentu loku un līdz ar to nostiprinātos un kļūtu patstāvīgs ar laiku. Savu vēstuli Sandegrens nobeidz ar vārdiem, ka “Latvijas Baznīca atrodas ārkārtas situācijā, kurā arī Zviedrijas Baznīca kādreiz varētu nonākt. Tagad mums ir jāiegulda, lai ilgtermiņā būtu ieguvums. Izmēģināsim šos trīs. Lūdzu, iepazīstiniet ZBM valdi nākamajā sanāksmē, 24. dienā.”²⁷⁷

ZBM valde 1923. gada 24. maijā tiešām pārrunāja Sandegrena vēstuli. Kopumā valde labprāt atbalstīja ideju par latviešu iesaistīšanu. Valde uzskatīja, ka misijas kandidātiem pa vasaru būtu jāatrodas Zviedrijā, jāiemācās zviedru valoda, kā arī jāizveido ciešas saites ar ZBM.²⁷⁸ Mācītājs Arnolds Vilciņš (1885-1946), kaut arī bija mācījies LMB skolā, tomēr nedevās uz Indiju, bet kalpoja Rīgas Misiones draudzē.²⁷⁹ Par Brigitu fon Hānu nav īsti ziņu, taču var pieņemt, ka viņas baltvācu izcelsme neveicināja viņas stāšanos ZBM dienestā no LELB, ņemot vērā saspringtās attiecības starp latviešiem un vāciešiem. Taču ZBM arhīvā ir pieejama Annas Irbes misionāres pieteikuma anketa. Tā tiks apskatīta 5. sadaļā.

Vēlāk jau Indijā, Anna Irbe kā ZBM misionāre uzturēja ciešus kontaktus ar bīskapu Sandegrenu. Kārlis Irbe žurnālā “*Ārmisija*” nopublicēja rakstu par Sandegrenu, kad viņš kļuva par bīskapu.²⁸⁰ Tajā pat žurnālā Anna Irbe vēstulē norāda, ka tieši Sandegrens bija tas, kurš deva vārdu Latvijas ciemam Indijā.²⁸¹

Līdz ar to ir iespējams secināt, ka tieši Kārļa Irbes kā bīskapa interese par misiju ļāva veidot dažādus starptautiskus kontaktus, tai skaitā īpaši ar zviedriem Johannesu Sandegrenu un arhibīskapu Nātanu Sēderblūmu, kas tad lika pamatus sadarbībai ar Zviedrijas Baznīcas misiju. Tā kā šī sadarbība ir vērojama sinožu, ko vadīja Irbe, lēmumos, tad tālāk tiek pētīta ārmisijas vieta LELB Satversmē un arī sinodēs.

---

²⁷⁷ Johanness Sandegrens, op. cit., A2:42.

²⁷⁸ ZBM arhīvs, Missionsstyrelsens protokoll 1874-1999, A1:7, §11.

²⁷⁹ "Māc. A. Vilciņa 25 darba gadi", *Baznīcas Ziņas*, 2. maijs 1943: 75.

²⁸⁰ Kārlis Irbe, "Zviedrijas baznīcas mācītājs=misionārs, teoloģijas doktors Johans Sandegrens, Tamuļu bazn. bīskaps", *Ārmisija* 5 (maijs 1933): 65–68.

²⁸¹ Anna Irbe, "Vēstules no Indijas", *Ārmisija* 5 (maijs 1933): 68–80.

2. Ārmisijas vieta LELB 1928. gada Satversmē un sinodēs

2.1. Kārļa Irbes garīgā ietekme un Baznīcas vispārējais stāvoklis tūlīt pēc kara

Lai saprastu Irbes devumu Satversmes veidošanā, vispirms ir jāapskata vispārējā Irbes garīgā ietekme LELBā. Pirmajā nodaļā tika minēti fakti par LELB vēsturisko situāciju tūlīt pēc tās izveidošanas – sagrautas baznīcas, līdzekļu un mācītāju trūkums un milzīgas grūtības. Taču nedaudz jāsaprot vēsturiskais fons LELB veidošanai. 1916. gada janvārī Harkovā Irbe atkal sāka kalpot kā mācītājs latviešu bēgļiem. Līdz ar to viņš 1916. gada sākumā tika aicināts piedalīties tajā, ko mācītājs Kārlis Kundziņš nosauca par “pirmo latviešu sinodi.”²⁸² Kundziņš norāda, ka tajā piedalījušies vairāki mācītāji, kā arī citi no latviešu inteliģences, kam rūpēja latviešu draudžu garīgā dzīve. Tikšanās mērķis bija domāt par to, kā latviešu draudzēm iegūt pašnoteikšanās tiesības.²⁸³ Irbe norāda šīs “sinodes” pieņemtos pamatprincipus:

“Patronattiecības atceļamas un draudzēm dodama tiesība vēlēties mācītāju un draudzes padomi, kura sūta delegātus uz sinodi. Sinode ir augstākais baznīcas orgāns. Viņa izvēlē arī konsistoriju. Savas konsistorijas ir arī vāciešiem un igauņiem, un visām mazākām tautībām Eviņģ. lut. baznīcā Krievijā ir kopīga konsistorija... Man uzdeva kopā ar citiem izstrādāt sīkāku projektu.”²⁸⁴ 1917. gadā notika varas maiņas Krievijā un Irbem nācās atzīt, ka sagatavotais pirmais Satversmes projekts kļuva nederīgs un lieks.²⁸⁵

1917. gada jūlijā pagaidu valdība atļāva veidot Latviešu Konsistoriju. Vispārējā sinode tika sasaukta 1917. gada 31. augustā, un tā ievēlēja šīs Latviešu Konsistorijas locekļus, tai skaitā Kārli Irbi par tās prezidentu.²⁸⁶ Eviņģ. lut. pagaidu konsistorija svinīgi tika dibināta Pēterpilī 1917. gada 18. oktobrī (vecais stils, 31. oktobrī pēc jaunā stila) un tās jaunais prezidents teica sprediķi, norādot uz problēmām un izaicinājumiem, kas stāvēja jaunās Pagaidu konsistorijas priekšā:

Jaunā konsistorija nosaucas par latviešu Konsistoriju. Šis nosaukums sacēla daudz aizspriedumus un aizdomas un pārpratumus gan pie krieviem, gan pie mūsu ticības cittautiešiem, bet vēl vairāk pie pašu tautas brāļiem un māsām. Vai vēlaties, tā sacīja vieni, tautību stādīt pāri ticībai? Vai gribat, tā otri, sacelt šķelšanos evaņģēliskās ticības dažādu tautu saimē? vai dibināsiet, tā trešie, jaunu ticību, latviešu ticību? Un beidzot, kas jūs cēlis, kas jūs aicinājis uzņemties par vadoņiem un noteicējiem par visām latviešu draudzēm? Savā un citu konsistorijas locekļu vārdā es uz to atbildu, ka mēs ne domāt nedomājam dibināt kādu tur sevišķu latviešu ticību jeb pastrādāt kādus citus brīnuma darbus, bet

²⁸² Kārlis Kundziņš, Mūža gājiens, op. cit., 235.

²⁸³ Kārlis Kundziņš, Mūža gājiens, op. cit., 235-236.

²⁸⁴ Kārlis Irbe, "Dieva domas", op. cit., 8.

²⁸⁵ Kārlis Irbe, "Dieva domas", op. cit., 9.

²⁸⁶ Kārlis Irbe, "Dieva domas", op. cit., 9-10.

taisni turam par savu svētu pienākumu, savas ticības un tautas brāļus un māsas biedināt un brīdināt neaizmirst savu tēvu tēvu tikumus un ticību.²⁸⁷

Šeit iezīmējas Irbes raksturs un nodošanās ne vien Dievam, bet arī latviešu tautai un vēlēšanās, lai latvieši paši varētu sevi pārvaldīt. Kad radās nepieciešamība pēc pašiem sava tolaik Pagaidu konsistorija, vēlāk LELB, Irbes ievēlēšana prezidenta amatā norādīja gan uz viņa administratīvām un garīgām spējām, gan arī uz pārējo amatbrāļu izrādīto cieņu.

Pēc tam, kad globālo izmaiņu rezultātā tika izveidota neatkarīga Latvijas Republika, Irbe atgriezās Latvijā 1920. gadā un turpināja strādāt pie jaunās satversmes. Kamēr vēl Irbe nebija atgriezies Latvijā, bija notikušas atsevišķas Vidzemes un Kurzemes sinodes, kurās pieņemts lēmums par episkopāli sinodālu iekārtu Baznīcā, un Irbem tika uzdots šādu Baznīcas kārtību sagatavot.²⁸⁸ Pirms pievēršam uzmanību tieši Satversmei nākošajā apakšsadaļā, vēl tiek sniegts īss vērtējums par Pirmo sinodi, kas notika 1921. gada 5.-8. aprīlī Rīgā.²⁸⁹ Sinodi apsveica Satversmes Sapulces prezidents Jānis Čakste, kurš norādīja, ka sinodei ir uzdevums izstrādāt jaunu LELB satversmi, jo daudz kas ir mainījies un vecie Baznīcas veidošanas pamati ir sagrauti.²⁹⁰ Domu, ka tieši Irbe veicināja sadarbību ar ārvalstu Baznīcām apstiprina tas, ka viņš jau pirmajā sinodē nesa sveicienus no bijušās Krievijas Ģenerālkonsistorijas, latviešu baznīcas virsvaldes Krievijā un vairāku Eiropas ev. lut. Baznīcu vadītājiem, tai skaitā arī no Nātana Sēderblūma.²⁹¹

Jau pirmajā sinodē Irbe sniedz referātu par LELB Satversmes projektu. Viņš bija veicis pētījumu par Baznīca iekārtu vēsturiskā kontekstā, kā arī apskatījis, kādas ir Baznīcas un valsts attiecības dažādās Eiropas valstīs un Padomju Krievijā. Viņš arī norādīja, ka "Latvijā vecie pamati baznīcas organizācijas ziņā iziruši, tāmdēļ pēc izstrādāta projekta ceļami jauni pamati."²⁹²

Pirmās sinodes protokoli liecina, ka pašos LELB sākumos īsti nebija ne laika, ne spēka domāt par ārmisiju, jo steidzami bija jārisina citas problēmas, kas jau agrāk tika minētas – jauna Satversme, attiecības ar valsti, finanšu trūkums, sagrautās baznīcu ēkas, mācītāju trūkums, kā arī nesaskaņas starp latviešu un vācu mācītājiem, kas sinodes gaitā rada atsevišķu vācu sekciju, un tā pārējiem sinodāļiem nav pieņemama.²⁹³ Jau šī pirmā sinode pierāda, ka

---

²⁸⁷ Kārlis Irbe, "Dieva uzliktais krusts (Sprediķis sacīts ev. lut. pagaidu konsistorijas nodibināšanas svētku dievkalpojumā Pēterpils Jēzus baznīcā 1917. gada 18. okt.)", *Baznīcas Ziņas*, 19. marts 1944: 45.

²⁸⁸ Kārlis [Frīdrihs] Irbe, op. cit., 244, 255.

²⁸⁹ [Ādams Mačulāns], "Evaņģēliskā luterāņu sinode", *Svētdienas Rīts*, 17. apr. 1921: 5–6.

²⁹⁰ "Sinodes sēžu protokoli. Sēdes 5. aprīlī", *Svētdienas Rīts*, 1. maijs 1921: 3.

²⁹¹ "Sinodes sēžu protokoli. Sēdes 5. aprīlī", op. cit., 4.

²⁹² "Sinodes sēžu protokoli. Sēdes 6. aprīlī", *Svētdienas Rīts*, 8. maijs 1921: 5.

²⁹³ "Sinodes sēžu protokoli. Sēdes 5. aprīlī", op. cit. 4.

tieši Irbe strādāja pie jaunās Satversmes un līdz ar to var secināt, ka viņš ir tas, kurš ielika domu par ārmisiju pašā LELB Satversmē.

2.2. Ārmisija LELB 1928. gada Satversmē

Viens no avotiem šajā pētījumā par Kārļa Irbes ietekmi ārmisijas veicināšanā Baznīcā ir LELB Satversme, kas gala redakcijā tika pieņemta 5. sinodē 1928. gada 6.-9. martā.²⁹⁴ Kārlis Irbe iesaistījās LELB Satversmes izstrādāšanā kopš 1920. gada, kļūstot par sinodālās komisijas vadītāju.²⁹⁵ Lauciņš norāda, ka Virsvaldes un šīs komisijas protokoli pārsvarā dokumentē pieņemtos lēmumus, līdz ar to nav precīzi nosakāms tieši Kārļa Irbes devums Satversmes projekta veidošanā²⁹⁶, taču var pieņemt, ka Irbem esot komisijas vadītājam, bija ietekme, ko ietvert un ko neietvert Satversmē. Satversme, protams, bija plašs dokuments, kas regulēja visu LELB darbību, un tajā bija iestrādāti arī vairāki punkti par ārmisiju.²⁹⁷

13. punkts norāda uzdevumus katrai LELB draudzei – “ņemt dzīvu dalību iekš – un ārmisijas darba veicināšanā.” Latvijas Sinodes sevišķais uzdevums bija, starp citām lietām, arī dibināt ārmisijas biedrības (58.5 punkts). 92. punkts norāda LELB bīskapa pienākumus un atbildības, kur arī starp daudz citiem uzdevumiem ir uzdevums veidot kontaktus ar dažādām ārmisijas biedrībām.²⁹⁸ Līdz ar to arī Baznīcas Satversme norāda bīskapa Irbes un LELB interesi ārmisijā, pat ja tekstā tieši nav definēts, kāpēc ārmisija būtu veicama.

2.3. Ārmisija nākošajās sinodēs

Tā kā Kurzemes un Vidzemes mācītāju sinodēs pirms LELB, kad bija aktīvs ārmisijas sekretārs, katru reizi bija ziņojumi par ārmisiju (kā tas pētīts otrajā nodaļā), tad ir vērts pētīt jaunās LELB sinodes un vērtēt, vai bīskaps Irbe lietoja šīs mācītāju sapulces, lai veicinātu ārmisiju. Otro sinodi 1922. gada 21.-24. februārī sasauca Iekšlietu ministrs²⁹⁹, un viens no galvenajiem jautājumiem šajā sinodē bija valsts un Baznīcas attiecības, kā arī LELB vadības institūcijas izveidošana,³⁰⁰ draudžu materiālais stāvoklis un jautājums par mācītāju izglītību. Šajā sinodē Kārlis Irbe tiek ievēlēts vispirms par izveidotās Virsvaldes prezidentu un pēc tam

²⁹⁴ Ā[dams] M[ačulāns], “Latvijas Ev. Lut. baznīcas piektā sinode,” *Svētdienas Rīts*, 13. marts 1928: 91-92.

²⁹⁵ Linards Rozentāls, “LELB sinodāli episkopālās iekārtas veidošanās priekšnosacījumi un konteksts” // *Kārlis Irbe 1861-1934: 150 gadu jubilejas konferences materiālu krājums*, sast. Voldemārs Lauciņš (Rīga: Luterisma mantojuma fonds, 2012), 128-130.

²⁹⁶ Voldemārs Lauciņš, op. cit., 14.

²⁹⁷ Linards Rozentāls ir veicis sīkāku pētījumu par Satversmes attīstību dažādu sinožu laikā līdz tās galīgajam variantam 1928. gadā. Skat. Linards Rozentāls, “LELB sinodāli episkopālās iekārtas veidošanās priekšnosacījumi un konteksts”, op. cit., 126-132.

²⁹⁸ *Latvijas Eviģēliskās Luteriskās Baznīcas Satversme*. Rīga: Valters un Rapa, 1928.

²⁹⁹ A. Birznieks, “Uzaicinājums eviģēliskām luterāņu draudžu padomēm”, *Valdības Vēstnesis*, 24. janv. 1922: 1.

³⁰⁰ Ā[dams] M[ačulāns], “Latvijas ev. luter. draudžu delegātu sinode”, *Svētdienas Rīts*, 5. marts 1922: 2-3.

par LELB bīskapu.³⁰¹ Šajā sinodē par ārmisiju netiek runāts nemaz. Taču sinodes pēdējā dienā tiek risināti jautājumi par ticības mācību skolās un darbinieku trūkumu, lai to darītu (šis gan vairāk ir iekšmisijas uzdevums). Un otrs jautājums, kas cieši sasaucas ar ārmisiju, bija jautājums par līdzekļu trūkumu – gan baznīcu remontiem, gan garīgajiem darbiniekiem. Delegāts Zaķis ierosināja jautājumu par finansēm un par to, ka “[d]audzi no draudzes locekļiem ziedo šai lietai tikai kādas kapeikas, it kā nabagu dāvanas, un tad vēl brīnās par līdzekļu trūkumu.”³⁰² Mačulāns norāda, ka ir pienācis laiks pildīt savus pienākumus un parādīt darbus.³⁰³ Ārmisijai noteikti ir nepieciešami darbinieki un līdzekļi, tāpat arī ārmisija Irbes, un arī vairāku citu tā laika mācītāju sapratnē, bija paklausība pavēlei un pienākums. Sinodes protokolā gan ir pieminēts misionārs Kārtiņš³⁰⁴, taču sinodes laikā viņš kalpoja kā garīgais darbinieks Sakaslejas draudzē, un viņa galvenā kalpošana bija iekšmisijā un kara laikā ārmisijā Krievijā.³⁰⁵

Galvenā ārmisijas nozares attīstība LELBā sākas ar trešo sinodi. Kā iepriekš tika rakstīts, galvenokārt tas bija saistīts ar ZBM misionāra Johanna Sandegrena vizīti Rīgā un sarunu ar bīskapu Irbi un viņa meitu Annu. “Svētdienas Rītā” tika nopublicēta sinodes darba kārtība. Starp daudziem jautājumiem paredzēti arī 17. punktā ziņojumi par ārmisiju un 18. punktā “h) ārmisijas darbā pievienoties Zviedrijas baznīcas ārmisijai.”³⁰⁶ Sinode protokols apliecina, ka tieši bīskaps Irbe ieteica pievērst uzmanību ārmisijas darbam. “Sinode vienbalsīgi nolēmj: ārmisijas darbā savienoties ar Zviedrijas baznīcas ārmisiju. Ja kāda draudze vēlas, dot savas dāvanas kādai citai ārmisijas biedrībai, tad tas tai nav liegts.”³⁰⁷

Šo 1923. gadu tad var uzskatīt par LELB ārmisijas nozares sākumu. Sinodes lēmums tika nosūtīts uz ZBM Pārvaldi Kārļa Irbes vēstulē ZBM direktoram Brundinam. Vēstulē viņš norāda, ka LELB nolēmusi pievienoties ZBM, taču netraucējot draudzēm, kuras turpinās uzturēt sakarus ar LMB. Apzinoties LELB finanšu grūtības, Irbe norāda, ka sākotnēji būs grūti vieniem pašiem uzturēt Latvijas misijas darbiniekus, bet ekonomiskajai situācijai uzlabojoties, finanšu pienākums tiks pilnībā izpildīts. Kā būtisku lietu Irbe norāda, ka viņš nav runājis sinodē tieši par viņa meitas uzņemšanu ZBM dienestā, tomēr informēja sinodi, ka Anna iepriekšējā vasarā bija 6 nedēļas ZBM viešņa.³⁰⁸ Šī vēstule parāda Irbes rūpes par

³⁰¹ Ā[dams] M[ačulāns], "Latvijas ev. luter. draudžu delegātu sinode", *Svētdienas Rīts*, 12. marts 1922: 2–3.

³⁰² Ā[dams] M[ačulāns], "Latvijas ev. luter. draudžu delegātu sinode", *Svētdienas Rīts*, 19. marts 1922: 3–4.

³⁰³ Ā[dams] M[ačulāns], "Latvijas ev. luter. draudžu delegātu sinode", 19.03.1922., op. cit., 4.

³⁰⁴ *Latvijas evaņģēliskās luteriskās baznīcas draudžu mācītāju un priekšstāvju Sinodes sēžu Protokoli. Rīgā, 1922. gadā no 21. līdz 24. februārim* (Rīga: Latvijas Lauksaimnieku Centrālbiedrības spiestuve, 1922), 18, 29.

³⁰⁵ "Mārtiņam Kārtiņam 150", *Jaunjelgavas Novada Vēstis* 5 (78) (maijs 2016): 8–9.

³⁰⁶ "Sinode", *Svētdienas Rīts*, 16. dec. 1923: 3–4.

³⁰⁷ LELB arhīvs, 1. f., 3. apr., 7.1., op. cit., 14.

³⁰⁸ ZBM arhīvs, Kārļa Irbes vēstule G. Brundinam, sūtīta 1923. gada decembrī, saņemta Zviedrijā 20.12.1923., Missionsstyrelsens protokollsbilagor 1874-1999, A2:42.

LELB un ārmisijas darbu, kā arī reālo situāciju LELB. Kā arī to, ka tieši viņš, sinodes uzdevumā, sazinājās ar ZBM.

ZBM Pārvalde (*Svenska kyrkans Missionsstyrelsens*) 1924. gada 31. janvāra sēdē šo lūgumu izskatīja, par ko veikts ieraksts protokola §5.³⁰⁹ Pārvalde nosūtīja atbildi LELBam, kas bija izraksts no minētā protokola³¹⁰, ka ZBM pieņems savā darbā kā misionārus LELB ieteiktos darbiniekus, ka LELB uzdevums ir veicināt interesi par misijas darbu savās draudzēs dažādos veidos un ka LELB vāc kolektes un citus misijas līdzekļus un tos nodod ZBM. Taču ir arī norāde, ka netiek likti šķēršļi, ja kādas draudzes turpina sadarboties ar LMB vai kādu citu luterāņu misiju.³¹¹ Kā jau tas tika pieminēts, Kurzemes un Vidzemes luterāņi bija saistīti ar LMB un ilgāku laiku ziedojumi tika sūtīti uz Leipcigu, kā arī misionāram Hugo Hānam, Hermansburgas un arī Bāzeles misijām.³¹² “Svētdienas Rītā” 1923. g. rakstā par misionāra Sandegrena viesošanās Latvijā un ārmisijas dievkalpojumu, autors norāda, ka “[p]a kara laiku sabruka ārējās misijas darbs, vismaz tā nozare, pie kuras Latvija piedalījās. Šis darbs vēl nav atjaunots. Latvija nevar to pastāvīgi strādāt, viņai būs jāpiesienas kādai lielākai baznīcai, kur viņš jau iekārtots.”³¹³ Kara izraisītais posts arī LMB darbībā varēja būt viens no iemesliem, kādēļ LELB neturpināja ciešu sadarbību ar to. Anna Irbe vēlāk rakstīja: “Vēsturisku un pasaules kara apstākļu dēļ latvieši nesimpatizēja vāciešiem un tādēļ Leipcigas misijas biedrībai vāktās artavas ienāca ļoti skopi.”³¹⁴ Līdz ar to, kaut arī nav oficiāla noslēguma sadarbībai ar LMB, taču LELB izvēlējās jaunu partneri ZBM veidolā, un sadarbību ar LMB turpināja tikai Latvijas vācu luterāņu draudzes.

Gatavojoties 4. sinodei 1925. gada 25.-28. februārī, bīskaps Irbe publicē rakstu sēriju, kur galvenie jautājumi ir par draudžu mācītājiem un garīgajiem darbiniekiem, kā arī draudžu locekļu atbildību par savu draudžu un visas Baznīcas finansiālo stāvokli.³¹⁵ Vispārējais finanšu pārskats, laikā, kad valsts konfiscēja zemes īpašumus agrārreformas rezultātā, norāda, ka vispār bija liels izaicinājums tajā laikā uzturēt Baznīcu, līdz ar to arī ir saprotami, ka ārmisijai ziedojumi sākotnēji arī nebija lieli. Tā kā šo sinodi nodarbināja citi jautājumi un ārmisija ar ZBM bija izveidota, tad gatavojoties šai sinodei, Irbe tikai minēja ārmisiju, kā piemēru, ka misijas kalpošanā piedalās gan ordinēti teologi, gan arī neordinēti citi misijas

³⁰⁹ ZBM arhīvs, Missionsstyrelsens protokoll 1874-1999, A1:7, §5 no 31.01.2914.

³¹⁰ RFBĀM, Mape “Sarakstīšanās ar ZVIEDRIJAS BAZNĪCAS MISIJU”. Protokola autors ir misijas direktors Brundins, bet parakstījis un atbildīgais par noraksta pareizību ir Arvid Bäfverfeldt.

³¹¹ Pilns teksts citēts arī Ilmārs Rubenis, op. cit., 41-42.

³¹² *Protokoll der 25sten Livl. Provinzial Synode 1859*, op. cit., 16.

³¹³ “Ārējās misijas dievkalpojums”, op. cit., 4.

³¹⁴ Anna Irbe, “Žēlastības kunga ciems”, *Mājas Draugs*, okt. 1953: 8.

³¹⁵ Kārļa Irbes raksti ar nosaukumu “Nākamā Sinode” sākas “Svētdienas Rīta” 1924. gada 14. decembrī, Nr. 51 līdz pat 1925. gada 15. februārī, Nr. 7.

darbinieki.³¹⁶ Tā kā 4. sinodē tika likts liels uzsvars uz finansēm, tad 1927. gada sākumā bīskaps Irbe publicē pārskatu par 1926. gadu un norāda, ka ļoti daudzi par luterāņiem sevi uzskatoši latvieši nav pārreģistrējušies draudzēs. Tāpat viņš norāda, ka vidējais ziedojumu lielums gadā ir 3 santīmi no katra pieauguša draudzes locekļa, ar ko vajadzētu izpildīt divus kristīgus pienākumus – palīdzēt vājākajiem un veicināt misijas darbu pamatojot to ar Lielo uzdevumu.³¹⁷ Līdz ar to, kaut arī sinodē jautājums par ārmisiju netika atgādināts, tomēr sapratne par pienākumu un paklausību Jēzus pavēlei joprojām ir Irbes domās. Šajā sinodē par ārmisiju pārrunāja tikai atsevišķajās sēdēs, kas bija vācu draudžu mācītājiem un delegātiem. Referātu par ārmisiju nolasīja virsmācītājs Dr. Girgensons un bīskaps Pelhaus atgādināja vācu mācītājiem draudzēs mudināt interesi par ārmisiju. Tāpat Pelhaus tika uzaicināts uz Leipcigu, lai Vasarsvētkos LMB teiktu sprediķi.³¹⁸ Līdz ar to var secināt, ka vācu mācītāji turpināja Vidzemes un Kurzemes konsistoriju tradīcijas un turpināja kopt domu par ārmisiju, kamēr latviešu draudzēm tajā laikā bija pārāk daudz citu problēmu, ko risināt sinodēs, lai būtu laiks runāt par ārmisiju 4. sinodē.

Piektajā sinodē joprojām tiek risināti jautājumi par draudžu finansēm, mācītāju atalgojumu, kā arī par alkohola problēmām un pašnāvniekiem sabiedrībā. Šajā sinodē beidzot tiek pieņemta LELB Satversme. Taču, tāpat kā iepriekšējā sinodē, mācītājs Lihtenšteins par ārmisiju referē tikai vācu draudžu atsevišķajās sēdē, kurā gan Irbe arī piedalījās.³¹⁹ Sinodē tiek nolemts atsevišķi izdot atsevišķu izdevumu “Sinodes Balss”³²⁰, lai draudžu locekļiem sniegtu lielāku sapratni par LELB vispār, par sinodes lēmumiem, kā arī prasībām, kas attiecas uz draudžu locekļu dzīvi. Šajā “Sinodes Balss” jau tiek pieminēts žurnāls “Ārmisija” “ar ziņām par misijas darbu Āfrikā, Indijā, Ķīnā un citās zemēs.”³²¹

Sestajā sinodē galvenais jautājums bija par Doma baznīcu un attiecības starp dažādajām latviešu un vācu draudzēm tajā, kā arī tiek veidots LELB budžets, kā arī ieteikumi pieņemtās Satversmes labošana. Ārmisija netiek pieminēta nemaz.³²² Septītajā (ārkārtas) sinodē galvenais jautājums bija par bīskapa Irbes pilnvaru nolikšanu saistībā ar Doma

³¹⁶ Kārlis Irbe, “Nākamā Sinode”, 01.01.1925., op. cit., 5.

³¹⁷ Kārlis Irbe, “Atbildi par sava nama turēšanu”, *Svētdienas Rīts*, 1. janv. 1927: 2.

³¹⁸ *Latvijas evaņģēliskās luteriskās baznīcas IV. Sinodes protokoli Rīgā, 1925. gadā no 25.-28. febr.* (Rīga: J. Lukstiņa un b-dru spiestuve, 1925), 18.

³¹⁹ *Latvijas Evaņģēliskās Luteriskās Baznīcas V. Sinodes protokoli Rīgā, 1928. gadā no 6. līdz 9. martam* (Rīga: Valters un Rapa, 1928), 22.

³²⁰ *LELB V. Sinodes protokoli*, op. cit., 18.

³²¹ Sinodes prezidijs, *Sinodes Balss* (Rīga: Ev. lut. Baznīcas Virsvalde, 1928), 8.

³²² *Latvijas Evaņģēliskās Luteriskās Baznīcas VI. Sinodes protokoli Rīgā, 1931. gadā 7., 8., 9., un 10. aprīlī* (Rīga: Valters un Rapa, 1931).

baznīcas jautājumu.³²³ Līdz ar to iespējams secināt, ka Irbes kā bīskapa darbības laikā sinodes nav bijušas galvenā platforma, kur runāt par ārmisiju un to veicināt. To Irbe vairāk darīja ar bīskapa rīkojumiem par kolektīviem un dažādiem misijas svētkiem, kā arī publikācijām, kā tas tiek apskatīts 4. sadaļā.

Nākošajā dienā pēc ārkārtas sinodes notika mācītāju konference, kurā gan tika daudz runāts ar ārmisiju. Kaut arī Irbe vairs nebija bīskaps, viņu tomēr ievēlēja par konferences vadītāju. Konferencē referātus par misiju lasīja mācītājs K. Freidenfelds (“Apustuļa Pāvila ceturtais misijas ceļojums”)³²⁴ un R. Freibergs (“Misija. Tēzes”).³²⁵ Šajā konferencē piedalījās arī Anna Irbe, kura bija ieradiesies atvaļinājumā Latvijā. Viņa stāstīja par kalpošanu Indijā un rādīja arī attēlus, tādejādi atdzīvinot tīri teorētisko misijas darbu ar dzīvām liecībām.³²⁶

Šīs sadaļas noslēgumā jāpiezīmē, ka nākošajā, astotajā sinodē, jaunievēlētais arhibīskaps Teodors Grīnbergs sniedz pārskatu par LELB paveikto sākot no 1920. gada līdz pat 1932. gadam, kur tiek pieminēts gan izdarītais, gan arī vēl priekšā stāvošās grūtības. Viņa secinājums par ārmisiju: “Ārmisijas darbs pie mums vēl atrodas bērna autos un tam uz priekšu piegriežama lielāka vērība.”³²⁷ No tā var secināt, ka doma par ārmisiju bija ielikta LELB pamatos, un šim darbam vēlāk bija cienīgi turpinātāji. Taču arī var secināt, ka, kaut arī Irbe uzskatīja, ka ārmisija ir jāveic paklausībā Jēzus pavēlei, taču sinodēs šī pavēle netika uzskatīta par pārāk nopietnu, lai tai pievērstu uzmanību.

3. Kārļa Irbes devums žurnālā “Ārmisija”

Žurnāls „Ārmisija” iznāca laikā no 1928. gada līdz 1940. gadam, sākotnēji kā žurnāla „Jaunatnes Ceļš” pielikums, vēlāk kā neatkarīgs izdevums. Žurnāls „Jaunatnes Ceļš” sāka iznākt 1927. gadā. Tā mērķis atklāts žurnāla ievadrakstā. „Nevar būt šaubu par jaunatnes darba nepieciešamību mūsu draudzēs, tādēļ ka Jēzus Kristus mums to pavēl, viņa mīlestība mūs uz to spiež un mūsu draudžu pastāvēšana to neatlaidīgi prasa.”³²⁸ Pirmā gada laikā septiņos no astoņiem numuriem tiek publicētas latviešu misionāres Annas Irbes vēstules no Indijas. 1927. gada beigās žurnāla „Jaunatnes Ceļš” redaktors informē lasītājus par žurnāla paplašināšanos. Tā lasītāji tiek iepazīstināti ar plānoto žurnālu: „„Ārmisijas Vēstnesis” sniegs

³²³ *Latvijas Evaņģēliskās Luteriskās Baznīcas Sinodes protokoli Rīgā VII. (ārkārtējās) - 1931. g. novembrī un VIII. - 1932. g. 29., 30. un 31. martā* (Rīga: Valters un Rapa, 1932), 3-5.

³²⁴ Ā[dams] M[ačulāns], "Mācītāju konference", *Svētdienas Rīts*, 22. nov. 1931: 371-372.

³²⁵ Reinholds Freibergs, "Misija", *Svētdienas Rīts*, 22. nov. 1931: 374. Šīs pašas tēzes ir lasāmas arī Reinholds Freibergs, "Mācītāju konferences lēmumi ārmisijas jautājumā", *Ārmisija* 2, febr. 1932: 25-27.

³²⁶ Ā[dams] M[ačulāns], "Mācītāju konference", op. cit., 372.

³²⁷ *LELB 7. un 8. sinode*, op. cit., 24.

³²⁸ E. Stange, „Ievads.” *Jaunatnes Ceļš*, no. 1 (1927): 5-7.

mūsu misionāres vēstules no Indijas, dažādu misionēšu lauku un misionāru dzīves aprakstus, statistikas u.c. ziņas.”³²⁹

Žurnālā gadu gaitā publicēti raksti par dažādām misijas kalpošanām pasaulē, informācija par svarīgākajiem notikumiem dažādajos misijas laukos, kā arī misionāres Annas Irbes vēstules.

Iepriekšējā nodaļā tika pieminēta Irbes sarakstītā ārmisijas vēsture. Kaut arī oficiālie atbildīgie par žurnālu bija mācītāji Ernests Stange (1928.-1935.)³³⁰, Edgars Rumba (1936.-1937. g. janv.)³³¹ un Roberts Feldmanis (1937. g. febr. -1940.)³³², Kārļa Irbes devums žurnālam un ārmisijai ir milzīgs. Par Kārļa Irbes devumu žurnālā “Ārmisija” raksta Edgars Rumba: “Daudziem varbūt nebūs zināms, ka visus šos rakstus un izdevumus personīgi vadīja pats bīskapa tēvs, sastādīdams viņu saturu, gādādams par kārtīgu izsūtīšanu un izplatīšanu.”³³³

4. Misijas svētki, misijas kolektes un citi bīskapa Irbes rīkojumi

Trīs apskatītie raksti otrajā nodaļā – viens agrīns, pārējie divi jau Kārļa Irbes dzīves noslēgumā - norāda, ka ārmisija viņam bija ļoti nozīmīga. To var saskatīt arī viņa kā LELB Virsvaldes prezidenta un bīskapa kalpošanā. Jāatzīmē, ka laikā, kad veidojās LELB Irbem bija lielas rūpes arī par citām Baznīcas lietām³³⁴, tādēļ laikā līdz 1929. gadam, kad parādās raksti “Ārmisijā”, viņam bija ļoti maz publicētu rakstu vai ziņu par ārmisiju, taču interese par misijas darbu ir redzama arī šajā laikā. Viens no pirmajiem rīkojumiem pēc Kārļa Irbes ordinēšanas bīskapa amatā 1922. gada 16 jūlijā³³⁵, bija viņa aicinājums prāvestiem sasaukt iecirkņu sinodes 1922. gada oktobra mēnesī. Viņš iesniedza apspriešanai paredzamo dienas kārtību, kas sastāvēja no 12 punktiem. Tajā skaitā iecirkņu sinodēs bija jāpārrunā “pagānu un iekšējās misijas... svētki”.³³⁶ Tajā pat laikā Irbe nenorāda, kādam vajadzētu būt šādu misijas svētku misioloģiskajam pamatojumam un saturam, līdz ar to var pieņemt, ka arī draudžu mācītāji darbojās tā laika misijas paradigmā.

³²⁹ E. Stange, „God. lasītāju ievērbai,” *Jaunatnes Ceļš*, no. 8 (1927): 363. Izdevuma nosaukums izdodot mainīts no „Ārmisijas Vēstnesis” uz „Ārmisija”.

³³⁰ *Ārmisija* 1 (janv. 1928): 14 un *Ārmisija* 12 (dec. 1935): 192.

³³¹ *Ārmisija* 1 (janv. 1936): 16 un *Ārmisija* 1 (janv. 1937): 16.

³³² *Ārmisija* 2 (febr. 1937): 32 un *Ārmisija* 8 (aug. 1940): 128.

³³³ Edgars Rumba, “Nelaiķa bīskapa tēvs”, op. cit., 67-68.

³³⁴ Pētnieks Voldemārs Lauciņš norāda vairākas problēmu jomas, ar ko Kārlim Irbem kā Virsvaldes prezidentam un bīskapam bija jāstrādā, it īpaši 20. gadsimta divdesmito gadu sākumā: LELB baznīcu fiziskais stāvoklis; agrārā reforma, kas atņēma zemes īpašumus draudzēm; centieni nolīdzināt spriedzi starp latviešu un vācu luterāņiem; jaunu mācītāju sagatavošana un tā rezultātā Teoloģijas institūta izveidošana; Baznīcas teoloģiskie uzstādījumi; LELB attiecības ar valsti, jaunā likumdošana un cīņa par Jēkaba baznīcu, kas tika zaudēta. Voldemārs Lauciņš, op. cit., 197-198.

³³⁵ F., “Bīskapa iesvētīšanas svinības,” *Svētdienas Rīts*, 23. jūl. 1922: 1-3.

³³⁶ Kārlis Irbe un R. Bauman, “Rīkojums Nr. 1726. 19. augustā 1922. g.,” *Svētdienas Rīts*, 22. aug. 1922: 7-8.

Vēl šajā laika posmā no 1924. līdz 1927. gadam ir atrodami vairāki bīskapa rīkojumi draudzēm par ziedojumu vākšanu ārmisijas darbam. Šajos rīkojumos pārsvarā netiek sniegts nekāds ārmisijas pamatojums. Ja tas ir minēts, tad parasti galvenā ir norāde uz paklausību pienākumam. Pirmais šāds rīkojums ir 1924. gada Vasarsvētkos, kur bīskaps un Virsvalde “uzaicina sarīkot Vasaras svētku laikā baznīcas kolekti ārmisijai par labu.”³³⁷ Irbe norādīja, ka 3. sinode nolēma piebiedroties Zviedrijas ārmisijai.³³⁸ Tālāk Irbe pieminēja, ka Zviedrijas baznīca ir uzņēmusies pieņemt vienu vai divus misionārus, kurus sūtītu Latvijas baznīca, un atgādināja, ka tajā laikā Anglijā atradās viņa meita Anna Irbe, kura gatavojās misijas darbam Indijā. Rīkojuma beigās viņš norādīja, ka “mūsu pienākums ņemt dalību mūsu misijas darbinieces uzturēšanā, kā arī vispārīgi piedalīties misijas darbā, jo nav tagad vairs nevienas baznīcas, kas to nedarītu.”³³⁹ Šis rīkojums skan līdzīgi tēmām, kas tika pamanītas Irbes agrīnajā sprediķī – pienākums veikt misiju, un darīt to, jo nav neviena, kas to nedara.

1925. gadā rīkojumi ir īsāki. Bīskaps deva rīkojumus mācītājiem Vasarsvētkos³⁴⁰ un Ziemsvētkos³⁴¹ savākt kolektes ārmisijas vajadzībām, abas reizes pieminot, ka ziedotāji varēs saņemt misionāres Annas Irbes iespīstās vēstules. 1926. gadā Irbe aicināja draudžu mācītājus reizi gadā rīkot ārmisijas svētkus, kuru laikā arī vāktu kolekti misijai³⁴², un Ziemsvētkos tika publicēts paziņojums par kolekti.³⁴³ Arī 1927. gadā tika publicēti divi paziņojumi par ārmisijas kolektēm – arī Vasarsvētkos³⁴⁴ un Ziemsvētkos. Vasarsvētku paziņojumu autors gan nav minēts Kārlis Irbe, tomēr var pieņemt, ka tā joprojām bija viņa iniciatīva. To norāda paziņojums Ziemsvētkos.³⁴⁵ Paziņojumā tika norādīts arī, ka būs īpašas svētku dziesmu lapiņas un misionāres vēstules par 1926. gadu, apkopotas atsevišķā grāmatā.

Kā vēl viens avots no agrīnajiem LELB gadiem tieši ārmisijas jomā, ir Kārļa Irbes atskats par dalību Vispasaules baznīcu kongresā “Dzīve un darbs” (*Life and Work*)³⁴⁶, kā tas pētīts iepriekšējā nodaļā. Šajā tekstā parādījās arī līdz šim Irbes darbos mazāk redzēta misijas darba izpratne, kas tā laika misijas teoloģijā tika novērota salīdzinoši retāk – mīlestība un vienotība. Irbe citēja Jņ 17:21 un pieminēja pirmkristīgo draudzi, kas bija par liecību

³³⁷ Kārlis Irbe un K. Kalniņš, “Rīkojums Nr. 717,” *Svētdienas Rīts*, 15. maijs 1924: 8.

³³⁸ “Sinode,” *Svētdienas Rīts*, 16. dec. 1923: 3-4.

³³⁹ Kārlis Irbe un K. Kalniņš, “Rīkojums Nr. 717,” *Svētdienas Rīts*, 15. maijs 1924: 8.

³⁴⁰ Kārlis Irbe, “Rīkojums Nr. 1159,” *Svētdienas Rīts*, 24. maijs 1925: 168.

³⁴¹ Kārlis Irbe un K. Kalniņš, “Rīkojums Nr. 3040,” *Svētdienas Rīts*, 20. dec. 1925: 411.

³⁴² Kārlis Irbe un K. Kalniņš, “Lēmums Nr. 1584,” *Svētdienas Rīts*, 1. aug. 1926: 248.

³⁴³ Kārlis Irbe, “Paziņojums,” *Svētdienas Rīts*, 5. dec. 1926: 392.

³⁴⁴ Redakcija, “Paziņojums,” *Svētdienas Rīts*, 22. maijs 1927: 167 un “Vasaras svētku mīlestības dāvanas,” *Svētdienas Rīts*, 5. jūn. 1927: 181.

³⁴⁵ Kārlis Irbe un K. Kalniņš, “Paziņojums Nr. 2707,” *Svētdienas Rīts*, 18. dec. 1927: 408.

³⁴⁶ Kārlis Irbe, “Vispasaules baznīcu kongress “Dzīve un darbs. Mērķis,” *Svētdienas Rīts*, 13. dec. 1925: 393-394. Latviešu valodā *Svētdienas Rīts* šo nosauc par kongresu. Angļu valodā to sauca par konferenci (*The Stockholm Conference*), skat. Voldemārs Laučiņš, op. cit., 255-259.

apkārtējiem nekristiešiem tieši ar savu mīlestību viņu starpā. Iespējams šis uzsvars parādījās tieši kongresa iespaidā, jo tā galvenais virsmērķis bija vienot dažādas draudzes Eiropā. Uzsvars uz vienotību, iespējams, bija atskaņa no Edinburgas misijas konferences.³⁴⁷

5. LELB pirmā izsūtītā misionāre Anna Irbe un panākumi Karunagarapuri, Indijā

Pirmajā un otrajā apakšnodaļā tika pētīta Kārļa Irbes sadarbība ar Sandegrenu un Sēderblūmu, kas rezultējās LELB sadarbībā ar ZBM. Šajā apakšnodaļā tiek pētīts Kārļa Irbes devums un hronoloģija Annas Irbes kļūšanai par misionāri. Saskaņā ar Kārļa vēstulēm Sēderblūmam 1923. gada maijā un pēc tam jūnijā, Anna tajā laikā nerunāja zviedru valodā.³⁴⁸ Tā kā ZBM 24.05.23. nolēma, ka misijas kandidātiem no Latvijas būtu vēlams ierasties Zviedrijā, lai mācītos valodu un veidotu sakarus ar ZBM³⁴⁹, tad Anna Irbe to arī izdarīja un 1923. gada vasarā pavadīja 6 nedēļas Zviedrijā.³⁵⁰ Acīmredzot šīs sešas nedēļas Zviedrijā bija ļoti produktīvas, jo savu misionāres pieteikuma anketu ZBM 1923. gada decembrī Anna rakstīja zviedru valodā.³⁵¹

Savā pieteikuma anketā Anna Irbe piemin, ka jau kopš bērnības viņa ir interesējies misijas darbs un viņa daudz par to ir lasījusi.³⁵² Tas netieši norāda uz tēva Kārļa Irbes iespaidu, audzinot savas meitas, kā arī uz pietiekoši plašu misijas bibliotēku, kas droši vien piederēja Kārlim Irbem. Vēl Annas Irbes pieteikumā ir noprotams, ka viņas misijas izpratne nebalstās tik daudz paklausībā pavēlei, cik Kristus mīlestībā un gaismā, kas būtu jāsniedz tiem, kuri šo Kristus gaismu vēl nav redzējuši. Arī šī tēma bija sastopama Kārļa Irbes rakstos. Tieši mīlestības un iežēlošanās dēļ Anna Irbe astoņus mēnešus mācījās žēlsirdīgo māsu skolā Ženēvā, lai varētu kalpot tiem, kuri ir fiziskās slimībās un grūtībās.³⁵³

Annas pieteikums tiek pielikts kā pielikums tās pašas ZBM Padomes 31.01.1924. sēdes protokolam, kad LELB tiek uzņemta kā partneris ZBM.³⁵⁴ Pēc ZBM Pārvaldes protokoliem iespējams secināt, ka tālāk notika administratīvais process. Tā kā Indija atradās britu pakļautībā, tad Annai Irbei bija jāsaņem atļauja no Lielbritānijas, pirms viņa oficiāli tika uzņemta ZBM kalpošanā. Atļauja iebraukšanai Indijā tika piešķirta 1924. gada 26. martā un

³⁴⁷ Stephen Neill, *A History of Christian Missions*, 2nd ed. (London: Penguin Books, 1990), 406.

³⁴⁸ UUBA, 402746. f., op. cit., 50-52.

³⁴⁹ ZBM arhīvs, Missionsstyrelsens protokoll 1874-1999, A1:7, §11.

³⁵⁰ ZBM arhīvs, Kārļa Irbes vēstule G. Brundinam, op. cit., A2:42.

³⁵¹ ZBM arhīvs, Annas Irbes pieteikums 1923. gada decembrī, saņemts Zviedrijā 16.12.1923., Missionsstyrelsens protokollsbilagor 1874-1999, A2:42.

³⁵² ZBM arhīvs, A. Irbes pieteikums, op. cit., A2:42.

³⁵³ ZBM arhīvs, A. Irbes pieteikums, op. cit., A2:42.

³⁵⁴ ZBM arhīvs, Missionsstyrelsens protokoll 1874-1999, A1:7, §5.

tad viņas misionāres pieteikums tika izskatīts un apstiprināts. Anna Irbe oficiāli kļuva par ZBM misionāri sākot no 1924. gada 15. aprīļa.³⁵⁵

Annas Irbes iesvētīšana misionāres kalpošanai notika 1924. gada Pūpolsvētdienā, 13. aprīlī. “Svētdienas Rīta” rakstam nav minēts autors, taču tajā tiek norādīts, ka “[m]ums vajag atcerēties Kristus pavēli “pasludināt evaņģēliju visai radībai”, tā attiecas arī uz mums.”³⁵⁶ Atkal no jauna tiek parādīts, ka doma par paklausību pavēlei bija ļoti būtiska tiem, kuri domāja un runāja par misiju, kaut arī Kārlis Irbe veicot iesvētīšanu, paklausību pavēlei neminēja. Viņš teica Annai: “Es nebaidos no tā, ka tevi varētu baidīt Indijas dzīves grūtie apstākļi. Bet no kā es baidos, tas ir tas: ka tev, misijas darbā strādājot, kur to dažreiz ilgi jādara bez redzamiem panākumiem, nepagurst garīgie spēki, nepietrūkst pacietības.”³⁵⁷

“Svētdienas Rītā” ir publicēts arī dokumenta teksts, ko pasniedza Annai Irbei no ZBM, kura oriģināls, droši vien pēc tam atradās pie Annas Irbes. Dokumenta otrajā pusē bija vēlējumi no LELB, ko parakstīja bīskapi Irbe un Pelhaus un citi Virsvaldes locekļi. Gan iesvētīšanas dievkalpojumā, gan arī vēstulē ZBM direktoram Brundinam vēlāk, iespējams izlasīt gan tēva rūpes par savu meitu, gan arī rūpes par LELB misijas darba sākumu un turpinājumu. Vēstulē pēc iesvētīšanas Irbe īsumā atstāsta dievkalpojuma norisi, kā arī iztulko LELB Virsvaldes vēlējumus A. Irbei. Viņš arī ir pārliecināts, ka attiecībā uz misijas darbu LELBā “[i]ntereses netrūks, ja tikai strādāsim. Mūsu misijas kolektes pirmajos gados, iespējams, būt ļoti nenožīmīgas, bet kā gan citādi var būt Baznīcā, kur misijai ir darīts ļoti maz un pašai Baznīcai gandrīz nav prasīti nekādi upuri.”³⁵⁸ No vienas puses var teikt, ka šis Kārlim Irbem tiešām bija upuris, jo viņš jau bija zaudējis savu dzīvesbiedri un jaunāko meitu. Irbe pats jau vēstulē Sēderblūmam rakstīja, ka doma par šķiršanos no meitas nav viegla. Taču no otras puses, tieši savas meitas sūtīšana, iespējams, deva lielāku motivāciju Kārlim Irbem veicināt un nostiprināt LELB misijas darbu.

Annas Irbes pirmais kalpošanas posms bija laikā no 1925. līdz 1931. gadam, kad viņa bija tiešā ZBM pakļautībā, kalpojot senanu misijā – kalpošana indiešu sievietēm viņu mājās, kā arī zēnu skolā, saimnieciskajos darbos, apciemojot kristīgās ģimenes. Par to var lasīt žurnāla “Ārmisija” to gadu izdevumos. Anna Irbe sūtīja vēstules savam tēvam, kurš tad tās rediģēja un publicēja “Ārmisijā”. Otrais kalpošanas posms sākās ar 1932. gada beigām, kad pēc atvaļinājuma Eiropā Anna atgriezās Indijā. 1933. gada 5. martā tika likts pamatakmens

³⁵⁵ ZBM arhīvs, Missionsstyrelsens protokoll 1874-1999, A1:7, §9 no 10.04.1924.

³⁵⁶ “Misionāres Annas Irbes k. iesvētīšana”, *Svētdienas Rīts*, 20. apr. 1924: 4-5. “Svētdienas Rīts” gan kļūdaini norāda, ka tas bija 16. aprīlis, taču pareizais datums ir 13. aprīlis.

³⁵⁷ “Misionāres iesvētīšana”, op. cit., 5.

³⁵⁸ ZBM arhīvs, Kārļa Irbes vēstule G. Brundinam 14.04.1924., saņemts Zviedrijā 25.04.1924., Missionsstyrelsens protokollsbilagor 1874-1999, A2:42.

jaunajam Latvijas misijas darba pasākumam – Karunagarapuri- kas tulkojumā no sanskrita nozīmē “Visžēlīgā Dieva ciems”. To mēdza saukt arī par “Latvijas ciemu Indijā”.³⁵⁹ Annas Irbes kalpošana bija ļoti veiksmīga, un lielākais trūkums, ko viņa minēja savās vēstulēs uz Latviju, bija darbinieku un finanšu trūkums.³⁶⁰

Pēc atkāpšanās no bīskapa amata 1931. gada ārkārtas sinodē Kārlis Irbe plānoja doties uz Indiju pie meitas un redzēt viņas kalpošanu. 1934. gada 14. martā viņa vēstulē raksta par tēva iespējamo ceļu uz Indiju, taču jau 25. martā viņa saņem ziņu par tēva nāvi.³⁶¹ Kaut arī Kārlis Irbe tā arī nedevis uz Indiju un tieši nestrādāja Karunagarapuri, tomēr viņa devums tieši šajā misijas darbā ir ievērojams – rediģējot meitas vēstules publicēšanai, dodot rīkojumus par kolektēm, uzturot sadarbību ar ZBM un atgādinot par misijas darbu dažādos iespējamās veidos.

Šajā nodaļā tika pētīta bīskapa Kārļa Irbes ietekme uz LELB attiecībā uz ārmisijas veicināšanu. Tādēļ, ka Irbes ārmisijas teoloģiskais pamats bija balstīts paklausībā Kristus pavēlei, Kristus gaismas un mīlestības nešanā nekrīstīgajām tautām un tajā, ka ārmisija ir dzīvības devēja Baznīcai, tas bija spēcīgs motīvs ārmisijas veicināšanā LELBā. Tā kā līdz LELB dibināšanai Kurzemes un Vidzemes luterāņi bija veidojuši sadarbību ar LMB, bet izveidojoties neatkarīgajai Latvijai, latviešu un baltvāciešu starpā valdīja spriedze, tad Irbe vēlējās veidot starptautiskus kontaktus, it īpaši ar ZBM. Arī ZBM, misionāra Sandegrena personā, meklēja stratēģiskos partnerus Baltijā un Kārlis Irbe bija viena no viņa kontaktpersonām. Tieši satiekot Sandegrenu, Anna Irbe dzirdēja par misijas iespējām un vēlējās kļūt par ZBM misionāri Indijā, ko arī veicināja Kārlis Irbe.

Irbes kā bīskapa devumu ārmisijā visvieglāk varēja novērot bīskapa rīkojumus par iecirkņu sinožu sasaukšanu un ārmisijas svētku pārrunāšanu, par kolektēm ārmisijai un netiešās norādēs LELB Satversmē, kas nedevis izpratni par ārmisijas nolūkiem, tikai faktu par to, ka ārmisija tika paturēta redzeslokā arī tajā laikā, kad LELB bija daudzas citas rūpes. Taču, pretēji Kurzemes un Vidzemes mācītāju sinodēm, gadu gaitā LELB sinodes nebija vieta, kur pārrunāt ārmisijas jautājumus. Irbe savas zināšanas un ietekmi izmantoja, rūpējoties par žurnāla “Ārmisija” saturu, tur publicējot gan ārmisijas vēsturi, gan arī dažādas ziņas no misijas laukiem. Viņš arī rediģēja un sagatavoja publicēšanai savas meitas Annas vēstules no Indijas, tādējādi veidojot un veicinot LELB ārmisijas nozares veidošanos.

³⁵⁹ Anna Irbe, "Vēstules no Indijas", *Ārmisija* 5, maijs 1933: 68–80.

³⁶⁰ Piemēram, Anna Irbe, "Vēstules no Indijas", *Ārmisija* 1, janv. 1934: 2-11; *Ārmisija* 6, jūn. 1934: 82-91; *Ārmisija* 1, janv. 1935: 2-5 utt. Vairāk par Annas Irbes kalpošanu var lasīt Kristīna Ēce, "Anna Irbe un misijas darbs Karunagarapuri", *Ceļš* 71 (2020): 37–47.

³⁶¹ Anna Irbe, "Vēstules no Indijas", *Ārmisija* 5 (maijs 1934): 69–75.

REZULTĀTI UN SECINĀJUMI

20. gadsimta sākumā aktīvi veidojas jaunā LELB, tai skaitā ārmisijas nozare. Latvija tikko pārdzīvojuši Pirmo pasaules karu. Nodibināta neatkarīga valsts, kuras jaunā identitāte prasa jaunu pamatojumu arī Baznīcas juridiskai un arī teoloģiskai darbībai. Radusies nepieciešamība jaunam Baznīcas virzības, tai skaitā misijas (iekšmisijas un ārmisijas), formulējumam un iespējas jaunu uzdevumu risināšanai.

Par LELB pirmo vadītāju kļuva Kārlis Irbe. Viņa teoloģiskos un misioloģiskos uzskatus veidoja teoloģijas studijas Tērbatas universitātē, kalpošana mācītāja amatā Dzērbenes-Drustu draudzē astoņpadsmit gadu garumā, skolotāja un skolas direktora pienākumu pildīšana Rīgā, kalpošana latviešu bēgļiem Krievijā kara laikā, kā arī starptautisko kontaktu dibināšana ar dažādiem Eiropas garīgajiem vadītājiem jau esot bīskapa amatā.

Irbes dzīve un kalpošana norisinās divu misijas paradigmu kontekstā. Viena no šīm paradigmām bija jau norieta fāzē, taču Irbe to piedzīvoja savā kalpošanā Dzērbenē un Drustos. Šī ir piētisma un brāļu draudžu misijas paradigma, kas aizsākās jau 17. gadsimtā Vācijā un Latvijā piedzīvoja savu iesākumu Vidzemē 18. gadsimtā. Augstāko uzplaukumu BD sasniedza 19. gadsimta vidū, un laikā, kad Irbe uzsāka savu kalpošanu, tās ietekme sāka mazināties. BD misijas teoloģiskais akcents bija vērsti uz tuvākmīlestību, kalpošanu pazemībā un gatavību upurēties ticības dēļ (Mt 5.-7.). Līdz ar to mērķis bija vest cilvēkus pie Jēzus, taču darīt to pazemībā, lai ikviens var piedzīvot Dieva žēlastību.

Ar otro paradigmu, kas veidoja Irbes misioloģiskos pamatus, viņš saskārās gan savā studiju laikā Tērbatā, gan esot mācītājam Vidzemes konsistorijā un piedaloties mācītāju sinodēs. Šī misijas paradigma aizsākas Apgaismības laikmetā 18. gadsimta beigās, savu lielāku uzplaukumu piedzīvo 19. gadsimtā, ko sauc arī par protestantu misijas Lielo gadsimtu un norietu piedzīvo 20. gadsimta vidū. Šīs misijas paradigmas teoloģiskie akcenti bija došanās palīgā pagāniem (Apd 16:9), Kristus atnākšanas veicināšana (Mt 24:14), sociālais evaņģēlijs (Jņ 10:10) un paklausība Jēzus pavēlei jeb Lielais Uzdevums (Mt 28:18-20). 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā tieši paklausība pavēlei kļuva par galveno misijas teoloģisko pamatu.

Šī otrā paradigma diemžēl bija cieši saistīta ar Eiropas valstu kolonizācijas centieniem Āfrikā un arī citur pasaulē. Tajā iesaistījās arī Vācija ar tās dažādajām misijas biedrībām, tai skaitā Leipcigas misijas biedrību, ar ko Vidzemes luterāņiem bija ļoti tuvi kontakti. Paradigma bija cieši saistīta arī ar “tautas Baznīcas” teoloģisko konceptu, līdz ar to misijas darbs bieži tika saprasts arī kā kolonizācija, civilizācija un kultūras nešana. Tas bieži izpaudās kā triumfālisms un pārākuma sajūta attiecībā pret neaizsniegtajām tautām. Misijas

darbs bieži bija saistīts ar politiskajām un sabiedrības struktūrām, lai ieviestu šo “tautas Baznīcas” konceptu misijas laukos.

Kārļa Irbes personīgā izpratne par misiju ir nolasāma viņa publicētajos rakstos un sprediķos. Visbiežāk ir novērojams, ka Irbe liek teoloģisko uzsvāru uz paklausību Jēzus pavēlei, līdz ar to tā ir būtiska viņa misioloģijas daļa. Paklausību viņš attiecināja uz sevi un uz to aicināja arī citus. Šādā ziņā viņš atradās Eiropas plašākajā teoloģijas un misioloģijas kontekstā, un attiecībā uz misiju viņš lietoja tos pašus terminus, ko citi tā laika teologi – “pagānu” misija un domu par “civilizāciju”. Viņš runā arī par gaismas nešanu pagāniem. Šī Irbes misijas izpratne ir līdzīga modernās misioloģijas pamatlicēja Gustava Varneka idejām.

Irbe tomēr nepaliek tikai tā laika valdošajā misijas paradigmā. Viņa darbos parādās arī doma par misiju, kas balstās kristiešu vienotībā. Tāpat Irbe norāda arī, ka misija ir Dieva Dēla darbs, kas saistās ar *missio Dei* paradigmu, ko misioloģijā sāka novērot 20. gadsimta vidū. Viņš norāda, ka Dievs darbojas vēsturē un Dievs ir misijas Dievs. Irbes uztverē misija ir arī tā, kas dod dzīvību Baznīcai. Līdz ar to iespējams secināt, ka Irbe savā misijas skatījumā smēlās ietekmes no sava laika misiologiem, gan arī centās raudzīties plašāk.

Darbā tika secināts, ka ārmisija parasti notika tad, kad bija vismaz viens cilvēks, kāds vadītājs, mācītājs, kurš par to interesējās un rūpējās un aicināja arī citus tajā iesaistīties. To varēja redzēt gan brāļu draudžu kustībā, gan Leipcigas misijas biedrībā, gan Kurzemes un Vidzemes konsistoriju sinodēs. To varēja vērot arī Nātana Sēderblūma un Johannesa Sandegrena ietekmē uz Zviedrijas Baznīcas misiju. Veidojot jauno LELB tieši Kārlis Irbe bija pirmais vadītājs, kurš veicināja ārmisiju Latvijas luterāņu starpā. To noteikti veicināja Irbes misioloģiskā izpratne par paklausību Jēzus pavēlei, kā arī pārlicība, ka misija dod dzīvību Baznīcai. Tādēļ Irbe meklēja kontaktus ar Zviedrijas Baznīcas misiju un viņš bija ļoti atvērts, kad Johanness Sandegrens piedāvā LELB kļūt par partneriem ZBM. Tādēļ Irbe bija gatavs nest upuri ārmisijai, sūtot savu meitu Annu Irbi kalpot tālumā Indijā. Irbe par misiju regulāri atgādināja savos rīkojumos par ārmisijas kolektēm Adventa laikā un Vasarsvētkos. Irbe arī bija LELB Satversmes izstrādes komisijas vadītājs un arī Satversmē tika iestrādāti panti par ārmisiju gan bīskapa darba uzdevumos, gan arī draudžu ikdienas dzīvē.

Ar savu bīskapa kalpošanu Kārlis Irbe veicināja ārmisijas izpratni gan mācītāju, gan arī draudžu locekļu vidū. Jauno mācītāju sagatavošanā Teoloģijas institūtā Irbe lasīja lekcijas par misioloģiju. Draudžu locekļu misijas teoloģijas un prakses izpratnes veicināšanai Irbe palīdzēja ar žurnāla “Ārmisija” satura veidošanu, kā arī bija rakstu autors un tulkotājs.

Kopš Kārļa Irbes dzimšanas ir pagājuši 160 gadi un kopš LELB ārmisijas nozares nodibināšanas gandrīz simts gadi. Kopš tā laika Rietumu kristīgajā pasaulē misijas paradigmas ir mainījušās. Šodien galvenais uzsvārs vairs nav uz paklausību pavēlei, bet ir

balstīts Trīsvienīgā Dieva misijā (*missio Dei*) un Viņa Baznīcas iespējā piedalīties Dieva ciešanās un godībā kā svētceļniekiem un priesteriem uz šīs zemes.³⁶² Taču, lai varētu saprast, kur LELB ir šodien attiecībā uz ārmisiju, vispirms ir jāsaprot vēsturiskais konteksts. Tādēļ bija vērts pētīt Kārļa Irbes devumu un LELB aktualitātes ārmisijā viņa dzīves laikā.

---

³⁶² Skat., piemēram, David J. Bosch, *Transforming Mission*, op. cit., 518-519, Scott W. Sunquist, *Understanding*, 408-411 un Stefan Paas, *Pilgrims and Priests*, op. cit., 222-229.

PATEICĪBAS

Izsaku pateicību savam darba vadītājam profesoram Dr. Valdim Tēraudkalnam par vērtīgajiem ieteikumiem un jautājumiem, kas palīdzēja darbā virzīties uz priekšu. Ļoti novērtēju ātrās atbildes uz visiem maniem jautājumiem un kopīgo sadarbību.

Pateicos arī Nāciju Universitātes lektoram, misionāram Dr. Vilrensam Hornstram (*Wilrens Hornstra*) un Prāgas Kārļa Universitātes docentam Dr. Timam Noblam (*Tim Noble*) par padomiem misioloģijas jomā, par ieteikumiem un jautājumiem, lai precīzāk formulētu savas domas.

Pateicība LELB arhivārei Ivetai Kalmei, Lutera Akadēmijas bibliotekārei Ivetai Krūmiņai un Mežaparka ev. lut. draudzes mācītājam, Roberta Feldmaņa bibliotēkas glabātājam Ilmāram Rubenim par palīdzību materiālu atrašanā un lietošanā pandēmijas laikā. Pateicība arī tulkotājai Zitai Grantei par daļēju materiālu tulkojumu.

Paldies dekānei profesorei Dr. Dacei Balodei par izaicinājumu studēt teoloģiju tieši LU TF – šis bija labs un interesants izglītības ceļojums.

Pateicība arī manai ģimenei un kolēģiem “Jaunatnē ar Misiju” par pacietību un atbalstu studiju laikā.

BIBLIOGRĀFIJA

Arhīvu avoti

Igaunijas Vēstures Arhīvs Tartu

Igaunijas Vēstures arhīvs Tartu (EAA). 402.2.11111., Karl Irbe.

Igaunijas Vēstures arhīvs Tartu (EAA). 402.2.11112., Karl Irbe.

LELB arhīvs

Fonds 1, 3. apraksts, 7:

Latvijas evaņģēliskās luteriskās baznīcas draudžu mācītāju un priekšstāvju Sinodes sēžu Protokoli. Rīgā, 1922. gadā no 21. līdz 24. februārim. Rīga: Latvijas Lauksaimnieku Centrālbiedrības spiestuve, 1922.

Latvijas evaņģēliskās luteriskās baznīcas Sinodes sēžu Protokoli Rīgā, 1923. gadā no 11. līdz 13. dec. Rīga: P./S. "Izdevejs", 1923.

Latvijas evaņģēliskās luteriskās baznīcas IV. Sinodes protokoli Rīgā, 1925. gadā no 25.-28. febr. Rīga: J. Lukstiņa un b-dru spiestuve, 1925.

Latvijas Evaņģēliskās Luteriskās Baznīcas V. Sinodes protokoli Rīgā, 1928. gadā no 6. līdz 9. martam. Rīga: Valters un Rapa, 1928.

Latvijas Evaņģēliskās Luteriskās Baznīcas VI. Sinodes protokoli Rīgā, 1931. gadā 7., 8., 9., un 10. aprīlī. Rīga: Valters un Rapa, 1931.

Latvijas Evaņģēliskās Luteriskās Baznīcas Sinodes protokoli Rīgā VII. (ārkārtējās) - 1931. g. novembrī un VIII. - 1932. g. 29., 30. un 31. martā. Rīga: Valters un Rapa, 1932.

Sinodes prezidijs. *Sinodes Balss.* Rīga: Ev. lut. Baznīcas Virsvalde, 1928.

Fonds: Kurzemes sinožu protokoli:

Boettcher, J. *Protokoll der im Jahre 1897 abgehaltenen zwei und sechzigsten Kurländischen Provinzial-Synode.* Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn, 1897.

Katterfeld, Ludw[ig]. "Diakonie und innere Mission". In *Protokoll der am 21. August 1885 in Mitau abgehaltenen fünfzigsten Kurländischen Provinzial -Synode (Jubel-Synode).* Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn, 1885.

Lamberg, Theodor Emil. "Actum Montag den 26. August". In *Protokoll der am 21. August 1885 in Mitau abgehaltenen fünfzigsten Kurländischen Provinzial -Synode (Jubel-Synode).* Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn, 1885.

Fonds: Vidzemes sinožu protokoli:

Protokoll der zehnten Livländischen Provinzial Synode in Walk. Riga: Müllerschen Buchdruckerei, 1843.

Protokoll der eilften Livländischen Provinzial Synode in Wenden. Riga: Müllerschen Buchdruckerei, 1844.

Protokoll der im Jahre 1847 zu Walk abgehaltenen vierzehnten allgemeinen Synode des Livländischen Consistorial Bezirks. Riga: Müllerschen Buchdruckerei, 1847.

Protokoll der achtzehnten Livländischen Provinzial Synode, abgehalten zu Walk im Jahre 1852. Riga: Müllerschen Buchdruckerei, 1852.

Protokoll der zwanzigsten Livländ. Provinzial Synode zu Wolmar. Riga: Müllerschen Buchdruckerei, 1854.

Protokoll der 23sten Livl. Provincial Synode, abgehalten zu Wolmar im Jahre 1857. Riga: Müllerschen Buchdruckerei, 1857.

Protokoll der 25sten Livl. Provinzial Synode, abgehalten zu Wolmar im Jahre 1859. Riga: Müllerschen Buchdruckerei, 1859.

Protokoll der 26sten Livl. Provinzial Synode gehalten zu Wolmar im Jahre 1860. Riga: Müllerschen Buchdruckerei, 1860.

Protokoll der 28sten Livländ. Provinzial Synode, gehalten zu Wolmar im Jahre 1862. Riga: Müllerschen Buchdruckerei, 1862.

Hollman. "Die 35. Livländische Provinzialsynode". No *Dorpat'er Zeitschrift für Theologie und Kirche*, sagatavoja Th[eodosius] Harnack, 538–68. Dorpat: W. Gläfers Verlag, 1869.

Hollman. "Die 36. Livländische Provinzialsynode". No *Dorpat'er Zeitschrift für Theologie und Kirche*, sagatavoja Gustav Moritz von Engelhart, 538–68. Dorpat: W. Gläfers Verlag, 1869.

Girgensohn, H. *Protokoll der 54. Livländischen Provinzial Synode, gehalten in Wolmar im Jahre 1888, vom 11. bis 15. August.* Riga: Stahl'sche Buchdruckerei (R. Ruetz), 1888.

Hollman, Fr. *Protokoll der 55. Livländischen Provinzial Synode, gehalten in Walk im Jahre 1889, vom 7. bis 12. September.* Riga: Stahl'sche Buchdruckerei (R. Ruetz), 1890.

Hollman, Fr. *Protokoll der 58. Livländischen Provinzial Synode, gehalten in Wolmar im Jahre 1892 vom 19. bis 25. August.* Riga: W. F. Häcker, 1893.

Hollman, Fr. *Protokoll der 62. Livländischen Provinzial Synode, gehalten in Walk vom 14. bis zum 20. August 1896.* Riga: W. F. Häcker, 1896.

Hollman, Fr. *Protokoll der 63. Livländischen Provinzial Synode, gehalten in Wenden vom 10. bis zum 15. October 1897.* Riga: W. F. Häcker, 1898.

Hollman, Fr. *Protokoll der 64. Livländischen Provinzial Synode, gehalten in Pernau vom 19. bis zum 24. August 1898.* Riga: W. F. Häcker, 1899.

Gaetgens, Th. *Protokoll der 66. Livländischen Provinzial Synode, gehalten in Fellin vom 23. bis zum 28. August 1900.* Riga: W. F. Häcker, 1900.

Oehr, Gustav. *Protokoll der 68. Livländischen Provinzial Synode, gehalten in Pernau vom 28. August bis zum 2. September 1902.* Riga: W. F. Häcker, 1902.

Oehr, Gustav. *Protokoll der 69. Livländischen Provinzial Synode, gehalten in Wenden vom 20. bis zum 26. August 1903.* Riga: W. F. Häcker, 1903.

Oehr, Gustav. *Protokoll der 71. Livländischen Provinzial Synode, gehalten in Walk vom 21. bis zum 25. August 1905.* Riga: Livländischen Gouvernements Typographie, 1905.

Roberta Feldmaņa bibliotēkas ārmisijas materiāli

LELB Ārmisijas padomes sēdes protokoli, Mape Nr. 13

Mape Nr. 16

Mape Nr. 17

Mape "Sarakstīšanās ar ZVIEDRIJAS BAZNĪCAS MISIJU"

Upsalas Universitātes bibliotēkas arhīvs

Irbe, Karl. "Nathan Söderboms samling: Brev från unlänniger. 402746", 1920. - 1931.

Irbe, Kārlis. "N. Söderblom. Ekum. saml. A 11. 402780", 1921.-1925.

Söderblom, Nathan. "Nātana Söderblūma vēstules Kārlim Irbem. 402760", 1921.-1925.

Söderblom, Nathan. "N. Söderblom. Ekum. saml. B 4. Till Irbe, Karlis. 402787", 1922.-1928.

Zviedrijas Baznīcas misijas arhīvs (Svenska kyrkan, Kyrkokansliet, Svenska kyrkans mission)

Missionsstyrelsens protokoll 1874-1999, A1:7

Missionsstyrelsens protokollsbilagor 1874-1999, A2:42

Grāmatas

Adamovičs, Ludvigs. *Kristīgās baznīcas vēsture : vidusskolu kurss.* Rīga: Latvijas vidusskolu skolotāju kooperatīvs, 1927.

Bevans, Stephen B. and Roger P. Schroeder. *Constants in Context: A Theology of Mission for Today.* Maryknoll, NY: Orbis Books, 2004.

- Bībele*. Bībeles jaunais tulkojums. Rīga: Latvijas Bībeles biedrība, 2012.
- Bosch, David J. *Transforming Mission: Paradigm Shifts in Theology of Mission*. 16th printing. Maryknoll, NY: Orbis Books, 2001.
- Cederlöf, Gunnel. "Anticipating Independent India: The Idea of the Lutheran Christian Nation and Indian Nationalism". In Richard Fox Young, ed. *India and the Indianness of Christianity. Essays on Understanding - Historical, Theological, and Bibliographical - in Honor of Robert Eric Frykenberg*. Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2009.
- Ceipe, Gundars. *Brāļu draudze*. Rīga: Rīgas ev.-lut. Misiones draudze, 2020.
- Ceipe, Gundars. *Dieva tautas dzimšana. Latvieši*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014.
- Ceipe, Gundars. *Latvijas Brāļu draudzes vēsture 1918-1940*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2010.
- Dziesmu grāmata Lutera draudzei*. Jelgava: G. Vehre, 1879.
- Dziesmu Grāmata Evaņģ. Luteriskām Draudzēm*. Rīga: Sabiedrība "Izdevējs", 1923.
- Hasselblatt, Arnold, and Gustav Otto, eds. *Album Academicum der Keiserlichen Universität Dorpat*. Dorpat, 1889.
- Irbe, Karl. "Presentation". In G. K. A. Bell, ed. *The Stockholm Conference 1925: The Official Report of the Universal Christian Conference on Life and Work held in Stockholm, 19-30 August, 1925*. London: Oxford University, 1926.
- Irbe, Kārlis. "Dieva domas nav mūsu domas un mūsu ceļi nav Dieva ceļi". // Sast. Kārlis Beldavs. *Pie Bābeles upēm*. Rīga: Valters un Rapa, 1929.
- Irbe, Kārlis [Frīdrihs]. "Mana dzīve". // Sast. Baiba Ozola un Silvija Ozola. *Prāvests Kārlis Irbe*. b.izd., b.g.
- Kirk, J. Andrew. *What Is Mission? Theological Explorations*. Minneapolis: Fortress Press, 2000.
- Kundziņš, Kārlis. *Mana mūža gājiens : atmiņas un apcerējumi*. Rīga: Rīgas latviešu biedrības Derīgu grāmatu nodaļa, 1935.
- Latvijas Evaņģēliskās Luteriskās Baznīcas Satversme*. Rīga: Valters un Rapa, 1928.
- Lauciņš, Voldemārs. *The Right Man in The Right Place: The Role of Kārlis Irbe (1861-1934) in the formation and development of the Evangelical Lutheran Church of Latvia, 1916-1928*. University of Helsinki, Faculty of Theology, 2015.
- Mesters, Ēriks. *Bīskaps Kārlis Irbe*. Rīga: Svētdienas Rīts, 1994.
- Miķelsons, R. (Reinholds). *Latvijas vēsture*. 5. iesp. [Gincburga]: LCK apgāds "Latvija", 1948.
- Neill, Stephen. *A History of Christian Missions*. 2nd ed. London: Penguin Books, 1990.

- Newbiggin, Lesslie. *The Gospel in a Pluralist Society*. Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing, 1989.
- Ott, Craig, Stephen J. Strauss with Timothy C. Tennent. *Encountering Theology of Mission: Biblical Foundations, Historical Developments, and Contemporary Issues*. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2010.
- Paas, Stefan. *Pilgrims and Priests: Christian Mission in a Post-Christian Society*. London: SCM Press, 2019.
- Pocock, Michael, Gailyn Van Rhee and Douglas McConnell. *The Changing Face of World Missions: Engaging Contemporary Issues and Trends*. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2005.
- Randall, Ian M. *Communities of Conviction: Baptist Beginnings in Europe*. Schwarzenfeld, Germany: Neufeld Verlag, 2009.
- Rozentāls, Linards. "LELB sinodāli episkopālās iekārtas veidošanās priekšnosacījumi un konteksts". // Sast. Voldemārs Lauciņš. *Kārlis Irbe 1861-1934: 150 gadu jubilejas konferences materiālu krājums*. Rīga: Luterisma mantojuma fonds, 2012.
- Rubenis, Ilmārs. *Misionārs Roberts Feldmanis*. Rīga, Latvija: Luterisma mantojuma fonds, 2007.
- Straube, Guido. *Latvijas brāļu draudzes diārijs: (jaunākais noraksts) jeb hernhūtiešu brāļu draudzes vēsture Latvijā*. Rīga: N.I.M.S., 2000.
- Talonen, Jouko. "Bishop Karlis Irbe and the Beginning of the Work of the Theological Institute of the ELCL in 1923-1925." In Voldemārs Lauciņš, ed. *Kārlis Irbe 1861-1934: 150 Gadu Jubilejas Konferences Materiālu Krājums*. Rīga: Luterisma mantojuma fonds, 2012.
- Talonens, Jouko. *Cīņa par luterāņu mācītāju izglītību: LELB Teoloģiskā institūta vēsture 1923-1937*. Tulk. Uģis Sildegs. Rīga: Luterisma mantojuma fonds, 2016.
- Vandenbergh, An. "Beyond Pierre Charles. The Emergence of Belgian Missiology Refined". In Carine Dujardin and Claude Prudhomme, eds. *Mission & Science. Missiology Revised / Missiologie revisitée, 1850-1940*. Leuven, Belgium: Leuven University Press, 2015.
- Verkuyl, Johannes. *Contemporary Missiology: An Introduction*. Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1978.
- Vinters, K. E. *Matīšu baznīca 1687.-1937. Par piemiņu 1937. g. 21. septembrim*. Valmiera: J. Dūnis, 1937.
- Warneck, Gustav. *Evangelische Missionslehre: Ein Missionstheoretischer Versuch*. Gotha: F. A. Oerthes, 1897-1903.
- Zariņš, Rihards. "Archibīskaps Nātans Sēderblūms. Garīdznieks ar plašus apvāršņus aptverošu skatu". // Sast. Kārlis Kundziņš. *Dieva izredzēti. Grāmata par lielām personībām*. Minneapolis, Minn: Sējējs, 1957.

Zauers, Alvils. *Šteinhaueri un viņu laiks*. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2014.

Kārļa Irbes raksti un citas publikācijas

- Irbe, Kārlis un K. Kalniņš. "Lēmums Nr. 1584". *Svētdienas Rīts*, 1. aug. 1926: 248.
- Irbe, Kārlis un K. Kalniņš. "Paziņojums Nr. 2707". *Svētdienas Rīts*, 18. dec. 1927: 408.
- Irbe, Kārlis un K. Kalniņš. "Rīkojums Nr. 3040". *Svētdienas Rīts*, 20. dec. 1925: 411.
- Irbe, Kārlis un K. Kalniņš. "Rīkojums Nr. 717". *Svētdienas Rīts*, 15. maijs 1924: 8.
- Irbe, Kārlis un R. Bauman. "Rīkojums Nr. 1726. 19. augustā 1922. g.". *Svētdienas Rīts*, 22. aug. 1922: 7-8.
- Irbe, Kārlis. "Atbildi par sava nama turēšanu". *Svētdienas Rīts*, 1. janv. 1927: 2.
- Irbe, Kārlis. "Atspīdēšanas laikā". *Baznīcas Vēstnesis*, febr. 1900: 49-52.
- Irbe, Kārlis. "Dieva uzliktais krusts (Sprediķis sacīts ev. lut. pagaidu konsistorijas nodibināšanas svētku dievkalpojumā Pēterpils Jēzus baznīcā 1917. gada 18. okt.)". *Baznīcas Ziņas*, 19. marts 1944: 45.
- Irbe, Kārlis. "Latvijas Ev. Lutera draudzēm bīskapa gana raksts". *Svētdienas Rīts*, 22. apr. 1922: 1.
- Irbe, Kārlis. "Misijas vēsture. (Beigas). Īss pārskats par tagadējo misijas stāvokli vispārīgi". *Ārmisija* 10 (okt. 1932): 147.
- Irbe, Kārlis. "Misijas vēsture. Apustuļu laikmets". *Ārmisija* 7 (jūlijs 1929): 98.
- Irbe, Kārlis. "Misijas vēsture. Jēzus un misija". *Ārmisija* 6 (jūnijs 1929): 82.
- Irbe, Kārlis. "Misijas vēsture". *Ārmisija* 5 (maijs 1929): 66.
- Irbe, Kārlis. "Nākamā Sinode". *Svētdienas Rīts*, 14. dec. 1924: 4.
- Irbe, Kārlis. "Nākamā Sinode". *Svētdienas Rīts*, 1. janv. 1925: 3-5.
- Irbe, Kārlis. "Nākamā Sinode". *Svētdienas Rīts*, 15. febr. 1925: 52-53.
- Irbe, Kārlis. "Paziņojums". *Svētdienas Rīts*, 5. dec. 1926: 392.
- Irbe, Kārlis. "Rīkojums Nr. 1159". *Svētdienas Rīts*, 24. maijs 1925: 168.
- Irbe, Kārlis. "Tautas baznīca. Bīskapa raksts Latvijas evaņģēliskai tautai". *Svētdienas Rīts*, 20. aug. 1922: 2-3.
- Irbe, Kārlis. "Tautas baznīca. Bīskapa raksts Latvijas evaņģēliskai tautai. (Beigas.)". *Svētdienas Rīts*, 27. aug. 1922: 2-3.

Irbe, Kārlis. "Vispasaules baznīcu kongress "Dzīve un darbs. Mērķis". *Svētdienas Rīts*, 13. dec. 1925: 393-394.

Irbe, Kārlis. "Zviedrijas baznīcas mācītājs=misionārs, teoloģijas doktors Johans Sandegrens, Tamuļu bazn. bīskaps". *Ārmisija* 5 (maijs 1933): 65-68.

Citi autori - Periodiskie izdevumi

"Atmiņu ziedi mūsu mīlam bīskapa tēvam". *Jaunatnes Ceļš* 5 (maijs 1934): 148-151.

"Ārējās misijas dievkalpojums". *Svētdienas Rīts*, 23. maijs 1923: 4-5.

"Ārmisijas padome". *Ārmisija* 1 (janvāris 1936): 11-12.

"Es tevi svētīšu, un tu būsi par svētību". *Jaunatnes Ceļš* 5 (maijs 1934): 130-132.

"Latvijas Ev.-Lut. Sinodes Padomes sēde 22. aprīlī 1921. g.". *Svētdienas Rīts*, 22. maijs 1921: 3-4.

"Māc. A. Vilciņa 25 darba gadi". *Baznīcas Ziņas*, 2. maijs 1943: 75.

"Mārtiņam Kārtiņam 150". *Jaunjelgavas Novada Vēstis* 5 (78) (maijs 2016): 8-9.

"Misionāres Annas Irbes k. iesvētīšana". *Svētdienas Rīts*, 20. apr. 1924: 4-5.

"Sinodes sēžu protokoli. Sēdes 5. aprīlī". *Svētdienas Rīts*, 1. maijs 1921: 3-5.

"Sinodes sēžu protokoli. Sēdes 6. aprīlī". *Svētdienas Rīts*, 8. maijs 1921: 4-6.

"Sinode". *Svētdienas Rīts*, 16. dec. 1923: 3-4.

"Vasaras svētku mīlestības dāvanas". *Svētdienas Rīts*, 5. jūn. 1927: 181.

"Zviedru prese par Latviju un viņas bīskapu". *Svētdienas Rīts*, 10. sept. 1922: 4.

Adamovičs, Ludvigs. "Bīskapa Dr. theol. K. Irbes septiņdesmit mūža gadi". *Jaunatnes Ceļš* 8 (aug. 1931): 228-232.

Birznieks, A. "Uzaicinājums evaņģēliskām luterāņu draudžu padomēm". *Valdības Vēstnesis*, 24. janv. 1922: 1.

Dūnis, V. "Valkas iecirkņa prāvests K. Kundziņš". *Svētdienas Rīts*, 28. nov. 1937: 379-380.

Ēce, Kristīna. "Anna Irbe un misijas darbs Karunagarapuri". *Ceļš* 71 (2020): 37-47.

F. "Bīskapa iesvētīšanas svinības". *Svētdienas Rīts*, 23. jūl. 1922: 1-3.

Feldmanis, Roberts. "Par redakciju atbild ārmisijas sekr. māc. R. Feldmanis". *Ārmisija* 2 (februāris 1937): 32.

Freibergs, E[rnests]. "No bīskapa K. Irbes skolas gadiem". *Jaunatnes Ceļš* 5 (maijs 1934): 139-140.

- Freibergs, Reinholds. "Mācītāju konferences lēmumi ārmisijas jautājumā". *Ārmisija* 2 (februāris 1932): 25–27.
- Freibergs, Reinholds. "Misija". *Svētdienas Rīts*, 22. nov. 1931: 374.
- Grīnbergs, Teodors. "Kāpēc mēs bīskapa tēvu mīlam un cienām?" *Jaunatnes Ceļš* 8 (augusts 1931): 237–239.
- Hansson, Klas. "Nathan Söderblom's ecumenical cope". *Studia Theologica - Nordic Journal of Theology* 66.1 (2012): 62–79.
- Irbe, Anna. "Vēstules no Indijas". *Ārmisija* 5 (maijs 1933): 68–80.
- Irbe, Anna. "Vēstules no Indijas". *Ārmisija* 1 (janvāris 1934): 2-11.
- Irbe, Anna. "Vēstules no Indijas". *Ārmisija* 5 (maijs 1934): 69–75.
- Irbe, Anna. "Vēstules no Indijas". *Ārmisija* 6 (jūnijs 1934): 82-91.
- Irbe, Anna. "Vēstules no Indijas". *Ārmisija* 1 (janvāris 1935): 2-5.
- Irbe, Anna. "Žēlastības kunga ciems". *Mājas Draugs* 9 (oktobris 1953): 8.
- Kundziņš, Kārlis. "Bīskapa Dr. theol. K. Irbes 70 gadu piemiņai". *Jaunatnes Ceļš* 8 (augusts 1931): 233–236.
- Ķibers, A. "Bīskaps Irbes tēvs kā mācītājs Dzērbenes-Drustu draudzē". *Jaunatnes Ceļš* 6 (jūnijs 1934): 163–66.
- [Mačulāns], [Ādams]. "Evaņģēliskā luterāņu sinode". *Svētdienas Rīts*, 17. apr. 1921: 5–6.
- M[ačulāns], Ā[dams]. "Latvijas ev. luter. draudžu delegātu sinode". *Svētdienas Rīts*, 5. marts 1922: 2–3.
- M[ačulāns], Ā[dams]. "Latvijas ev. luter. draudžu delegātu sinode". *Svētdienas Rīts*, 12. marts 1922: 2–3.
- M[ačulāns], Ā[dams]. "Latvijas ev. luter. draudžu delegātu sinode". *Svētdienas Rīts*, 19. marts 1922: 3–4.
- M[ačulāns], Ā[dams]. "Latvijas Ev. Lut. baznīcas piektā sinode". *Svētdienas Rīts*, 13. marts 1928: 91-92.
- M[ačulāns], Ā[dams]. "Mācītāju konference". *Svētdienas Rīts*, 22. nov. 1931: 371–72.
- Maldonis, Voldemārs. "Kārlis Irbe". *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts* 9 (1931): 230–233.
- Mīlenbahs [Mühlenbachs], Fricis. "Iekšlietu ministrija un evaņģ.-luterāņu baznīcas pašvaldība". *Brīvā Zeme*, 16. febr. 1922: 1.
- Niedra, Andrievs. "Bīskaps Kārlis Irbe". *Baznīcas Ziņas*, 19. marts 1944: 47.

- Punniyavathi, J. Mallika. "Contribution of Swedish Missionaries for Women's Development in the Field of Social Recognition in Tamilnadu (India)". *Research on Humanities and Social Sciences* 5.3 (2015): 65–73.
- Redakcija. "Paziņojums", *Svētdienas Rīts*, 22. maijs 1927: 167.
- R[umba], Edgars. "Nelaiķis bīskapa tēvs un mūsu baznīcas ārmisijas darbs". *Ārmisija* 5 (maijs 1934): 66–69.
- Sokolowski, G[eorgs] G[ustavs]. "Mihļi tizzibas beedri!" *Latviešu Avīzes*, 22. dec. 1832: 5–6.
- Söderblom, Nathan. "Baznīca Latvijā". *Svētdienas Rīts*, 21. maijs 1922: 4.
- Stange, E[rnests]. "Pirmais Latvijas bīskaps K. Irbe". *Baznīcas Ziņas*, 19. marts 1944: 46.
- Stange, E. "God. lasītāju ievērībai". *Jaunatnes Ceļš* 8 (1927): 363.
- Stange, E. "Ievads". *Jaunatnes Ceļš* 1 (1927): 5–7.
- Stensvold, Anne, and Ingrid Vik. "Religious Peacemakers on the International Scene: Hopes and Motivations". *The Review of Faith & International Affairs* 16.3 (2018): 9–22.
- Teubers, R. "Misijas vēsture. Misijas gaita Jaungvinejā". *Ārmisija* 8 (augusts 1932): 117.
- Voits, O[skars]. "Bīskaps K. Irbe kā students Tērbatā". *Jaunatnes Ceļš* 5 (maijs 1934): 141–143.
- Zariņš, Rihards. "Bīskaps Kārlis Irbe". *Latvija Amerikā*, 5. aug. 1961: 1.
- Zariņš, R[ihards]. "Bīskaps K. Irbe". *Laiks*, 5. aug. 1961: 3.

Elektroniskie resursi

- "Dr. H. C. Johannes Sandegren". *Missionare und Missionarinnen. Unsere Geschichte. Über uns. Leipziger Missionswerk*. <https://www.leipziger-missionswerk.de/ueber-uns/unsere-mitarbeitenden/missionare/detail-missionare/johannes-sandegren-186.html>. (skatīts 30.03.2021).
- Cēsu Centrālā bibliotēka. "Novadpētniecība. Novadnieks. Emīls Georgs Hermanis Sokolovskis". <http://www.biblioteka.cesis.lv/lv/sakums/novadp%C4%93tniec%C4%ABba/novadnieki/novadnieks.html?id=375>. (skatīts 21.03.2021).

Maģistra darbs “Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas bīskapa Kārļa Irbes izpratne par ārmisiju un šīs izpratnes ietekme uz Ārmisijas nozares veidošanu Baznīcā” izstrādāts LU Teoloģijas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba LUIS augšupielādētā elektroniskā kopija atbilst iesniegtajai izdrukai.

Autore: Kristīna Ēce

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: profesors Dr. phil. Valdis Tēraudkalns

Recenzents: docents Dr. hist. eccl. Andris Priede

Darbs iesniegts Teoloģijas fakultātē

Dekāna pilnvarotā persona:

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

___06.2021. prot. Nr. _____

Komisijas sekretāre: lektore Alda Vāczemiece